

**T.C.  
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE' DE YEREL BASININ SORUNLARI: KAYSERİ  
ÖRNEĞİ ÜZERİNE TEORİK VE UYGULAMALI BİR  
ÇALIŞMA**

**Tezi Hazırlayan  
Songül AKSOY**

**Tezi Yöneten  
Doç. Dr. Metin IŞIK**

**Gazetecilik Anabilim Dalı  
Yüksek Lisans Tezi**

**Nisan 2010  
KAYSERİ**

**T.C.  
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE' DE YEREL BASININ SORUNLARI: KAYSERİ  
ÖRNEĞİ ÜZERİNE TEORİK VE UYGULAMALI BİR  
ÇALIŞMA**

**Tezi Hazırlayan  
Songül AKSOY**

**Tezi Yöneten  
Doç. Dr. Metin IŞIK**

**Gazetecilik Anabilim Dalı  
Yüksek Lisans Tezi**

**Nisan 2010  
KAYSERİ**

Doç. Dr. Metin IŞIK danışmanlığında Songül AKSOY tarafından hazırlanan "Türkiye' de Yerel Basının Sorunları: Kayseri Örneği Üzerine Teorik Ve Uygulamalı Bir Çalışma " adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı'nda **Yüksek Lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

...11/05/2010.

**JÜRİ:**

Danışman : Doç. Dr. Metin IŞIK

Üye : Prof. Dr. Hamza ÇAKIR

Üye : Yrd. Doç. Dr. Hakan AYDIN




ONAY

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun 14.05.2010 tarih ve .....10..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...14/05/2010

Enstitü Müdürü  
Prof. Dr. İl-Yunus APAYDIN



## ÖNSÖZ

Tez konusu olarak yerel basın ve sorunlarını seçmemdeki en önemli etkenlerden birisi hiç kuşku yok ki çocukluğumdan bu yana bu camiaya çok yakın oluşum oldu. Ablam ve eşinin yerel gazete sahibi olması nedeni ile bir anlamda basın sektörünün çoğu sorununu birebir yaşama ve gözlemlene imkânı buldum. Bu nedendir ki, kendimi bu alanda geliştirirken yaşamışlıkların da etkisi ile yerel basını incelemek, sorunlarına daha farklı bir bakış açısı sergilemek ve sorunlarının çözüm yolları ile ilgili de bir katkı sağlamak istedim.

Bu bağlamda çalışmanın hazırlanmasında yardımcı olan tez danışmanım Sayın Doç. Dr. Metin Işık'a, Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Hamza Çakır'a ve Dekan Yardımcısı Yrd. Doç. Dr. Hakan Aydın'a, ayrıca çalışmanın her aşamasında bana desteklerini esirgemeyip konuyla ilgili bilgi ve deneyimlerini paylaşan, bir yerel gazete sahibi olan ablam Fatma Cengiz ile eşi Mustafa Cengiz'e ve son olarak çalışmanın hazırlanması aşamasında akademik anlamda tecrübelerinden yararlandığım Erciyes Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim elemanlarından Arş. Gör. Meltem Şahin ile Arş. Gör. Çilem Tuba Akdağ ve eşime teşekkürlerimi bir borç bilirim.

## TÜRKİYE' DE YEREL BASININ SORUNLARI: KAYSERİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE TEORİK VE UYGULAMALI BİR ÇALIŞMA

Songül AKSOY

### ÖZET

Yerel demokrasinin sağlıklı gelişimine katkıda bulunması, yayınlandığı bölgenin sorunlarını ve çözüm yollarını tartışan bir platform sağlaması, okuyucuların bilinç düzeyini ve ufkunu genişleterek yerel ilerlemeyi hızlandırması gibi önemli işlevlere sahip olan yerel gazeteler öteden beri pek çok olumsuz etkiyle mücadele ederek yaşama savaşı vermekte ve bir sorunlar silsilesi içinde bulunmaktadır. Bu açıdan demokrasinin olmazsa olmaz şartlarından biri olan bu kuruluşlarla ilgili bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi ve sorunlarının tespit edilerek çözüm önerilerinin getirilmesi önemli ve gereklidir.

Çalışmanın konusu Türkiye'deki yerel basın üzerinden hareketle Kayseri'de yerel basının gelişimi, özellikleri ve sorunlarının incelenmesidir.

Türkiye'de genel olarak yerel basın olgusu ve sorunları üzerine yapılan araştırmalar giderek artsa da, yerel basın kuruluşlarının buldukları bölge veya ildeki özel durumları ve sorunları hakkında yeterli bilgi ve araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmada Türkiye'deki yerel basının sorunlarından yola çıkılarak bahsedilen illerden birisi olan Kayseri'deki yerel basının genel özellikleri ve temel sorunları, Kayseri'de yayınlanan günlük yerel gazetelere yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanan anket çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda saptanmaya çalışılmıştır.

Kayseri'de yerel basının özelliklerini ve sorunlarını ortaya koymaya yönelik alan araştırması sonucunda Kayseri'deki yerel gazetelerin ekonomik ve teknik olanaklar açısından geleneksel anlamda gazetecilik yapan ve fazla gelişmemiş illere göre daha iyi durumda olduğu görülmüştür. Buna karşın, Kayseri'deki yerel basının temel sorunlarının Türkiye'deki yerel gazetelerin temel sorunlarıyla aynı doğrultuda olduğu gözlemlenmiştir. Türkiye'deki yerel basının en önemli sorununun gelir sorunu olduğu gibi Kayseri'deki yerel basının da en önemli sorunu gelir sorunudur. Ayrıca, Kayseri'deki yerel gazetelerin büyük çoğunluğunun Basın İlan Kurumu'ndan resmi ilan almakta olduğu, bu yüzden kendilerini resmi ilan alabilmenin asgari şartlarına göre ayarladıkları belirlenmiştir. Buna bağlı olarak Kayseri'deki yerel gazetelerin temel gelir kaynağının da resmi ilan geliri olduğu tespit edilmiştir. Yerel gazetelerin gelişimi için aslında bir destek olarak düşünülen resmi ilan uygulamasının amacından sapmış olması, Kayseri'de de bazı yerel gazetelerin sadece resmi ilan geliri elde edebilme amacıyla çıkmasından anlaşılmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Yerel Basın, Gazete, Sorunlar, Özellikler, Kayseri

**PROBLEMS OF LOCAL PRESS IN TURKEY: THEORETIC AND  
PRACTICAL STUDY TAKING KAYSERI AS AN EXAMPLE**

**Songül AKSOY**

**ABSTRACT**

The local newspapers, which have important functions; such as making contribution to the healthy development of local democracy, providing a platform which discusses the problems and the solutions of the region where it is issued in, accelerating the local development by developing the consciousness levels and horizons of its readers, are trying to live by struggling against many negative effects since before, and they are found in a problems series. In this points of view; collection of information about these establishments, which are one of the necessarily needed conditions of the democracy, evaluation of this information and bringing suggestions about the solutions by determining their problems are very important and needed.

The subject of the study is; examination of the development, features and the problems of the local press found in Kayseri; by taking the action from the local press found in Turkey.

Although the investigations made on the local press phenomenon and their problems in Turkey, increases generally day by day, there is no enough information and investigation about the special situations and the problems of the local press in the regions or provinces where they are found. By setting out from the problems of the local press in Turkey, in this study; it has been tried to determine the general features of the local press in Kayseri, which is one of the Turkey's provinces, and their basic problems, in the direction of the data that are obtained from the questionnaire, which has been applied to the local gazettes that are issued in Kayseri by face to face negotiations method.

In the end of the investigation oriented to set forth the local press features and problems that are found in Kayseri, it has been seen that the local newspapers in Kayseri are in a situation that is better according to the provinces which make traditional journalism and which have not been much developed in terms of the economic and technical opportunities. After all, it has been observed that the basic problems of the local press in Kayseri are in the same line with the basic problems of the local press in Turkey. The most important problem of the local press in Turkey is; the income problems and it is the same for the local press in Kayseri too. On the other hand , it has been determined that the majority of the local newspapers in Kayseri are taking official advertisements from the Institute of Press Advertisements and, because of this; they adjust themselves according to the minimum conditions, by which they can take these official advertisements. In connection to this it has been determined that the basic income source of the local newspapers in Kayseri is the official advertisement revenue. It is understood that the official advertisement application which has been thought as a support for the development of the local newspapers, has diverged from its aim because some of the local newspapers in Kayseri are issued for only obtaining official advertisement revenue.

**Key Words:** Local Press, Newspapers, Problems, Features, Kayseri

## İÇİNDEKİLER

ONAY.....	I
ÖNSÖZ.....	II
ÖZET.....	III
ABSTRACT .....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
TABLolar LİSTESİ.....	VIII
GİRİŞ .....	1

## I.BÖLÜM

### TÜRKİYE'DE VE KAYSERİ'DE YEREL BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

1.1.TÜRKİYE'DE YEREL BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ .....	6
1.1.1. Osmanlı'da Yerel Basın: Vilayet Gazeteleri .....	7
1.1.2. Milli Mücadele Döneminde Yerel Basın.....	16
1.1.3. Cumhuriyet Ve Tek Parti Döneminde Yerel Basın.....	20
1.1.4. Çok Partili Dönemden Günümüze Yerel Basın .....	24
1.2. KAYSERİ'DE YEREL BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ.....	37
1.2.1. 1910'dan Milli Mücadele Dönemine Kayseri'de Yerel Basın.....	39
1.2.2. Cumhuriyet Ve Tek Parti Döneminde Kayseri'de Yerel Basın .....	42
1.2.3. Çok Partili Dönemden Günümüze Kayseri'de Yerel Basın.....	44

## II. BÖLÜM

### TÜRKİYE'DE YEREL BASIN OLGUSU: YEREL BASININ ÖNEMİ, İŞLEVLERİ, YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI

2.1. TÜRKİYE'DE YEREL BASIN OLGUSU: YEREL BASININ ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ.....	55
2.1.1. Yerel Denetleme Mekanizması.....	58
2.1.2. Yerel Değerler Koruyucusu.....	59
2.1.3. Haber Verme .....	59
2.1.4. Kamuoyu Oluşturma .....	59
2.1.5. Halkı Bilgilendirme, Eğitme, Eğlendirme.....	60
2.1.6. Toplumsallaştırma, Bütünleştirme, Motive Etme.....	60
2.1.7. Tekelleşmeye Karşı Bir Güç .....	60

2.2. YEREL BASININ YAPISAL ÖZELLİKLERİ.....	61
2.3. YEREL BASININ SORUNLARI.....	66
2.3.1. Kurum İçi Sorunlar .....	69
2.3.1.1. Gelir/Finansman Sorunu .....	69
2.3.1.2. Teknolojik Yetersizlik .....	72
2.3.1.3. Nitelikli Eleman Sorunu .....	74
2.3.1.4. Hammadde Temini Sorunu .....	76
2.3.1.5. Tiraj Sorunu .....	77
2.3.1.6. İçerik Sorunu .....	79
2.3.1.7. Dağıtım Sorunu .....	80
2.3.2. Kurum Dışı Sorunlar .....	81
2.3.2.1. Habere Ulaşma Zorluğu.....	81
2.3.2.2. Halkın Okuma Alışkanlığı .....	83
2.3.2.3. Yaygın Basının Bölge Sayfaları.....	84
2.3.2.4. Görsel Basının Gelişimi ve Televizyon Kanallarındaki Artış .....	85
2.3.2.5. Siyasal İlişkiler .....	86
2.3.2.6. Yasal Sorunlar .....	88

### III. BÖLÜM

#### KAYSERİ'DE YEREL BASIN KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. YÖNTEM.....	91
3.2. KAYSERİ'DE GÜNLÜK OLARAK YAYINLANAN YEREL GAZETELERİN İSİMLERİ.....	93
3.3. GAZETELERİN YAYINLANDIĞI YER .....	95
3.4. ANKETE KATILAN KİŞİNİN GAZETEDEKİ GÖREVİ .....	95
3.5. GAZETELERİN YAYINA BAŞLADIĞI TARİH.....	95
3.6. GAZETELERİN SAYFA SAYILARI.....	97
3.7. GAZETELERİN EBADI.....	97
3.8. GAZETELERİN BASKI TEKNİĞİ .....	98
3.9. GAZETELERİN DİZGİ TEKNİĞİ .....	99
3.10. GAZETELERİN DİZGİ YERİ.....	100

3.11. GAZETELERİN BASKI YERİ .....	100
3.12. GAZETELERİN DIŞARIYA BASKI HİZMETİ.....	101
3.13. GAZETELERİN BİNALARININ AİTLİK DURUMU .....	101
3.14. GAZETELERİN FİYATI.....	102
3.15. GAZETELERİN TİRAJİ.....	103
3.16. GAZETELERİN RESMİ İLAN ALMA DURUMU .....	104
3.17. GAZETELERİN TEKZİP ALMA DURUMU .....	105
3.18. GAZETELERİN YASAL UYARI VEYA CEZA ALMA DURUMU .....	106
3.19. GAZETELERİN BAŞLICA HABER KAYNAKLARI .....	107
3.20. GAZETELERİN ÇALIŞAN SAYISI .....	108
3.21. ÇALIŞAN SAYISININ BİRİMLERE GÖRE DAĞILIMI.....	109
3.22. GAZETE SAHİBİNİN CİNSİYETİ .....	111
3.23. GAZETE SAHİBİNİN ÖĞRENİM DURUMU .....	111
3.24. GAZETE ÇALIŞANLARININ EĞİTİM DURUMU.....	112
3.25. GAZETE SAHİBİ VE ÇALIŞANLARIN MESLEK ÖRGÜTÜ ÜYELİK DURUMLARI .....	113
3.26. GAZETE SAHİBİ VE ÇALIŞANLARININ GAZETECİLİK EĞİTİMİ FAALİYETLERİNE KATILIMI.....	113
3.27. GAZETELERDE 212 SAYILI BASIN İŞ YASASINA GÖRE ÇALIŞANLARIN SAYISI.....	114
3.28. GAZETELERİN ABONE SAYISI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ..	114
3.29. GAZETELERİN WEB SİTESİ'NE SAHİP OLMA DURUMU .....	115
3.30. GAZETELERDEKİ KÖŞE YAZARI SAYISI .....	116
3.31. GAZETE SAHİBİNİN BASIN SEKTÖRÜ DIŞINDAKİ FAALİYETLERİ..	117
3.32. GAZETELERDE SARI BASIN KARTLI ÇALIŞAN SAYISI .....	118
3.33. GAZETELERİN SATIŞ YÖNTEMİ .....	118
3.34. GAZETELERİN GELİR KAYNAKLARI .....	119
3.35. YEREL BASININ EN ÖNEMLİ SORUNLARI.....	120
<b>SONUÇ.....</b>	<b>122</b>
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>128</b>
<b>EKLER.....</b>	<b>138</b>
<b>ÖZGEÇMİŞ .....</b>	<b>141</b>

### TABLOLAR LİSTESİ

Tablo: 3.1. Gazetelerin Yayına Başladığı Tarih.....	96
Tablo: 3.2. Gazetelerin Sayfa Sayıları .....	97
Tablo: 3.3. Gazetelerin Ebadı.....	98
Tablo: 3.4. Gazetelerin Baskı Tekniği .....	98
Tablo: 3.5. Gazetelerin Dizgi Tekniği .....	99
Tablo: 3.6. Gazetelerin Dizgi Yeri .....	100
Tablo: 3.7. Gazetelerin Baskı Yeri .....	100
Tablo: 3.8. Gazetelerin Dışarıya Baskı Hizmeti.....	101
Tablo: 3.9. Gazetelerin Binalarının Aitlik Durumu.....	102
Tablo: 3.10. Gazetelerin Fiyatı.....	102
Tablo: 3.11. Gazetelerin Tirajı .....	103
Tablo: 3.12. Gazetelerin Resmi İlan Alma Durumu.....	104
Tablo: 3.13. Gazetelerin Tekzip Alma Durumu.....	105
Tablo: 3.14. Gazetelerin Yasal Uyarı veya Ceza Alma Durumu .....	106
Tablo: 3.15. Gazetelerin Çalışan Sayısı .....	108
Tablo: 3.16. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı.....	109
Tablo: 3.17. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı.....	110
Tablo: 3.18. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı.....	110
Tablo: 3.19. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı.....	110
Tablo: 3.20. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı.....	110
Tablo: 3.21. Gazete Sahibinin Öğrenim Durumu.....	112
Tablo: 3.22. Gazete Sahibi ve Çalışanlarının Gazetecilik Eğitimi Faaliyetlerine Katılımı .....	113
Tablo: 3.23. Gazetelerde 212 Sayılı Basın İş Yasasına Göre Çalışanların Sayısı.....	114
Tablo: 3.24. Gazetelerin Web Sitesi'ne Sahip Olma Durumu .....	115
Tablo: 4.25. Gazetelerdeki Köşe Yazarı Sayısı.....	116
Tablo: 4.26. Gazete Sahibinin Basın Sektörü Dışındaki Faaliyetleri .....	117
Tablo: 3.27. Gazetelerde Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı.....	118
Tablo: 3.28. Gazetelerin Satış Yöntemi .....	119

## GİRİŞ

Türkiye’de Osmanlı’nın son dönemlerinden başlamak üzere, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet’in ilk döneminde yerel gazeteler önemli siyasi işlevler üstlenmişlerdir. Günümüzde de bu gazetelerden yerel demokrasinin sağlıklı gelişimine katkıda bulunması, yayımlandığı bölgenin sorunları ve çözüm yollarını tartışan bir platform sağlaması, okuyucularının bilinç düzeyini ve ufku genişleterek yerel ilerlemeyi hızlandırması beklenmektedir. Türkiye’de uzun yıllardır pek çok olumsuz etkiyle mücadele ederek yaşama savaşı veren ve bir sorunlar silsilesi içinde bulunan yerel gazetelerin bugün kendisine atfedilen ve kendisinden beklenen görevleri tam olarak yerine getiremeyip zor durumda olan kuruluşlara dönüştüğü bir gerçektir. İşlevleriyle toplumda çok sesliliğe, yerel demokrasinin gelişmesine katkıda bulunan yerel basın kuruluşları, demokrasinin sağlıklı olarak işlemesi için gerekli olan farklı seslerin duyurulmasında, ifade edilmesinde aracılık etmektedir. Bu yönüyle demokrasinin olmazsa olmaz şartlarından biri olan bu kuruluşlarla ilgili bilgilerin toplanması, değerlendirilmesi ve onların sorunlarının tespit edilerek çözüm önerilerinin getirilmesi hem yerel basın kuruluşları ile ilgili toplumsal politikaların belirlenmesi, sorunlarının anlaşılması açısından, hem de gerekli çözüm önerilerinin üretilmesi açısından önemli ve gereklidir.

Türkiye’de genel olarak yerel basın olgusu ve sorunları üzerine yapılan araştırmalar giderek artsa da, yerel basın kuruluşlarının buldukları bölge veya illerdeki özel durumları ve sorunları hakkında yeterli bilgi ve araştırma mevcut değildir. Dolayısıyla belli bölgeler ve iller bazında yerel basın kuruluşlarına ilişkin yapılan değerlendirmeler, ortaya atılan görüşler dayanaksız kalmakta, onlarla ilgili yeterli ve güncel bilgilere ulaşamamaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın temel sorunu, Türkiye’deki yerel basın üzerinden hareketle, bahsedilen illerden birisi olan Kayseri’deki yerel basın kuruluşlarının genel özelliklerinin ve temel sorunlarının saptanmasıdır.

Tanımlanan sorun çerçevesinde çalışmanın amacı, Kayseri'deki yerel basın kuruluşları ile ilgili bilimsel yöntemlerle veri toplanması, bu verilerin değerlendirilmesiyle bu kuruluşlara ilişkin akademik ve mesleki değerlendirmelerde kullanılacak kapsamlı ve güncel bilgiler ortaya konmasıdır. Çalışmanın amacına uygun olarak oluşturulan anket çalışmasındaki gazetenin ismi, yayınlandığı yer, yayına başladığı tarih, anketi cevaplayanın gazetede görevi gibi gazeteye ait genel bilgilerle ilgili sorulara ek olarak gazetenin sayfa sayısı, ebadı, baskı ve dizgi tekniği, fiyatı, tirajı, resmi ilan alıp almadığı, baskı ve dizgisinin kendi tesislerinde yapılıp yapılmadığı, dışarıya baskı hizmeti verip vermediği, gazete sahibinin başka bir sektörde faaliyet gösterip göstermediği, gazete sahibinin cinsiyeti ve öğrenim durumu, gazete sahibinin ve çalışanlarının basın meslek kuruluşlarına üye olup olmadığı ve gazetecilik eğitim faaliyetlerine katılıp katılmadığı, gazete binasının gazete sahibine ait olup olmadığı, gazetenin yasal uyarı-tekzip-ceza alıp almadığı, abone durumu, satış teknikleri, haber kaynakları, gelir kaynakları, çalışanların nitel ve nicel özellikleri, gazetelerde sarı basın kartlı çalışan sayısı, gazetelerde 212 sayılı basın iş yasasına göre çalışanların sayısı, gazetelerdeki köşe yazarı sayısı, internet sitesi olup olmadığı ve gazetelere göre yerel basının en önemli sorunlarının neler olduğu ile ilgili verileri bize sağlayacak olan sorular araştırmanın amacını açıklamaktadır.

Bu çalışma, yerel basın kuruluşlarını ve sorunlarını Kayseri örneğinden yola çıkarak inceleyip bu konuda somut veriler elde etmek ve bugüne kadar bu konuda yapılmış akademik çalışmaların da bazı eksikliklerini gidermek adına daha güncel ve geniş bulgular ortaya koymasından önemlidir. Kayseri'de yerel basın kuruluşları ve sorunlarıyla ilgili yapılmış çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmalarda ya Kayseri basınının sadece belli bir dönemi incelenmiştir ya da çalışma sadece yerel basın çalışanlarının sorunlarına ilişkindir. Söz konusu bu çalışma ise yerel basın kuruluşlarını hem bir işletme olarak ele alıp sorunlarını yönetsel açıdan analiz etmekte, hem de Kayseri basınının tüm dönemlerini incelemektedir. Bu açıdan söz konusu bu tez incelediği kapsam çerçevesinde ilktir ve kendinden önceki çalışmalara göre daha geniş bir alanı içerdiği için önemlidir. Ayrıca bu çalışmayla, Kayseri'deki yerel basın kuruluşlarına ilişkin kapsamlı ve güncel bilgiler ortaya konmasının akademik çalışmalara da katkı yapacağı düşünülmektedir. Diğer yandan çalışmadan elde edilen veriler, basın meslek kuruluşlarının ve hatta doğrudan yerel gazetelerin yararlanabileceği nitelik arz etmektedir.

Kayseri'deki yerel basın kuruluşlarının genel özelliklerinin ve temel sorunlarının saptanmasına yönelik çalışmada şu varsayımlardan hareket edilmiştir:

— Kayseri'deki yerel basın kuruluşlarının temel sorunları Türkiye'deki yerel basının temel sorunlarıyla benzer özellik göstermektedir.

— Türkiye'deki yerel basının en önemli sorununun gelir/finansman sorunu olduğu gibi, Kayseri'deki yerel basın kuruluşlarının da en önemli sorunu gelir/finansman sorunudur.

— Kayseri'deki yerel gazetelerin temel gelir kaynağı resmi ilan olmakla birlikte, resmi ilan geliri için çıkarılan yerel gazeteler burada da bulunmaktadır.

Çalışma, yerel basın kuruluşlarının sorunlarının incelenmesi noktasında Kayseri il merkezi ve burada yayın yapan günlük yerel gazetelerle sınırlandırılmıştır. Elde edilen verilerin doğruluğu, görüşülen gazetelerin yetkililerinin verdiği bilgilerle sınırlıdır. Kayseri'deki yerel basının genel özellikleri ve temel sorunları, Kayseri'de yayınlanan günlük yerel gazetelere yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanan anket çalışmasından elde edilen veriler doğrultusunda saptanmaya çalışılmıştır.

İnsanların haber alma ihtiyaçlarının temelinde, öncelikle yakın çevrelerinde meydana gelen olayları öğrenme isteği bulunmaktadır. Yaşadıkları semtlerde, mahallelerde, ilçelerde ve kentlerde meydana gelen gelişmeler, onların hayatını uzaktakilere göre daha çabuk etkileyeceği için, bireyler öncelikle kendilerine yakın yerlerde gelişen eylemleri, söylemleri ve gelişmeleri öğrenmek isterler. Yerel basın olarak adlandırılan yayın organları, belli yerlerde yaşanan gelişmelerin bir kentte veya yakın kentlerde yaşayanları ilgilendiren bölümünü haberleştiren kuruluşlardır. Diğer bir deyişle yerel basın, ülkenin çeşitli yörelerinde, özellikle büyük kentler dışındaki yerleşim birimlerinde, il, ilçe ve beldelerde, günlük, haftalık ya da daha fazla aralıklarla yayımlanan, yayımlandıkları yörenin haberlerini veren, sorunlarını dile getiren, halkın isteklerini ilgililere aktarmayı hedefleyen yazılı basın organlarıdır.

Yerel basının temel işlevi bulunduğu bölgede olan gelişmeleri haberleştirmek olsa da bunun haricinde çok önemli başka işlevleri de vardır. Yerel basın kuruluşları bulunduğu bölgedeki yerel yönetimlerin icraatlarını kamuoyuna aktarmak ve kamuoyu adına yerel iktidarları denetleyerek, yönetenlerle yönetilenler arasında bir köprü durumunda olmak, küreselleşme süreci içerisinde yerel değerlerinden kopmak istemeyen bireylerin yerel kültürel değerlerini korumaya araç olmak gibi önemli görevler yerine getirir. Ayrıca,

bulunulan bölgedeki gelişmelere en yakın yerel basın kuruluşu olduğu için, yaygın basını da ilgilendiren konularda yaygın basına kaynak oluşturur. Yöre insanları arasında iletişimi sağlarken seslendiği kitleye daha sıcak ve birebir mesajlar göndererek yerel kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunup, aktardığı bilgilerle yöre halkını eğitmek, eğlendirmek ve onlara moral kaynağı olmak gibi işlevlere de sahiptir. Bulunduğu bölgede halkın, toplumun diğer parçalarıyla iletişim kurmasını sağlayarak toplumsallaştırma, bütünleştirme, motive etme gibi görevleri yerine getirmesi, yerel olarak çoksesliliği, çoğunluğu sağlamaya ve özgür basını korumaya çalışarak basında tekelleşmeye karşı bir güç olması, ulusal iradenin doğru ve amaca uygun yansımada gerekli olan demokrasi kültürünün yerleştirilmesi ile o bölgenin gelişimine katkıda bulunması gibi işlevlerini yerel ve bölgesel anlamda gerçekleştirmek açısından da yerel basının ülkemizdeki önemi büyüktür.

Bir ülkede yerel basının gelişmiş olması ve güçlenmesi, yerel iletişimi artırmakta, bu iletişim yerel yönetimleri etkilemekte, bu da yerel demokrasinin, yerel demokratik yönetimin güçlenmesine ve halk tarafından benimsenmesine yardımcı olmaktadır. Güçlü bir yerel basın yapısı oluşturulduğunda çok sesliliğin, gerçek demokrasinin egemen olması, yerel iktidarların icraatlarının bir takım güç odaklarının etkisi altında kalınmadan tarafsızca değerlendirilmesi, halkın bilmesi gereken tüm olumsuzlukların veya olumlu çabaların onlara iletilebilmesi de mümkün olacaktır.

Ne var ki Türkiye’de yerel basın öteden beri kendisinden beklenen işlevleri yerine getirebilecek durumda bulunmamakta, uzun yıllardır birçok sorunla boğuşmaktadır. Sayıca çok fazla yerel gazete çıkmasına rağmen istenilen, beklenen etkinliğe tam olarak ulaşamamıştır. Bugüne kadar yerel basınla ilgili olarak yapılan bilimsel çalışmalarda ve mesleki etkinliklerde Türkiye’deki yerel basın genellikle iki grupta değerlendirilmektedir. İlk grupta değerlendirilen yerel gazeteler genellikle küçük Anadolu il ve ilçelerinde asıl işi matbaacılık olan veya olmayan kişilerce çıkarılan az sayfalı, içeriksiz, eski teknolojiyle az sayıda basılıp bayi satışına çıkmadan dağıtılan, belki resmi ilan geliri umularak çıkarılan ve Basın İlan Kurumu bulunmayan illerde denetimi valiliklere bırakılmış gazetelerdir. Kendilerinden beklenen işlevler düşünüldüğünde, bu yayınların gerçek yerel gazeteler olarak değerlendirilmesi pek mümkün olmamaktadır. İkinci grupta değerlendirilen yerel gazeteler ise, gerçekten gazetecilik yapma amacıyla çıkarılan, diğer yerel gazetelere göre çok sayfalı,

gazetecilerin çalıştığı, imkânlar el verdiğiince ileri teknoloji ile basılan, okuyucuya ulaşmak için satışa sunulan, aboneleri olan, haber verme ve kamuoyunu bilgilendirme gibi temel işlevlerini yerine getirmeye çalışan gazetelerdir. Bu yerel gazeteler genellikle sosyo-ekonomik yönden gelişmiş, öteden beri yerel gazeteciliğin etkin ve gelişmiş olduğu illerde çıkmaktadır. Yerel basının okuyucu bulabildiği, özel ilan ve reklam verebilecek kuruluşların faaliyet gösterdiği illerdeki bu gazeteler diğer grupta değerlendirilen yerel gazetelere göre daha güçlü ve daha işlevsel kabul edilmektedir. Ayrıca yerel basının güçlü olduğu bu tür illerde Basın İlan Kurumu Şubesi bulunmakta ve gazetelerin faaliyetleri denetlenmektedir. Dolayısıyla bu gazeteler faaliyetleri denetlendiği için de diğerlerine göre daha gelişmiş, gerçek anlamda yerel gazetecilik yapan-yapmaya çalışan yerel gazeteler olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Türkiye’de yerel basının gelişiminin de bu gazetelerin gelişimiyle sağlanacağı düşünülmektedir. Her ne kadar göreceli olarak gelişmiş kabul edilseler de bu gruptaki yerel gazeteler de pek çok olumsuz etkiyle ve sorunla karşı karşıyadır. Bu açıdan Türkiye’deki yerel basının sorunlarının tespit edilerek çözüm önerilerinin üretilerek yerel basının gelişiminin sağlanabilmesi ve yerel demokrasinin de sağlıklı gelişimine katkıda bulunulabilmesi için bu gazetelere ilişkin yeterli, güncel ve doğru bilgiye ulaşılabilmesi önemlidir. Yerelin sorunları ancak yerel tarafından dile getirildiğinde ve yerel tarafından çözümlendiğinde gerçekçi ve kalıcı bir sonuç oluşacaktır. Bu anlamda bu çalışma Türkiye’deki yerel basından hareketle geleneksel anlamda yerel gazetecilik faaliyetlerinin yürütüldüğü illere göre daha gelişmiş, gerçek anlamda yerel gazeteciliğin yapıldığı, yapılmaya çalışıldığı kabul edilen illerden birisi olan Kayseri’deki yerel gazetelerin özelliklerini ve temel sorunlarını incelemeye ve bu alanda katkı sağlamaya yöneliktir.

Çalışmanın ilk bölümünde, Türkiye’de ve Kayseri’de yerel basının günümüze kadar olan gelişimi incelenmiştir. İkinci bölümde, Türkiye’de yerel basın olgusu, yerel basının işlevleri, yapısal özellikleri ve sorunları üzerinde durulmuştur. Üçüncü bölüm ise Kayseri’de yerel basının özelliklerini ve temel sorunlarını ortaya koymaya yönelik alan araştırmasından oluşmaktadır. Bu bölümde, Kayseri’deki yerel basın kuruluşlarının genel özelliklerini ve temel sorunlarını ortaya çıkarmaya yönelik sorulardan oluşan, Kayseri’de günlük yayınlanan yerel gazetelere uygulanan anket çalışmasından elde edilen bilgiler içeren tablolar ile onların yorumları yer almaktadır.

## I.BÖLÜM

### TÜRKİYE'DE VE KAYSERİ'DE YEREL BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

#### 1.1. TÜRKİYE'DE YEREL BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Türkiye'de basının ortaya çıkış şekli ve bunu hazırlayan süreçler Batı'dan farklı gelişmiş olup, Türkiye'de gelişmeler Batı'nın aksine iktisadi ve toplumsal dinamiklerle değil, siyasi dinamiklerle, devlet destekli gerçekleşmiştir. İlk Türkçe gazete devlet tarafından toplumu batılılaştırmanın bir aracı olarak yayınlanmış olup sonraki dönemlerde de basının gelişimi bu rotada seyretmiştir. Bu da, Türk basınının Batı'daki emsallerinden farklı bir yapıda şekillenmesine neden olmuştur (Demir 2008, 65–73). 1864'te yerel yönetimlerle ilgili düzenleme çerçevesinde “Eyalet Sistemi” kaldırılarak yerine “Vilayet Sistemi” getirilince her vilayette basımevi kurulması, böylece o döneme kadar sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bölgelerin, bu açıdan gelişmeleri öngörülmüştür (Koloğlu 2006, 31–33). Vilayet gazeteleri bugünkü anlamda yerel gazeteciliğin temellerini atmıştır. Zaman içinde bu gazeteler birer ikişer çoğalmış ve İkinci Meşrutiyet'in ardından resmi vilayet gazetelerini çok geride bırakan yerel-özel gazeteler basın hayatında faaliyet göstermeye başlamıştır. Vilayet gazetelerinin Anadolu'da yerel gazetecilik kültürünün ve geleneğinin oluşmasını sağlamak gibi önemli etkileri olmuştur. Sonraki dönemlerde vilayet gazeteleri ve matbaa alt yapıları özel girişimin eline geçmiş, böylece gerçek anlamda yerel basın doğmuştur (Şeker 2007, 32).

Türkiye'de Osmanlı'nın son dönemlerinden başlamak üzere yerel gazeteler Kurtuluş savaşı ve Cumhuriyet'in ilk döneminde önemli siyasi işlevler üstlenmişlerdir. Abdülhamit dönemiyle uzun bir suskunluk dönemi geçiren Türk basını, 1908'de II. Meşrutiyet'in ilanıyla kısa bir özgürlük dönemi yaşamıştır (Varlık 1999, 105).

Yerel basın asıl gücünü, Mütareke döneminden başlayarak Milli Mücadele döneminde bulmuştur. Milli Mücadele lehine yayın yaparak Anadolu halkının birlik beraberliği sağlamaya çalışmış ve bu doğrultuda kamuoyu oluşturmuşlardır. Bu dönemde yerel basın tarihinde ilk kez yaygın basının önüne geçmiştir (Bozdağ 1992, 151). Milli Mücadele döneminde işgal kuvvetlerine karşı direnen ve büyük oranda birlik içinde bulunan yerel basın, Cumhuriyet'in ilanından sonra farklı yönelimlere girmiştir. Yeni rejimin yerleştirilmesi çabaları, ilkin henüz kaldırılmamış olan hilafeti destekleyen gazetelere, ardından da tek parti yönetimine muhalif tüm gazetelere yönelik sert tedbirlerin uygulanması sonucunu doğurmuştur (Topuz 1996, 80).

Çok Partili Demokratik rejime geçildiğinde nispeten rahat bir nefes alan basın, askeri müdahaleler ve olağanüstü yönetim dönemlerinde de büyük baskılara maruz kaldığı görülmektedir. Gazetecilerin öldürülmesi, hapsedilmesi, gazete yayınlarının durdurulması, kapatılması, sansürler ile basın nefes alamaz hale getirilmiştir (Demir 2008, 65–73). Bu sebeple çok partili sisteme geçilen 1946'dan beri tek parti döneminin baskıcı sisteminin terk edilememesi, hala Türk basınının en önemli sorunu olmaya devam etmektedir. Bu sürecin her ne kadar 1980 sonrasında liberal politikalarla değişmeye başladığı görülse de, iktidar baskısıyla ezilen basının başı bu kez de büyük sermayenin bu alana girmesiyle oluşan siyaset-basın-ticaret üçgeniyle ve bu sayede oluşan tekelleşmelerle de derde girmiştir. Bugüne dek zaten devlet yönetimine gelen iktidarların baskısı, sindirme politikaları, yaygın basının gelişen güçlü yapısı ve ekonomik yetersizlikler yüzünden bir türlü gelişemeyen yerel basın, günümüzde de hala Erdoğan'a (2007, 64) göre tekelci sermayenin egemen olduğu ve özellikle yeni teknolojik araçların yaygın bir şekilde satılmasını amaçlayan küresel pazar politikalarının yürütüldüğü bir ortamda sorunlarla boğuşmaktadır.

Türkiye'de yerel basının doğuşu ve günümüze kadar olan gelişimi aşağıda Osmanlı'da Yerel Basın, Milli Mücadele Döneminde Yerel Basın, Cumhuriyet Ve Tek Parti Döneminde Yerel Basın, Çok Partili Dönemden Günümüze Yerel Basın olmak üzere dört ayrı dönemde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

### **1.1.1. Osmanlı'da Yerel Basın: Vilayet Gazeteleri**

Basım sanatının Osmanlı Devleti'nde uygulanması onuru İbrahim Müteferrika'ya aittir. Basımevi konusunda İbrahim Müteferrika'yı destekleyen kişi ise Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu olan, Çelebizade Sait Efendi'dir. Osmanlı Devleti'nde Paris

eçiliği yapmış olan Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin oğlu, Çelebizade Sait Efendi, babasıyla birlikte Paris'e gitmiş, Batı medeniyetlerinin ilerleyişini ve bu arada basım sanatının yararlarını, işleyişini görme ve yerinde inceleme fırsatı bulmuştur. Sait Efendi, 1724'de İstanbul'a döndüğünde basımevi kurmak için girişimlerde bulunmuş ve önceden tanıdığı, yeteneğini de bildiği İbrahim Müteferrika'yı da kendine ortak seçmiştir. İbrahim Müteferrika İstanbul'da Türkçe eserler basılması için bir matbaa kurulması ile ilgili düşüncelerini Vesile-t Tıbaa adlı bir risalede toplamış ve bunu 1726'da Sait Efendi kanalıyla Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'ya sunmuştur. Sadrazamın olumlu karşılaması ve Sait Efendi'nin çabalarıyla, Şeyhülislam Mevlana Abdullah Efendi de din bakımından basımevi kurulmasıyla ilgili bir sakınca olmadığı yolunda fetva vermiştir. Bu fetva üzerine Padişah III. Ahmed de 1726 Temmuz ayında din kitapları basmamak şartıyla izin verdiğini belirten fermanı çıkartmıştır. Resmi adı "Dâr'üt-Tıbâ'at-Ül" Âmire olan fakat halk tarafından "Basmahane" denilen ilk Türk Basımevi, İbrahim Müteferrika'nın evinin alt katında Aralık 1727'de kurulmuştur. İki yıllık bir çalışma sonrasında da Sait Efendi ile İbrahim Müteferrika ilk kitaplarını 31 Ocak 1729'da basıp yayınlamayı başarmışlardır (İnuğur 2002, 154–155).

Basım sanatının 1729'da Osmanlı Devleti'ne girmiş ve birçok kitap basılmış olmasına rağmen, ülkede aşırı taassup durumunun egemen olması nedeniyle ilk gazetelerin yayınlanması için maalesef yüz yıl daha beklenmesi gerekmiş; ilk gazeteler tıpkı ilk kitaplarda da olduğu gibi yabancı dilde ve genellikle Fransızca olarak yayınlanmıştır (Koloğlu 1994, 7).

Osmanlı Devleti'nde gazetecilik hareketleri 19. yüzyılda resmi bir girişimle hayata geçmiştir. Matbaa ve gazetecilik hareketleri batı toplumlarında çok önceleri başlamasına karşın, Osmanlı Devleti'nde gazetecilik hareketleri dönemin koşullarıyla da ilgili olarak bürokratik ve siyasi işlevli bir çerçevede ortaya çıkmıştır. Bu dönemdeki devlet politikalarının odak noktası merkezileşme çalışmaları ve modern bir bürokrasi kurma çabaları olduğu için, ilk gazete de bu kıstaslara uygun olarak tasarlanmıştır. 14 Eylül 1829 tarihinde Ruslarla Edirne Antlaşması imzalanmış, idare alanında yapılan önemli reform hareketlerini yürütmek, gereken tüzük ve yönetmelikleri hazırlamak, devlete yeni bir düzen vermek amacıyla, Islahat Meclisleri'nin toplanmasına gerek görülmüştür. Hükümetçe bir gazete çıkarılması fikri ilk kez bu meclis toplantılarında ortaya atılmış ve II. Mahmut tarafından da çok olumlu karşılanmıştır. Komisyon üyeleri tarafından

çıkarılacak gazete için birçok isim yazılarak padişaha sunulmuş, ancak bunların hiçbiri beğenilmediğinden, gazeteye “Takvim-i Vakayi” adı, bizzat Padişah II. Mahmut tarafından konulmuştur (İnuğur 2002, 173).

Aslında ilk Türkçe gazete Takvim-i Vakayi (1831) olarak kabul edilse de Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın, 1828 yılında ilk Türkçe-Arapça gazete olan Vakayi-i Mısıriye'yi Kahire'de yayımlattığı bilinmektedir. Mehmet Ali Paşa ayrıca, 1830 yılında da Hanya'da, Vakayi-i Giridiye'yi yayın hayatına sokmuştur (Koloğlu 2006, 24).

II. Mahmut'un ölümünden sonra (1 Temmuz 1839) tahta geçen oğlu Abdülmecit döneminde, 3 Kasım 1839'da Tanzimat Fermanı ilan edilmiştir. Bu fermanın genel özelliği, son 150 yıllık kötü gidişin değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkmış olmasıdır. Böyle bir öz eleştiri sonucu ortaya çıkan reform hareketi Osmanlı'da ilktir. Bu dönemin ana dinamikleri, ulusalcılık akımları, merkezileşme çalışmaları, reform hareketleri ve dış ilişkilerdir. Reform hareketlerinin temeli olarak görülen teknik ve idari yapının Osmanlı'ya kazandırılabilmesi konusunda çalışmalar yapılmıştır (Çığ 2007, 30).

Tanzimat fermanı ile ilk kez Osmanlı Devleti'nde padişahın yetkileri sınırlandırılmış, yargının üstünlüğü tanınmış, belli kurallar çerçevesinde yasa koyma hakkı paylaşılmıştır. Bu dönemde özel çaba ve sermaye ile çıkarılan ilk Türkçe gazeteler olan Ceride-i Havadis (1840) Tercüman-ı Ahval (1860) ve Tasvir-i Efkâr'da (1862) basın hayatına girmiştir. Bu gazeteler Osmanlı yapısı içerisinde Türk unsurunun haklarını savunmuş, siyasal polemiklerle basına yepyeni ufuklar açmıştır. Tanzimat döneminde gerçekleştirilen yasal uygulamalar arasında merkez ve taşra yönetiminin yeniden düzenlenmesi de vardır. Osmanlı Devleti'nde mahalle idarelerinde ilk büyük düzenleme, eyalet sisteminin kaldırılarak vilayet sistemine geçişle ilgili, 7 Kasım 1864'de çıkarılan nizamnameyle yapılmıştır. Bu değişiklik kapsamında da Osmanlı Devleti, vilayetlerinde yerel gazeteler çıkarılmasını, bir yandan toplumdaki artan ayrılıkçı eğilimleri dengelemek öte yandan da Avrupa'da özellikle Araplara yönelik olarak sayıları artan Arapça süreli yayınların etkisini bastırmak isteği teşvik etmiştir. 1864'te yerel yönetimlerle ilgili düzenleme çerçevesinde “Eyalet Sistemi” kaldırılarak yerine “Vilayet Sistemi” getirilince her vilayette basımevi kurulması, böylece o döneme kadar sınırlı bir kültürel yapı içinde bulunan bölgelerin, bu açıdan gelişmeleri öngörülmüştür (Koloğlu 2006, 31–33).

Vilayet sistemi getirildikten sonra sırasıyla Tuna, Bosna, Suriye, Erzurum, Halep, Edirne, Trablusgarp vilayetleri kurulmuştur. Vilayet matbaaları temelde bu yeni birimlerin basım işlerini yürütmek için oluşturulmakla birlikte resmi yayınların yanı sıra özel girişimlere de hizmet vermek üzere düzenlenmiştir. Bu matbaalarda il yıllıkları ve resmi vilayet gazeteleri basılmıştır. Vilayet gazetelerinin ağırlıklı olarak azınlıkların yaşadığı ve ayrılıkçı hareketlerin güçlendiği bölgelerde çıktığı, ayrılıkçı yayın yapan azınlık gazeteleriyle mücadele etmeyi amaçladığı belirtilmektedir (Koloğlu 1994, 20). Bu gazetelerin resmi dil olan Türkçenin yanı sıra bölgenin diğer yaygın dilleriyle de yayımlanması, Osmanlı yönetiminin tüm uyruklarını eşit sayarak onlara hizmet vermeyi planladığının bir kanıtıdır (Girgin 2001, 85–86). Buradaki temel düşünce, verilen mesajların azınlıklara da ulaşmasını sağlamaktır. Bu temel amaç nedeniyle vilayet gazetelerinin içeriği büyük ölçüde resmi söylemlerle oluşturulmuştur. Gazetelerin sorumlusu vilayet mektupçusudur ve yazıların büyük çoğunluğu da bu mektupçular tarafından kaleme alınmaktadır. Vilayet gazetelerinde içerik genellikle yasalar, yönetmelikler, tayinler vali ve diğer kamu görevlilerinin eylem ve söylemleri, kolluk kuvvetlerinin başarıları gibi konulardan oluşmakla birlikte, edebi yazılar ve tarihle ilgili araştırmalar da yayımlanmıştır (Varlık 1999, 101).

Koloğlu (1994, 23) , Vilayet gazetelerinin resmi oluşları nedeniyle içeriklerinde kamusal haberlere ağırlık verdiklerini ve eğitime amaçlı yayın yaptıklarını belirtmekte ancak, yerel gelişmelere de yer verildiğini, haber ağını genişletmek, teknik kaliteyi yükseltmek için gazeteciliğe dair amaçlarla çalışmalar yapıldığını da vurgulamaktadır. Vilayet gazetelerinde, sağlık, kadın hakları, çalışkanlık, ulusal dayanışma gibi konularda da bilinç kazandırmaya yönelik yazı ve haberlerin yer aldığı da görülmektedir.

Valilerin kontrolünde çıkan resmi kimlikli vilayet gazeteleri, daha çok monarşik düzenin ayakta kalabilmesi için yayın politikalarını benimsemişlerdir. Bu gazetelerde padişahla ilgili haberler öncelikli olarak yer almıştır. Bunun yanı sıra kamu görevlilerinin atama, yükselme ve ödüllendirilmeleri, yeni yasa, yönetmelik düzenlemeleri, hükümet, vilayet ve kamu kuruluşlarının çalışmaları, demiryolu, yol, telgraf hattı yapımları, sağlık konuları, okul sınavları ve ödül dağıtma törenleri, hacıların gidişi, et ve ekmek fiyatları, hava şartları, doğal afetler, valilerin konuşmaları

ve yazıları, savaşlar, yeni silahlar, buluşlar, yabancı konsolosların vilayetlerdeki gezileri resmi gazetelerin içeriklerini oluşturmaktadırlar (Girgin 2001, 87).

Vilayet gazetelerinin ilk örneği, Suriye'deki iç kargaşaları bastırmakla olağanüstü yetkilerle görevlendirilen Fuat Paşanın, 1860'da Beyrut'ta çıkmakta olan Had ika al-Ahbar isimli Arapça gazeteyi yerel yönetimin resmi sözcüsü haline getirmiş olmasıdır. Böylece Türkçe-Arapça olarak ilk vilayet gazetesi yayınlanmıştır. Bunu, Mithat Paşa'nın Tuna Valisiyken 1865'te Rusçuk'ta yayınladığı Türkçe-Bulgarca Tuna gazetesi takip etmiştir. Önemli vilayet gazetelerinden biri de 1866'da Erzurum'da yayınlanan Envar-ı Şarkiye gazetesidir. 1869'da Bursa'da Türkçe-Ermenice Hüdavendigâr gazetesi yayınlanmıştır. İzmir'de ilk Türkçe gazete ise vilayet adını taşıyan ve 1869'da yayınlanan Aydın'dır (Koloğlu 1994, 20).

Osmanlı ülkesinde çıkan bazı vilayet gazetelerinin kuruluş yer ve tarihleri şu şekildedir:

YIL	VİLAYET	AD	DİL
1860	Beyrut	Had ika al-Ahbar	Türkçe- Arapça
1865	Tuna	Tuna	Türkçe- Bulgarca
1865	Şam	Suriye	Türkçe- Arapça
1866	Trablus garp	Trablus garp	Türkçe- Arapça
1867	Halep	Gadir el-Fırat	Türkçe- Arapça
1867	Cebeli Lübnan	Lübnan	Arapça- Fransızca
1867	Erzurum	Envar-ı Şarkiye	Türkçe- Ermenice
1867	Girit	Girit	Türkçe- Rumca
1868	Edirne	Edirne	Türkçe- Rumca
1868	İşkodra	İşkodra	Türkçe
1868	Yanya	Yanya	Türkçe- Rumca
1869	Diyarbakir	Diyarbakir	Türkçe- Ermenice
1869	Bursa	Hüdavendigâr	Türkçe- Ermenice
1869	Halep	Fırat	Türkçe- Arapça

1869	Konya	Konya	Türkçe- Rumca
1869	Selanik	Selanik	Türkçe- Rumca
1869	Selanik	Selanik	Bulgarca- Yahudice
1869	Trabzon	Trabzon	Türkçe- Rumca
1869	Bağdat	Zevra	Türkçe- Arapça
1871	Prizren	Prizren	Türkçe- Sırpça
1872	Kastamonu	Kastamonu	Türkçe
1872	Adana	Seyhan	Türkçe- Rumca
1872	Yemen	Yemen	Türkçe- Arapça
1873	Manastır	Rumeli	Türkçe
1874	Ankara	Ankara	Türkçe
1874	İzmir	Aydın	Türkçe
1876	Hersek	Neretva	Türkçe- Sırpça
1877	Priştine/Üsküp	Kosova	Türkçe- Sırpça
1877	San'a	San'a	Türkçe- Arapça
1878	Sivas	Sivas	Türkçe
1882	Rodos	Cezair-i Bahri Sefid	Türkçe-Rumca
1884	Manastır	Manastır	Türkçe
1884	Musul	Musul	Türkçe
1888	Beyrut	Beyrut	Türkçe-Arapça
1903	Kudüs	Kudüs	Türkçe-Arapça
1908	Hicaz	Hicaz	Türkçe-Arapça

Bu vilayet gazetelerinin bölgeye merkezi yönetimin kararlarını sağlıklı yansıtma görevinin dışında asıl yararları şöyle özetlenebilir. “Basımevi için gereken yatırımın

devletçe yapılması özel girişimcileri büyük masraflar yapmaktan kurtarmış ve sadece baskı masrafını ödeyerek yayın yapma olanağına kavuşturmuştur. Kuşkusuz, devlete ait bir matbaada baskı yapmak bir tür ön sansüre girmek anlamını taşıyordu. Yine de taşranın kültür yaşamına bu yolla bir hareketlilik getirilmiştir.” Basının resmi kanalla da olsa geliştiği bu dönemde bilinçli bir gazetecilik yaklaşımı görülmektedir. Genellikle vilayet mektupçusunun yönetiminde çıkan bu gazeteler bu yolla yetenekli kişilerin de önünü açmıştır. Ayrıca bu dönemde muhalif bir aydın hareketi de önem kazanmıştır. Bu gazeteler temelde hükümet ya da vilayete ilgili çalışmalarını işlese de, bunu yanı sıra özeleştiriyeye de aynı gazetelerde rastlanabilmektedir. Bazı vilayetlerde “sanat okulları”, “sanayi okulları” açılmış, matbaalar birer uygulama yeri haline getirilerek matbaacılık eğitimi verilmiştir. Birçok yörede kalemi kuvvetli kişilerden bir yayın kurulu oluşturulmuş, yörenin aydınları vilayette resmen görev alarak yazı yazmışlardır. Gazetelerde zaman zaman şiirlere, inceleme ve araştırmalara, tarih çalışmalarına da yer verilmiştir, böylece taşra kültürüne olumlu katkıda bulunularak kitlenin, basın aracılığıyla eğitilmesinde önemli adımlar atılmıştır (Koloğlu 2006, 32–35).

Vilayet gazeteleri bugünkü anlamda yerel gazeteciliğin temellerini atmıştır. Zaman içinde bu gazeteler birer ikişer çoğalmış ve İkinci Meşrutiyet’in ardından resmi vilayet gazetelerini çok geride bırakan yerel-özel gazeteler basın hayatında faaliyet göstermeye başlamıştır. Vilayet gazetelerinin basının İstanbul’un tekeline çıkması, Anadolu’da yerel gazetecilik kültürünün ve geleneğinin oluşmasını sağlamak gibi önemli etkileri olmuştur. Sonraki dönemlerde vilayet gazeteleri ve matbaa alt yapıları özel girişimin eline geçmiş, böylece gerçek anlamda yerel basın doğmuştur (Şeker 2007, 32).

Kurulan vilayet gazetelerinin bir bölümü kısa ömürlü olurken, bazıları Birinci Dünya Savaşı’na kadar yayını sürdürmüştür. Mütareke ve Kurtuluş Savaşı döneminde yayınlanan ve Cumhuriyet’ten sonra da varlığını sürdüren vilayet gazetesi kökenli gazeteler olmuştur. Cumhuriyet’in ilanından sonra vilayet gazetelerinin son örnekleri özel girişimin desteklenmesi amacıyla kapatılmıştır (Varlık 1999, 102).

Basının resmi kanalla da olsa geliştiği, Tanzimat döneminde aynı zamanda muhalif bir aydın hareketi de önem kazanmıştır. 1865 yılında yoğunluk kazanan hareketle birlikte bu dönemde Muhbir, Hürriyet, Ulum, İnkılâp, Basiret, İbret gibi gazeteler çıkartılmıştır. Ayrıca Âli Kararnâme’ye rağmen, Valat, Ayine-i Vatan, Muhip, Uterit, Terakki Mümeyyiz, Vakayi-i Zaptiye, Hadika, Diyojen, Hayal, İstikbal, Asır, Devir Ve Bedir,

Hakayiku'l – Vekâyi, gibi gazeteler bunlar arasında sayılır. Böylece II. Abdülhamit dönemine (1876) kadar gerek yurt içinde gerekse yurt dışında Yeni Osmanlıların çıkarmış oldukları gazeteler, yönetime karşı ciddi bir kamuoyu oluşturmuştur (Çakır 2002,48–52).

1876'da II. Abdülhamit'in tahta geçmesiyle yeni bir dönem başlamıştır. II. Abdülhamit Kanuni Esasiyi hazırlatarak 23 Aralık 1876'da yürürlüğe koydurmuştur. Bu anayasa ‘‘ Basın, Kanun dairesinde serbesttir’’ hükmünü getirmiş ve basının yasalar çerçevesinde özgür olduğunu belirtmiştir. Ancak Padişah bu ilkeyi kendi isteği doğrultusunda yönlendirmek istemiştir. II. Abdülhamit yine bu dönemde gazete ve diğer yayınlara karşı bir sansür yasası hazırlatmış ama Meclisten geçirememiştir. Buna karşın 1877'de yayınlanan Sıkıyönetim Kararnamesine dayanarak basına karşı acımasız hareketlere girişmiştir. Önce mizah gazetelerine yasak koymuştur ve 1908'e kadar mizahla ilgili hiçbir gazete ve dergi yayınlanmamıştır ( İnuğur 1993, 247).

II. Abdülhamit'in en fazla eleştirilen yönlerinden biri, belki de başlıcası basına karşı takındığı sert tavidir. ‘‘Abdülhamit Rejimi’’ diye bilinen ve temelini, kapalı, baskıcı yaklaşımın oluşturduğu düzen, giderek sertleşmiştir. Abdülhamit'in basın rejiminin dayandığı sansür sistemi, iç basının tam kontrolü ve dışarıdan yayın gelmesinin engellenmesiyle Osmanlı toplumuna tam bir karantina uygulama esasına dayanır. Bu dönemde gazeteciler sürgüne gönderilmiş, sözcüklere yasak koyulmuş, gazeteler kapatılmış, yönetimi eleştirmeyecek gazetelere parasal destek sağlanmış, keyfi sansür uygulamaları iyice artmıştır. Sabah, Tercüman-ı Hakikat, Tarik, Mizan, Vakit, İkdam gibi gazeteler bu dönemde çıkmıştır (Koloğlu 2006, 61–71).

II. Meşrutiyet'e kadar olan dönemde yerel basın ağırlıklı olarak vilayet gazetelerinden oluşmakla birlikte bazı gelişmiş vilayetlerde özel girişim tarafından çıkarılan yerel gazeteler de bulunmaktadır. 1864'te yürürlüğe giren ‘‘Matbuat Nizamnamesi’’ ile gazete çıkarmak hükümetin iznine bağlanmıştır. Ayrıca 1867'de yayınlanan ‘‘Ali Kararname’’ ise hükümete gazete kapatma yetkisini tanımış, 1908'e kadar basın üzerinde yoğun bir sansür uygulamıştır. Ancak, 1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilanından sonra oluşan özgürlük ortamı içinde gazete sayısında büyük artış gözlenmiş, basımevleri ve gazeteler taşrada da yaşama geçmiş, 1908–1909 tarihleri arasında bir yıllık sürede 353 gazete ve dergi yayınlanmıştır (Bülbül 2000, 13).

1908'de II. Meşrutiyet'in ilan ve ertesi yıl çıkarılan yeni basın kanunu ile İstanbul basınında da önemli gelişmeler sağlanmıştır (Alemdar 1999, 5). Meşrutiyet'in ilan edildiği 24 Temmuz 1908'in akşamında sansür memurları gazetelere sokulmamış ve ertesi gün gazeteler 33 yıldan sonra ilk kez sansür edilmeden çıkmıştır. Bu tarih basın açısından o kadar önemlidir ki, Cumhuriyet'ten sonra Gazeteciler Bayramı olarak kabul edilmiştir (Şeker 2007, 33).

II. Meşrutiyet'in (1908) ardından yerel ve yaygın basın tek düzelikten kurtulmuş ve devlet baskısının bulunmadığı düşünce platformlarına dönüşmüştür. Böylece basın, gerçek anlamda toplumun iletişim kurumu olma işlevini kazanmıştır (Bodur 1997, 44). Bu hareketlilik Anadolu'ya da yansımış ve Anadolu kentlerinde vilayet gazeteleri dışında ilk özel girişim gazeteleri de çıkmaya başlamıştır.

Abdülhamit devrinde çıkarılmasına izin verilmeyen mizah dergileri de bu özgürlük havasından yararlanarak yayımlanmaya başlamıştır. Gazete çıkarma merakı Anadolu'ya da yayılmış, İstanbul'dan taşraya matbaa makineleri taşınmıştır. Anadolu'nun hemen her kentinde basımevleri kurulmuştur. Bu yaygınlaşma içinde her fikrin savunucusu, sözcüsü olan yayın organları belirmiştir. Ancak bu kısa özgürlük döneminde çıkan gazetelerin birçoğu bir ya da birkaç sayı ancak yaşayabilmiştir. Bu hava içerisinde 4 Nisan 1909'da Anayasa değiştirilirken, 12. maddedeki “ Matbuat kanun dairesinde serbesttir” hükmüne, “Hiçbir şekilde basımdan önce teftiş ve muayene edilemez” cümlesi eklenerek ön kontrol kaldırılmıştır. Sadece, padişaha, dinlere yönelik ve ayaklanmayı kışkırtıcı yayınlara yasak getirilmiştir. Anayasa değişikliği kapsamında genel af da çıkarılmış ve sürgünde bulunan gazeteciler de yurda dönmüşlerdir. Ancak bu dönem gazeteleri aşırı özgürlük havası içerisinde milli tehlikelerin üzerinde duracakları yerde, jurnallerle sayfaları doldururlar. İkdam, Tanin, Mizan, Volkan, Yeni Gazete, Tercüman-ı Hakikat, Sabah, Şura-yı Ümmet, Serbesti bu dönemin önemli gazetelerindendir. Bu dönemdeki özgürlük havası sekiz buçuk ay gibi kısa bir zaman sürmüştür. Sıkıyönetimle, basın tekrar denetim altına alınmıştır. Yine gazete kapatma uygulamaları başlamış, gazetelerin eski adlarına benzer adlarla aynı sahiplerle tekrar çıkması da yasaklanmıştır. 16 Temmuz 1909'da çıkan Matbaalar Kanunu'yla da, her ne kadar bu kanun içinde sansür görülmesi de devletin güvenliğini bozacak ve ayaklanmayı kışkırtacak şekilde yayında bulunan gazetelerin açılacak dava

sonuçlanıncaya kadar, hükümetçe kapatılabileceği durumu söz konusu hale gelmiştir (Çakır 2002, 109–117).

### **1.1.2. Milli Mücadele Döneminde Yerel Basın**

1908–1918 döneminde Anadolu kentlerinde vilayet gazeteleri dışında ilk özel gazeteler çıkmaya başlamıştır. Varlık (1999, 104), bu yerel gazetelerin siyasi niteliğine dikkat çekmekte, başlangıçta ittihatçı çizginin egemen olduğu sonraları ise hürriyet ve itilaf yanlısı gazetelerin çıkmasıyla birlikte kamplaşmaların başladığı belirtilmektedir. II. Meşrutiyetle başlayan ve hem İstanbul hem de taşra basınının son derece özgür bir ortamda yaptıkları yayıncılık dönemi I. Dünya savaşı ile sona ermiştir. İstanbul Basını ve yerel basında bu dönem boyunca oluşan kamplaşma ve azınlık gazetelerine gösterilen hoşgörü, savaşla birlikte yerini kontrol altındaki basına bırakmıştır. Sıkı denetim ve kâğıt sıkıntısı nedeniyle pek çok gazete kapanmış, yayınıni sürdürebilenler ise sadece İttihat ve Terakki iktidarının açıklamalarına yer vermekle yetinmiştir (Koloğlu 1994, 60).

I. Dünya Savaşı bitiminde imzalanan Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) ile Osmanlı İmparatorluğu topraklarının büyük bölümü, 1 Kasım 1918'den itibaren İtilaf Devletlerince işgal edilmiştir. Mondros Mütarekesinin ardından İstanbul'un 1918'de işgal edilmesiyle birlikte Mütareke ve Milli Mücadele basını dönemi başlamıştır.

Mütareke'nin 7. maddesi uyarınca galip devletlerin (İngiltere, Fransa, İtalya) askerî kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen işgal eylemleri, iç politikada da, iktidarın devrilmesi, yeni bir hükümetin kurulması, Meclis-i Mebus an'ın feshedilmesi gibi değişikliklere neden olmuştur (Girgin 2001, 104).

Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Balkanlardaki bütün topraklarını kaybetmesiyle düşman kuvvetleri İstanbul'a kadar yaklaşp burayı ve Anadolu'nun büyük bir kısmını işgal etmişlerdir. İşgal kuvvetleri ilk iş olarak muhalif gördükleri basını susturmaya çalışırlar. Bunun yanı sıra işgalcilerin uyguladıkları sansür nedeniyle basın ses çıkaramaz hale gelir. 1919 yılında yine eski bir Osmanlı generali olan Mustafa Kemal Paşa tarafından Erzurum Kongresi ile Milli Mücadele hareketi başlatılır. Esasta bu hareket, düşman kuvvetleri tarafından yapılan saldırıları durdurmak ve Anadolu'daki Türkleri topyekûn bir mücadeleye davet etmek amacını taşımaktadır. Bu çağrıya yalnız bölge halkı değil, basın da büyük destek verir. Başta Erzurum olmak üzere, Balıkesir, Sivas, Kastamonu, Konya gibi Anadolu'nun dört bir yanında çıkan süreli yayınlar Milli

Mücadeleyi övücü ve destekleyici yayınlar yaparlar. Basın, Türk ulusu için vatanın kutsal olduğu ve düşmana asla verilmeyeceği konusunda halkı bilinçlendirir. Basının kamuoyu oluşturmaktaki gücünü ve kitlesel mücadeledeki önemini kavrayan Milli Mücadele planlayıcıları para ve diğer bazı imkânlarla basına destek verirler (Duman 2007, 84–85).

Milli Mücadelede basını gazetecileri sadece yazıları ile değil, yazdıklarının, düşündüklerinin paralelinde eyleme geçmişlerdir. İzmir’de yayınlanan Hukuk-u Beşer gazetesinin başyazarı olan; Fransa’da Sorbonne Üniversitesi’nde okumuş olan Osman Nevres’in (Hasan Tahsin) düşmana İzmir’de ilk kurşunu atan bir gazeteci olması, Milli Mücadele Basınının bu açıdan sembolize etmesi bakımından ilginçtir. “Çünkü Osman Nevres, düşmana kalem değil, silah doğrultan bir gazetecidir” (Akgönül 1974, 86). Bu olayın basın tarihi açısından en önemli yanı “İşgal kuvvetlerine ilk kurşunun bir gazeteci tarafından atılmış olmasıdır” (İnuğur 1993, 352).

1919’da Yunanlıların İzmir’i işgali ve Mustafa Kemal’in Samsun’a çıkışı ile Milli Mücadele tam anlamıyla başlamıştır. Bu dönemde İstanbul basınının yanında Anadolu basını da çok önemli görevler üstlenmiştir. İşgal bölgelerindeki gazetelerin bir kısmı işgalcilerle anlaşma yoluna giderken daha önemli bir bölümü de işgale karşı yayınlar yapmışlardır. Anadolu Basını İstiklal Harbi yıllarında büyük imkânsızlıklar içinde görevini yapmaya çalışmıştır. Böylesine karışık bir ortamda, Anadolu halkının ulusal bağımsızlık mücadelesine çekilebilmesi amacıyla, kamuoyunun bir fikir doğrultusunda şekillendirmeye yönelik propaganda faaliyetine girişilmesi Kurtuluş Savaşı’nın başarıya ulaşması ve yeterli halk desteğini sağlaması açısından gerekliydi. İşte bu yüzden Mustafa Kemal Paşa, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin yapıldığı tarihlerde ülke içinde cereyan eden olayları, ulusal bağımsızlık hareketini başlatanlara halkın duyduğu destek ve güveni, yurtiçi ve yurtdışındaki kamuoyuna süratle iletme amacıyla İrade-i Milliye ve ardından da Hâkimiyet-i Milliye gazetelerinin yayınlanmasını sağlamıştır. Mustafa Kemal, İrade-i Milliye ve Hâkimiyet-i Milliye’nin kurulmasını sağlamakla kalmadı, Anadolu’da Kurtuluş Savaşı’nı destekleyen basının yaratılıp güçlendirilmesi için de çalışmıştır. Milli Mücadelede Anadolu Basını, deyim yerindeyse bir ordu gibidir. Erzurum’dan Sivas’a, oradan Konya’ya, Ankara’ya; Çankırı’dan Balıkesir’e, Adana’ya dalga dalga ümit, mücadele ruhu azmi bileyen, silahları kalem, kâğıt ve mürekkep olan

bir ordu. Onun için İstiklal Harbi yıllarında verdikleri mücadeleden dolayı yerel basına “Gazi Basını” adı takılmıştır (Arabacı 2003, 12).

Ayrıca Milli Mücadele dönemi gazeteleri, dönemin koşullarından kaynaklanan sıkıntılar yanında özellikle kâğıt, mürekkep, baskı makinesi ve yetişmiş eleman sıkıntısı çekmişlerdir. Genellikle 2 sayfa olarak haftalık ya da daha sık periyotlarla yayınlanan bu gazetelerin Ankara’da yayınlananları 2 bin 500 civarında tirajlara ulaşırken, taşradaki gazetelerin tirajı 200–400 arasında değişmiştir (Varlık 1999, 107).

Bu dönemde İleri, Akşam, Yeni Gün ve Vakit gazeteleri işgalcilerin baskılarına rağmen Mustafa Kemal’in yanında yer almışlardır. Milli Mücadelenin sözcüsü haline gelen İleri gazetesinde Mustafa Kemal tarafından yazılan yazılar, başka isimlerle yayınlanmıştır. Milli Mücadele boyunca “Yunanistan yıkılmalıdır” başlığıyla çıkan Yunus Nadi’nin Yeni Gün gazetesi, Milli Mücadeleyi açıkça desteklediği için İngilizler tarafından baskına uğrayınca, Yunus Nadi Ankara’ya kaçmıştır. Gazetenin baskı makineleri de, bir gece içinde Tophane’den eski bir gemiye yüklenerek İnebolu’ya götürülmüş, oradan da kara yoluyla Kastamonu üzerinden Ankara’ya taşınmıştır (Topuz 1996, 76). Sakarya Savaşı sırasında hükümet merkezinin Ankara’dan Kayseri’ye taşınması ihtimali belirince, Yeni Gün Kayseri’ye taşınmış, bir buçuk ay kadar burada yayını sürdürdükten sonra tekrar Ankara’ya dönmüştür (Önder 1972, 40). Böylece Yeni Gün, 1 Eylül 1921’de Ankara’da yayın hayatına yeniden girmiştir. Cumhuriyet’in ilanından sonra Yeni Gün tekrar İstanbul’a getirilmiş, 7 Mayıs 1924’ten itibaren de Cumhuriyet adıyla yayımlanmaya başlanmıştır.

İstanbul gazetelerinin bir bölümü ise Mili Mücadele aleyhinde yayın yapmışlardır. İstanbul, Alemdar, Peyam-ı Sabah bu gazetelere örnek verilebilir. Tasvir-i Efkâr, İkdâm, Tercüman-ı Hakikat gazetelerinin Milli Mücadeleye sempati besledikleri, zaman zaman da destek verdikleri belirtilmektedir. Milli Mücadele yıllarında Anadolu’da da bir grup yayın organı Milli Mücadele karşıtı bir yayın politikası gütmekteydi. Bunların arasında azınlık gazeteleri olduğu gibi, Türkler tarafından çıkarılan gazeteler de vardı. Adana’da “Ferda”, Balıkesir’de “İrşad”, Kastamonu’da “Ferda”, İzmir’de “Köylü”, “Şark”, “Müsavat” ve “İslahat”, Edirne’de “Teemmin”, Bandırma’da “Adalet”, Bursa’da “Bursa ve Mücadele” adlı Milli Mücadele karşıtı gazeteler bunlardandır (İnuğur 2002, 363; Girgin 2001, 111).

Milli Mücadele sırasında önemli roller üstlenen Anadolu gazeteleri ise 1919'un sonlarına doğru ülkenin her köşesine yayılmıştır. Edirne'de Ahali, Erzurum'da Albayrak ve Envar-i Şarkiye, Antalya'da Anadolu, Balıkesir'de İzmir'e Doğru, Kayseri'de Adana'ya Doğru, Trabzon'da İstikbal, Kastamonu'da Açıksöz, Adana'da Yeni Adana ve Konya'da Öğüt Mili Mücadele basınının başlıcalarını oluştururlar. Ayrıca Vakit ve Tasvir olmak üzere bu gazetelerin birçoğu Ankara'ya, silah, adam ve haber kaçırmaya işlerinde fiilen rol almışlardır (Koloğlu 2006, 115-116). Milli Mücadeleye öncülük eden yayın organları dışında, özellikle yerel basında onu destekleyen ve yerel direnişe ön ayak olan yayın organları da Anadolu'nun her yerinde görülebiliyordu. Milli Mücadeleye destek veren gazeteler arasında; Balıkesir'de "Ses", "Doğru Söz", Adana'da "Adana" Konya'da "Babalık" ve "Nasihah", Erzurum'da "Varlık", Amasya'da "Emet", "Hakikat" ve "Hadise", Edirne'de "Ahali" "Trakya" ve "Yeni Edirne", Giresun'da "Işık", "Gedikkaya" ve "Yeni Giresun", Samsun'da "Ahali", Antalya'da "Anadolu", İzmir'de "Sada-i Hak" ve "Anadolu", Nazili'de "Aydın İli", Bursa'da "Ertuğrul", "Hüdavendigar", "Kardaş" ve "Arkadaş", Eskişehir'de "Ahrar", Kayseri'de "Adana'ya Doğru", "Erciyes", "Misak-ı Milli" ve "Kayseri", Ordu'da "Güneş", "Ses" ve "Ordu Bucak", Samsun'da "Aksiseda" ve "Ahali", Artvin'de "Yeşil Yuva", Elazığ'da "Satvet-i Milliye", Maraş'ta "Amal-i Milliye", Bolu'da "Dertli" ve "Türkoğlu" yer almaktadır (Girgin 2001, 110-111; Koloğlu 1994, 63; Faraç 1999, 23).

Bu dönemin basın üzerindeki önemli etkilerinden biri de farklı dillerdeki gazetelerin 1922'den itibaren büyük oranda ortadan kalkmasıdır. Eylül 1922'de Milli Mücadele'nin başarıyla sonuçlanması üzerine Kuvay-ı Milliye karşıtı basın ile azınlık basını yayınlarına son vermiştir. 1860'tan itibaren başlayan ve II. Meşrutiyet'ten sonra yaygınlaşan çok dilli gazeteler 1922'de tarihe karışmıştır. Azınlıklara ait bazı gazeteler yayınlarını sürdürmüşlerse de etkinliklerini yitirmişlerdir (Koloğlu 1994, 63).

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasında önemli bir yere sahip olan basın, Atatürk'ün önem verdiği bir kurum olarak, Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasından sonra Cumhuriyet'in ilan edilmesi, ilke ve inkılapların hayata geçirilmesi sürecinde de önemli görevler üstlenmiştir. Yeni kurulan Cumhuriyetin ve onun getirdiği yeniliklerin halka anlatılmasında ve benimsenmesinde de tıpkı Milli Mücadelede olduğu gibi önemli roller üstlenen basın Atatürk tarafından her zaman ön planda ele alınan bir kurum olmuştur. Tarihsel süreçten de anlaşılacağı gibi yerel basın, Kurtuluş Savaşı döneminde Türk

halkına moral vermek, bilgilendirmek, Milli Mücadelenin teşkilatlandırılmasını sağlamak ve işgal güçlerine karşı direniş gösterilmesi için kamuoyu oluşturmak adına çok önemli görevler üstlenmiştir (Gündüz 2007, 98). Nitekim Mustafa Kemal Samsun'a ayak bastığı andan bu yana yapmış olduğu hareketlerini basın yolu ile halka iletmenin önemini anlamış, basına büyük önem vermiş, Ulusal Savaş boyunca milli bir basın oluşmasına gayret göstermiş, bunda da başarılı olmuştur (Özkaya 1989, 5).

### **1.1.3. Cumhuriyet ve Tek Parti Döneminde Yerel Basın**

Milli Mücadeleden sonra ortada ağırlıklı olarak iki başlıklı bir basın kalmıştır. Bu, güçlü deneyim ve bilgi birikimiyle İstanbul basını ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara ve onun tarafından desteklenen basındır. Başlangıçta Ankara basını, İstanbul'da hâkimiyetini kuramamıştır. Ordular İzmir'e girdikten sonra Ankara'da çıkmakta olan gazeteler kapanmaya başlamış, İstanbul Gazeteleri Ankara'ya temsilcilikler açmaya başlamışlar, buradaki gazeteciler ise temsilcilikler almışlardır (Şapolyo 1969, 204). Milli Mücadele ile ön plana çıkan ve işgal edilmeyen bölgelerde gelişerek halkı bilinçlendirmeye çalışan yerel basın tahtını tekrar İstanbul'a bırakmıştır. Türk gazeteciliğinin, tam hürriyet içerisinde geçirdiği zamanlardan biri de Cumhuriyet'in ilanından İstanbul İstiklal Mahkemesi'nin kuruluşuna kadar ki süreçtir. Ankara Hükümetinin siyasal sisteminin adını koyarken karşılaştığı hilafet konusu üzerine kurulan mahkeme aynı zamanda gazetecilere bir gözdağı olmuştur. Böylece Anadolu'da basının hiçbir zaman kurlsız ve kendi başına bırakılamayacağı hissettirilmek istenmiştir (Güz 1991, 98–111; Kabacalı 1990, 111; Şapolyo 1969, 220).

Bu dönemde hem Kuvay-i Milliye'ye karşı Türkçe basın, hem de ayrılıkçı azınlık basını bir anda yok olmuştur. Yayınlanmaya devam edenler olsa da bunların sosyal ve siyasal etkinlikleri hemen hemen sıfıra inmiştir. Zaten yaşayabilmek için, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin ilke ve fikirlerine tam anlamıyla uymak zorundaydılar. Böylelikle 1919'da Milli Mücadele ile birlikte Anadolu'da başlayan tek dilli basın ortamı, 1922 sonundan itibaren bütün Türkiye'ye yerleşmiş oldu (Koloğlu 2006, 116).

Milli Mücadele döneminde işgal kuvvetlerine karşı direnen ve büyük oranda birlik içinde bulunan İstanbul basını ve yerel basın, Cumhuriyet'in ilanından sonra farklı yönelimlere girmiştir. Yeni rejimin yerleştirilmesi çabaları, ilkin henüz kaldırılmamış olan hilafeti destekleyen gazetelere, ardından da tek parti yönetimine muhalif tüm gazetelere yönelik sert tedbirlerin uygulanması sonucunu doğurmuştur. Bu tedbirlerin

ilki hilafet yanlısı yayın yaptıkları gerekçesiyle Tanin, İkdâm ve Tevhid-i Efkâr gibi dönemin önemli gazetelerinin yazar ve sorumlularının İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmasıdır. Yargılamada gazetecilerin çoğu beraat etmişse de, bu süreç basın üzerinde önemli bir tedirginliğe yol açmıştır. Basınla yönetimin ilişkilerini yoluna koymak için bizzat Mustafa Kemal ile gazete başyazarı arasında 1924'te İzmir'de bir toplantı düzenlenmiştir. Ancak ertesi yıl çıkan Şeyh Sait İsyanı sırasında basının tutumu, hükümete muhalif, Terakkiperver Cemiyeti'nin bazı gazetelerce desteklenmesi gibi nedenler ve bu olağanüstü dönemde basının kontrol altında tutulması amacı, Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkmasına neden olmuştur. Kanun, hükümete muhalif yayınları yasaklama ve sorumlularını İstiklal Mahkemelerine gönderme yetkisi vermiştir. Nitekim Kanunun çıkışını takip eden günler ve aylarda İstanbul'da yayınlanan muhalif, İslâmcı ya da sosyalist eğilimli Tevhid-i Efkâr, Son Telgraf, İstiklâl, Sebilürreşat, Aydınlık, Orak Çekiç, Tanin ve Vatan gazeteleri ile Resimli Ay Dergisi kapatılmıştır. Takrir-i Sükûn Kanunu, yerel basın için sıkıntılı bir dönemi başlatmıştır. Trabzon'da yayınlanan İstikbal ve Kahkaha adlı yayınlar da 1925 yılında kapatılmıştır. Kapatılan gazetelerin yazar ve sorumluları Elazığ İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmış bir bölümü beraat ederken, hapis ve sürgün cezaları alanlar da olmuştur (Topuz 1996, 80; Koloğlu 1994, 64; Kabacalı 2000, 162; Topuz 1996, 85).

Topuz (1996, 85), Takrir-i Sükûn Kanunu ile basına uygulanan baskıların ve gazetecilerin isyancılarla birlikte İstiklal Mahkemesi'nde yargılanmasının basın üzerinde uzun süren bir sessizliğe yol açtığını belirtmekte, bu süreci halkın devrimlerden uzaklaşmasının, gericilik akımlarının yeniden baş kaldırılmasının ve çok partili dönemde Halk Partisi'nin bir daha çoğunluğu kazanamamasının nedeni olarak gösterilmektedir.

İstiklâl Mahkemesini Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve doğuda Şeyh Sait isyanları izler. Hem parti denemesinde hem de Şeyh Sait isyanında basın ciddi yaralar almıştır. Muhalif görünen basının üzerine gidilmiş, iktidar tarafından sürekli baskı altında tutulmuştur. İstanbul basınının bazı yazarları doğu da İstiklâl Mahkemeleri'ne çıkarılacak kadar ileri gidilmiştir. Bu dönemdeki diğer bir gelişme ise, 1928 yılında yeni Türk Harflerinin Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmesidir. Yalnız, halkın yeni alfabeye yabancılığından dolayı gazeteler tiraj kaybına uğramaya başlamışlardır (Er 2003, 70).

Aynı zamanda o yıllarda ortadan kalkan muhalif basının yerine İstanbul'da Vakit ve Akşam'a ek olarak Yunus Nadi'nin Cumhuriyet'i ve Mahmut Soydan'ın Milliyet'i eklenerek iktidar partisi boşluğu doldurmuş oldu. 1945 sonunda çok partili düzene geçinceye kadar basın sürekli olarak CHP'nin sıkı kontrolü altında tutulmuş, dini yayınlara hiç izin verilmemiş, sola da Kemalist çizgiyi aşmamak koşuluyla göz yumulmuştur. CHP'nin dışındaki sosyalist ya da komünist akımlar ve yayınları sıkı kontrolde tutulmuş, sık sık yapılan tutuklamalarla yaşamları hep kısaltılmıştır (Koloğlu 2006, 118).

1930'lu yılların başında Serbest Fırka'nın kurulması etkin bir muhalefet aracı olarak Anadolu'da basının tekrar yaygınlık kazanmasına neden olmuş, ancak bu durum da çok uzun sürmemiştir. Basın organları arasında iktidar ile muhalifler arasında hakaretlere varan tartışmalar çıkması, Partinin kapatılması ve Menemen Olayı basının üzerine tekrar gidilmesine neden olmuştur (Güz 1993, 1–5; Fırat 1995, 162).

Serbest Fırka, Atatürk'ün uyarısıyla kapatılırken, bütün bu gelişmelerin sonunda 1931 yılında çıkarılan Matbuat Kanunu'nda da rejimi yerleştirme çabalarının ve muhalefetten duyulan endişenin öne çıktığı görülmektedir. Kanun, gazete çıkarabilecek kişiler konusunda sınırlamalar getirdiği gibi, eski rejim yanlısı, komünist ve anarşist eğilimli yayınları yasaklamış, Bakanlar Kurulu'na gazete ve dergileri kapatma yetkisi vermiştir. 1938'de Kanun daha da ağırlaştırılmış, gazete ve dergi çıkarmak için 1000–5000 lira arasında banka garanti mektubu ve hükümetten izin alınması zorunluluğu getirilmiş, Kanun'a kötü ünlü kişilerin gazete çıkaramayacağı şeklinde de bir madde de eklenmiştir (Topuz 1996, 88–95; Koloğlu 1994, 66).

Bu devirden sonra gazetecilik, devrimlerin kökleşmesi için resmi ideolojinin araçlarından biri haline gelmiştir. Özellikle Türk Ocakları'nın kapatılarak yerine açılan halkevleri ile toplumsal dönüşüm yerel olarak yapılmak istenmiştir. Halkevlerinin çıkardığı dergiler ve CHP'nin desteğinde çıkan gazeteler, resmi söylemin toplumun alt katmanlarına inmesini sağlamıştır (Güz 1995, 18–19). Ayrıca tek parti döneminde muhalif gazetelere baskı uygulanırken dağıtılan resmi ilan ve reklamlarda, kâğıt, makine ve malzeme tahsisinde, hükümet yanlısı ve sahiplerinden çoğunun milletvekili olan yayınların kayırıldığı, en yüksek payın CHP'nin sözcüsü olan Ulus gazetesine verildiği de belirtilmektedir (Koloğlu 1994, 70).

1935 yılında gazetecilerin sorunlarını çözmek amacıyla Birinci Basın Kongresi toplanmış, Basın Birliği gibi kurumların kurulması ve ertesi yıl yeniden toplanılması kararlaştırıldığı halde ikinci Basın Kongresi ancak 1975 yılında yapılabilmektedir.

Şapolyo'ya göre (1971, 316), 1939'dan sonraki dönemde ise İkinci Dünya Savaşı'nın izleri görülmekle birlikte, savaşın getirdiği ekonomik ve siyasal sıkıntılar, İstanbul'da uygulanan sıkıyönetim, Türkiye'deki gazetelerin savaşın farklı taraflarını destekleme eğilimleri, dönemin temel özellikleri olarak öne çıkmaktadır. 1923'ten 1940 sonuna kadar 550 gazete ve 1008 derginin yayın hayatına girdiği göz önüne alındığında, tek parti döneminin sonlarında bu yayınların yaklaşık yüzde 80'inin kapanmış olduğu dikkat çekmektedir. Bu gelişmede yasal ve yönetsel baskıların yanında, harf devriminin ve dönemin ekonomik koşullarının da etkili olduğu açıktır (Kabacalı 2000, 184–203).

Aynı yıllarda İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük illerdeki matbaa alt yapısında önemli gelişmeler yaşanmış, elle ya da gaz kuvvetiyle çalışan makineler yerini elektrikli makinelere bırakmış, düz makineler yerine saatte 30 bine kadar basabilen rotatif makineler getirilmiş ve elle dizgi yerine linotip ve entertip dizgi makineleri kullanılmaya başlanmıştır. Gazetelerde kullanılmakla birlikte ilk ofset makinelerin de getirildiği bilinmektedir. Yerel gazetelerin teknik donanımında ise gelişme olmamıştır. Ankara gazeteleri bile İstanbul'a göre çok eski teknolojiyle yayınlanmıştır (Kabacalı 2000, 166–192).

Sonuç olarak, Türkiye 1923–1945 tarihleri arasında tek partiye dayalı, otoriter bir siyasal rejim tarafından yönetilmiştir. Bu siyasal rejimin özelliği gereği, aynı yıllarda Türkiye'de yürürlükteki basın rejimi de, otoriter bir yapıya sahip olmuştur (Öztürk 1993, 115–129). Ayrıca aynı yıllarda basın, "hükümet kuvveti" olarak, temel işlevi iktidarın politikasını desteklemek olan bir kurum biçiminde görülmüştür. Basına yüklenmek istenen bu işlev, iktidarın basını sıkı bir denetim altına almasına yol açmıştır. 1945 yılı sonuna, yani çok partili düzene geçinceye kadar, basın sürekli olarak CHP'nin denetimi altında tutulmuş, dini yazılara izin verilmemiş, sol eğilimlere de "Kemalist çizgi" aşılmamak kaydıyla göz yumulmuştur. Bu çizgiyi aşan sosyalist ve komünist yayınlar, sık sık kapatılarak, yazarları da tutuklanarak engellenmiştir. Önceleri, "Kemalizm" sonraları da "Atatürkçülük" adı verilen çizgideki basın, Matbuat Umum Müdürlüğü tarafından yönlendirilmiştir. Bunun yanı sıra ülke basınının temel

haber kaynakları sayılan Anadolu Ajansı ile radyo yayınları da tek yanlı olarak kullanılmıştır (Girgin 2001, 121–122).

#### **1.1.4. Çok Partili Dönemden Günümüze Yerel Basın**

1945'te Celal Bayar, Adnan Menderes, Refik Koraltan ile Fuat Köprülü'nün çok partili demokrasi isteyen ve "dörtlü taktır" olarak anılan önergesi Meclis'te reddedilmiş ve Aralık ayında CHP'den istifa eden Celal Bayar'ın 1946 Ocak ayında Demokrat Parti'yi kurmasıyla çok partili döneme geçilmiştir. Yapılan ilk seçimi CHP kazanmışsa da, seçimlere hile karıştırıldığı yönündeki bilgiler ve Demokrat Parti'ye yönelimin giderek artması basın üzerindeki baskıların yumuşatılması gündeme gelmiş, hükümete gazete kapatma yetkisi veren kanun maddesi 1946 yılında kaldırılmıştır (İnuğur 1992, 200).

1946'dan Demokrat Parti'nin iktidara geldiği Mayıs 1950'ye kadar olan dönemde, İstanbul ve Ankara'da yeni gazeteler çıkmış, var olan gazeteler de basına büyük özgürlükler vaat eden Demokrat Parti'yi desteklemeye başlamışlardır. Yeni gazetelerin en önemlileri Hürriyet ve Milliyet'tir (Topuz 1996, 100).

Demokrat Parti 1950'de iktidara gelir gelmez ilk icraatlarından birisi Halkevleri ve dergilerini kapatmak olmuştur. Demokrat Parti ile birlikte Anadolu'da yeni bir yerel gazetecilik furyası başlamıştır. Çok partili siyasi hayata geçilmesi ve siyasi partilerin Anadolu'da örgütlenmesi basında da kamplaşmaları beraberinde getirmiştir. Aynen II. Meşrutiyet döneminde olduğu gibi birçok gazete yayınlanmıştır. DP'li gazetelerin yoğunlukta olduğu yerel basın iktidar tarafından da desteklenmiştir. Her il veya ilçede demokrat, öz demokrat kimliği olan gazeteler çıkmaya başlamıştır (Koyukan 1995, 167).

Demokrat Parti muhalefet yaparken, iktidara geldiğinde basın özgürlüğünü sağlayacağını vaat ederek, tek parti döneminde baskılar altında tutulan basının büyük desteğini almıştır. Bu nedenle, daha önceki çalışmalardan yararlanılarak hızlı bir biçimde basın kanunu tasarısı hazırlamıştır (Girgin 2001, 129).

Seçimlerden iki ay sonra, Temmuz 1950'de yürürlüğe giren 5680 sayılı Basın Kanunu ile 1931 yılında çıkarılan ve 1938 yılında ağırlaştırılan basın yasasının gazete çıkarmayı izne bağlayan, kötü şöhretli kişilerin gazete çıkaramayacağına hükmeden maddeleri kaldırılmıştır. Yasayla, basın suçlarının özel mahkemelerde yargılanması, gazete sahiplerinin cezai sorumluluktan kurtulması, cevap ve düzeltme hakkının düzenlenmesi

gibi yenilikler getirilmiştir. Ayrıca 1952 yılında basın çalışanlarının haklarını düzenleyen ve gazetecilerin sendika kurabilmesi, sigortalı olması, iş mukavelesi yapabilmesi izinlerin düzenlenmesi gibi çok önemli haklar sağlayan 212 sayılı yasa çıkarılmış ve gazeteciliğin profesyonel meslek oluşu yolunda önemli bir adım atılmıştır (Gevgilili 1983, 221). Önceki dönemlerde iş güvencesi bulunmayan, sosyal haklara sahip olmayan, düşük ücretlerle çalışan ve ek iş yaparak yaşamlarını sürdüren gazetecilere verilen bu haklar gazete patronları tarafından 3 gün gazete çıkarılmayarak protesto edilmiştir (Şapolyo 1971, 239).

Bu dönemde gazeteler ve gazeteciler yeni iktidarı desteklemiş, gazete yöneticileriyle Başbakan Menderes arasında yakın bir diyalog ve işbirliği meydana gelmiştir. Demokrat Parti'nin yayın organı konumundaki Vatan, tarafsız konumdaki Akşam, Yeni Sabah, Tenin, Tasvir, Ankara'da yayınlanan ve Demokrat Parti'yi destekleyen Zafer dönemin önemli gazetelerindendir. Bu dönemde Cumhuriyet gazetesi bile Demokrat Parti'yi desteklerken, CHP'nin yayın organı konumundaki Ulus tiraj kaybetmiştir (Topuz 1996, 101). CHP döneminde Ulus gazetesi hepsinden fazla ilan almakta ve Tanin ile Memleket gazetelerine de yüksek ilan tahsisi yapılmaktaydı. DP iktidarı gelince dengeler tersine dönmüş; Ulus'a hiç ilan verilmezken ve mali baskılar yapılırken demokratların Zafer, Türksesi, Son Havadis, Son Posta gibi sözcüleri ise bol ilana kavuşmuştur. Kâğıt, makine, malzeme tahsislerinde de aynı davranış gösterilmiştir. Ulus'un yanında, Dünya, Yeni Gün, Yeni Sabah gibi gazetelere de hiç ilan verilmediği, ayrıca "besleme basın" olarak adlandırılan gazeteler arasında Ege Ekspres, İzmir ve Aydın DP gibi yerel gazetelerin de bulunduğu belirlenmiştir (Koloğlu 2006, 121-124).

Ancak bu süreç, iktidarın bazı gazetelerce eleştirilmesiyle başlayan gerginliğin tırmanması sonucu 1954 yılında sona ermiştir. Hükümet yeni bir kanun çıkararak, "namus, şeref veya haysiyete tecavüz edilmesi" durumunda ağır para cezaları getiren ve bu suçlar şikâyet olmaksızın savcıların soruşturmasını emreden düzenlemeleri hayata geçirir. 1960'ta askeri müdahaleye kadar yürürlükte kalan ve gazeteciler hakkında binlerce kovuşturmanın yapılmasına yol açan bu kanun (Topuz 1996, 108) haberle ilgili ispat hakkını da ortadan kaldırdığı için basın özgürlüğünü son derece kısıtlar. 1955'te çıkan 6-7 Eylül olaylarının ardından sıkıyönetim ilan edilir ve basına çok önemli yasaklar getirilir. (İnuğur 1992, 363). Demokrat Parti döneminde bir taraftan

gazetecilere destek verilirken, bir taraftan da gazetecilere çeşitli cezalar verilmiştir. Bu dönemde 2324 basın mensubu hakkında tahkikat yapıldığı gibi 818 gazeteci de çeşitli cezalara çarptırılır (Şapolyo 1969, 271).

Demokrat Partinin 1957 yılında kâğıt ithalatının sadece devlet eliyle yapılacağına ilişkin kararı ve 1958’de resmi ilan ve reklâmların devlet eliyle dağıtılması yönündeki uygulaması basına yasal baskıların yanında ekonomik yaptırımların da getirildiğini göstermektedir (Şeker 2007, 48). Yücel (1999, 174), DP döneminde yerel gazete sayısının arttığını ancak güçlenen yerel basının büyük bölümünün resmi ilanlar yoluyla yaratılan besleme basın tanımına girdiğini belirtmektedir. 1950–1960 yılları arasında DP iktidarını destekleyen yayımlar yapan ve bu nedenle kendilerine hükümetçe sağlanan çeşitli destek ve indirim kolaylıklarının yanı sıra resmi ilanların hükümet yanlısı basın organlarına dağıtımından da geniş ölçüde gelir elde eden ve yararlanan bu tür basın kuruluşları için o dönemde besleme basın tabiri kullanılmıştır (Özgen 2004, 49).

Demokratik bir seçimle çok partili hayata geçildiğinde, iktidara gelen kadroların hemen hepsi, tek parti döneminde CHP içinde politika yapan kişilerdir. Yıllarca tek parti disiplini içinde bulunan bu kadrolardan, bir seçimle iktidara geldikten sonra, eski alışkanlıklarını terk etmelerini, demokrasinin gereklerini yerine getirmelerini beklemek yanlış olur. Tek parti döneminin en büyük özelliği olan eleştiriye tahammülsüzlük, Demokrat Parti yöneticilerinde de açıkça görülür (Öztürk 1993, 115–129).

Ayrıca, Demokrat Parti döneminde basın sanayileşme ve kapitalistleşme eğilimine de girmiş, pazar ekonomisinin kurallarına göre işlemeye başlamıştır. Gazeteler teknolojik açıdan yenilenmiş, halka yönelik bir içerikle, haber ağırlıklı olarak yayımlanmaya başlamış, İstanbul dışında da günlük dağıtım imkânları zorlanmıştır (Gevgilili 1983, 222).

Basın-iktidar ilişkilerinin son derece gerginleştiği bu dönemde 27 Mayıs 1960’da askeri darbeye Demokrat Parti iktidardan düşmüştür. 27 Mayıs 1960 ile başlayıp 12 Eylül 1980 ile noktalanın ve tam çoğulculuk denemesinin yapıldığı, basının da sanayileşme sürecine girdiği dönem, Türk toplumunun çarpık da olsa hızlı bir ekonomik gelişme ve sanayileşme içine girdiği, ama çözümlenemeyen sorunların yarattığı siyasal krizlerin üçü sonuca ulaşın, en az ikisi sonuçsuz kalan askeri darbelerle dondurulmaya çalışıldığı dönem olarak dikkat çeker. Aynı yıllarda ikisi yarım kalmış, birisi başarıya ulaştırılmış Kıbrıs askeri harekâtı ile son yarıyı kaplayan ve basına da yönelen iç terörizmin

oluştugu da görülr. Bu döneme basın “yazma ve söyleme özgürlüklerini güvenceye almak için her önlemi içeren 1961 Anayasası ile başladı. 1950 basın yasasına DP'nin getirdiği değişiklikler kaldırılmakla yetinilmedi, anayasaya da gerekli güvenceler eklenmiştir (Koloğlu 2006, 132–133).

Demokrat parti iktidarında gazetelere baskı yapmak amacıyla kullanılan resmi ilan ve reklamların dağıtımını yapmak üzere Basın İlan Kurumu 1961 yılında faaliyete sokulmuştur (Gevgilili 1983, 224). Bu dönemde resmi ilanların Basın İlan Kurumu tarafından düzenli olarak dağıtılması, hem yaygın, hem de yerel basında bir canlanma sağlamıştır. 1960'dan sonra İstanbul gazetelerinin yönetimleri değişmiş, Ankara'da Haber, Kudret gibi gazeteler ile Yön adlı sol gazete yayına girmiş, Türk basınında ofset teknolojik yenilenmeyi başlatan Günaydın gazetesi de 1968'de yayın hayatına başlamıştır (İnuğur 1992, 385).

1960'lı yıllarda, sonraki yıllarda yerel basını oldukça etkileyecek olan bir başka gelişme daha yaşanmıştır. Ulusal gazetelerin diğer illere taze gazete dağıtmak amacıyla yeni dağıtım organizasyonları oluşturması, ardından da Ankara, İzmir, Adana gibi kentlerde baskı tesisleri kurarak bölge baskılarına yönelmeleri yerel gazetelerin günümüze kadar uzanan en önemli sorunlarından biri olmuştur. Akşam, Hürriyet, Milliyet, Tercüman gibi gazeteler Ankara, İzmir ve Adana'da baskı yapmaya başlamış, dağıtım organizasyonunda ise Tercüman, Milliyet, Cumhuriyet, Yeni Sabah ve Dünya gazeteleri ile Hayat dergisinin ortaklığında kurulan GAMEDA ile Hürriyet'in kurduğu Hür Dağıtım şirketleri faaliyete geçmiştir (Şeker 2007, 51).

Bu liberal dönem fazla uzun ömürlü olmadı. Türk toplumu için özgürlüklerin bir lüks ve çağdaş demokratik anayasal sistemin fazla geniş olduğu gerekçesiyle ve siyasilerin çağrısıyla 1971'de askeri müdahale yapıldı. Yapılan yasa değişiklikleriyle aşırı bulunan özgürlükçü yapı sınırlandırıldı. Tam bir çoğulculuk ortamı getiren 1961 Anayasası'nın başlattığı dinamizm bu kısıtlamalara rağmen ortadan kaldırılamadı, sadece basın davaları ve gazetelerin tirajları büyük artış gösterdi. 1979'da günde toplam ortalama 3 milyon tirajla en yüksek tiraja ulaşılmıştır. Bu artışı sağlayan çeşitli etkenler vardır. 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlüklerin yanı sıra, dağıtımda, basma tekniklerindeki ilerlemeler bunlar arasında sayılabilir (Koloğlu 2006, 132–133).

Ayrıca bu dönemde ticaretleşmede de büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Babıâli'den iki büyük dağıtım şirketinin çıkması, gazetelerin başka illerde de basımevleri kurup

oralarda da baskı yapmaları, hatta yurtdışındaki vatandaşlar için oralarda da gazeteler çıkarılması, fax sisteminin kullanılmaya başlanarak haberlerin çeşitli basımevlerine anında ulaşmasının sağlanması, 1970'lerde hemen bütün gazetelerin benimsediği ofset sisteminin kullanılarak daha temiz baskı yapılabilmesi, gazetelerin büyük iş ve sermaye çevreleriyle bağlantısının büsbütün artması, İstanbul'da yeni teknolojilere geçilerek eskiyen teknolojinin yerel basına transferi, Basın İlan Kurumu'nun kurularak resmi ilanların belli ölçülerde ve eşit olarak dağıtılmasını sağlayacak kurumsallaşmanın adımlarının atılması ve bunun etkisiyle yerel gazete sayısında artışların olması, basının kendi kendini denetlemesi için öz denetim mekanizmasının işletilmeye başlanması da hep bu döneme denk gelir.

Ancak 1970'li yıllarda öğrenci olaylarının artması, sosyal ve ekonomik bunalım, grevler, işyeri işgalleri gibi karışık bir toplumsal süreçten geçiliyor olmasıyla 1971'de Ordu, Cumhurbaşkanına bir muhtıra sunmuş ve hükümet istifa ederek yerini yine askeri yönetime bırakmış, basının geniş özgürlükleri de bu dönemde kısa sürede askeri harekâtla birlikte sona ermiştir. 1971 muhtırası ile birlikte, özerkleşen kurumların başında olan TRT, haberleşme sistemi ve bağımsız toplumsal gelişmeye katkıda bulunacak araçlar tekrar devletin siyasal egemenliği altına girmiştir (Alemdar 1981, 118).

1970'li yıllar Anadolu basınının en sıkıntılı yılları olmuştur. İstanbul basınının Anadolu'da örgütlenmesini tamamlaması, renkli, fotoğraflı yayınları artırarak okuyucuyu çekmesi, üstelik yerel baskılar yapacak durumda olması, yerel basının işlevlerinde yön değişimine neden olmuştur. Yerel basın yerel aydınlar tarafından halkın dönüşümünü sağlayan araçlar değil, İstanbul'un güdümünde ve yerel siyaset ağlarının aracı olma yönünde yaşadığı süreçleri daha çok yaşamaya başlamıştır (Fırat 1995, 163).

Bu yıllarda yaygın basınının dağıtım ağının Anadolu'da yaygınlaşması ile güç dengesi bozulmaya başlamıştır. Türkiye'de yerel basın, henüz ulusal gazetelerin doğru dürüst dağıtılamadığı 1970'li yıllara kadar yayımlandıkları bölgede kimi zaman etkin birer baskı unsuru olarak kamuoyu oluşturmuş, halkla bütünleşmiş ve yurttaşların haber almada birinci kaynağı durumuna gelmiştir. Renkli basının etkinliğinin artması, Anadolu'nun en ücra köşesine kadar özellikle bol kadın fotoğraflı gazetelerin ulaşması, yerel basındaki sıkıntıları da beraberinde getirmiştir. Kötü baskı teknikleri, fotoğraftan yoksun sayfalar ve çoğu kötü Türkçe ile donatılmış yazılar içeren bu gazeteler, ulusal

basının rengârenk gazeteleri karşısında yavaş yavaş güç kaybetmeye başlamışlardır. Yerel basının güç kaybetmesi ve dejenere olmaya başlamasında en önemli etken olan ulusal gazeteler, Anadolu'nun her yerine ulaşabilecek dağıtım ağını kurduktan sonra, yerel gazetelerin kentlerdeki etkinliklerine bir darbe de bölge sayfaları veya ekleri çıkararak vurmuşlardır (Erdoğan 2007, 38–39).

1970–80 döneminin yaygın basın açısından en önemli özelliği gazetelerin ofset baskıya geçmeleridir. Ofset teknikle yayınlanan ilk büyük gazete Günaydın'dır. İzmir'de yayınlanan Yeni Asır (Türkiye'de özel olarak ilk büyük taşra gazetesi ) 1967'de ofsete geçerken, Hürriyet, Milliyet, Tercüman gibi gazeteler 1973'de ofsette basılmaya başlanmıştır (Kabacalı 2000, 232). Yeni Asırdan sonra ofsette basılan ilk yerel gazete ise Günaydın grubunun ortaklığıyla yayınlanan Bursa Hâkimiyet olmuştur. Günaydın grubu yerel basınla ortaklıklar kurarak sonraki yıllarda yeni teknikle İzmit'te Kocaeli, Adapazarı'nda Sakarya, Adana'da Ekspres, Konya'da Yeni Meram, Ankara'da Ulus gazetelerini çıkarmıştır (İnuğur 1992, 467).

Bu dönemde gazetelerin büyük iş ve sermaye çevreleriyle de bağlantısı büsbütün artmıştır. Tercüman, Yeni Asır, Son Havadis bunlar tarafından ya satın ya da kontrol altına alınmıştır. Hürriyet- Günaydın grubu yeni şartlara mali bağımsızlık ve gücünü devam ettirmesini sağlayacak ticari yatırımları içeren holdingleşme ile uyum sağlamıştır. Milliyet, Abdi İpekçi'nin 1979'da öldürülmesinden sonra bir sermaye grubunun eline geçmiş, bu duruma en çok direnen Cumhuriyet bile tamamen yok olma noktasına gelince yöneticiler arasında bir değişiklik yapılarak siyasi açıdan Atatürkçü/solcu çizgi devam ettirilerek, ekonomik açıdan iş çevrelerinin gereksinmelerini karşılayan bir formülle bu durumla uyum sağlamıştır. Sermayeleşmeyi beceremeyen Vatan, Yeni Sabah kapanmış, Tercüman aralarında kunduracı ve madencilerde bulunan patronların birinden diğerine satılmıştır (Koloğlu 2006, 135).

1980'den sonra Türk toplumu yeni bir sürece dâhil olmuştur. Bu süreç liberal ekonominin devlet ve bireyler tarafından benimsenmesi ve gündelik hayatta yer bulmasıdır. Bu dönüşüm her alanı etkilediği gibi yerel basını da etkilemiştir (Demirsoy 2005, 131–134). Bu durumu Bali (2002), tarz-ı hayattan life style'a geçiş olarak tanımlar. Artık yeni seçimler, yeni mekânlar, yeni yaşam tarzları ve yeni üretim ve tüketim kalıpları vardır.

Bu döneme kadar ki basın değerlendirilmesinde siyasi ve sosyal etkiler ön plandayken, 1980'den itibaren ise belirleyicilikte önceliği ekonomik öğeler almıştır. Basının içeriği ve toplumsal rolü üzerinde ekonomik bağımlılıkları kesin rol oynamıştır (Koloğlu 2006, 141).

Bu dönemde 12 Eylül 1980 askeri müdahalesi dışında, basın için asıl dönüşüm noktası 24 Ocak 1980 tarihli “İstikrar Kararları” olmuştur. Bu kararlarla birlikte Türkiye ekonomisi, tam bir liberal yapıya ve aslında bir anlamda da sermayenin egemenliği sürecine yönelmektedir. Ayrıca 12 Eylül 1980’de başlayan ve 1983’e kadar doğrudan, sonraki yıllarda da dolaylı olarak basın üzerinde etkileri hissedilen askeri rejim, önemli kısıtlamalar getirmiştir. Yine gazeteler kapatılmış, yine gazeteciler hakkında kovuşturmalar yapılmış, davalar açılmıştır, gazeteciler tutuklanmış ve hüküm giymişlerdir. 1982’de alınan bir kararla Sıkıyönetim Komutanlığı’na gazeteleri ve diğer yayınları sansürleme, basımını, yayımını, dağıtımını, birden fazla bulundurulmasını ve taşınmasını yasaklama, toplatma, matbaaları kapatma, yeni yayınları izne bağlama gibi yetkiler verilmiştir. Ayrıca asılsız ve abartılı haber yayanlara iki yıla kadar hapis cezası verileceği de aynı kararla duyurulmuştur. 1982’de kabul edilen Anayasa’da da önceki döneme göre kısıtlı bir basın özgürlüğü çerçevesi çizilmiş, 1983’te Basın Kanunu’nun birçok maddesi değiştirilerek para cezaları artırılmıştır (Topuz 1996, 139).

Ayrıca 1983’te Anavatan Partisi ve Özal dönemiyle sivil yönetime geçildikten sonra da basın üzerinde yasalarla baskı kurma eğilimi devam etmiştir. Mart 1987’de, “Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kanunu” değiştirilerek bir sansür yasasına dönüştürülmüş ve sanat eserlerinin de bu kapsama alınması birçok eleştirilere neden olmuştur. 1980 yılında başlayan ve sonraki yıllarda süren devletçi ekonomiden liberal ekonomiye geçiş süreci, ulusal ve yerel gazeteleri askeri rejim kadar etkilemiştir. 24 Ocak 1980’de alınan kararların sonucu olarak gazete kâğıdına uygulanan sübvansiyonun kaldırılması ve kâğıt fiyatlarının artırılması ve bunun büyük zamlarla da devam ettirilmesi gazeteleri bu dönemde oldukça zora sokmuş ve küçük ulusal gazeteler gibi yerel gazetelerin çoğunun da kapanmasına neden olmuştur. Bu durumda ancak arkasında büyük sermayeyi bulunduranlar ve oralardan gelen bol reklâm desteği alanlar ayakta kalabilmişlerdir. Gazetelerin kâğıdı serbest piyasa fiyatı üzerinden alma zorunluluğu karşısında umutlar ilan ve reklâmlara bağlandı. Basın İlan Kurumu aracılığıyla dağıtılan resmi ilan ve reklâm gelirleri düzenli bir artış gösterdi. Kurumun oluşturduğu standartlar çerçevesinde

nylon bir basına katkıda bulunsa da bunda adil sayılabilecek bir dağıtım vardı. Ancak resmi ilan ve reklâmların artışı kâğıt sübvansiyonundan kaybedileni karşılayabilecek oranda değildi. Bu durumda tek umut özel reklâmlara kalmış oldu. 1980’den itibaren bir yandan tüketimdeki artış, diğer yandan her yıl %40–70 arasında değişen enflasyonun etkisiyle reklâma harcanan miktarlar giderek arttı. Hele basının kendisinin de televizyonda yoğun reklâma girişmesi bu piyasayı daha da canlandırdı. 1985–1989 arasında toplam 102 milyar lirayı reklâma harcarken, 5,7 mislinden fazlasını da gelir olarak sağladı (Koloğlu 2006, 143).

Buna karşılık kâğıt fiyatlarının artırılması, büyük gazetelerin sermaye gruplarıyla yakınlaşıp, reklâmlarla iyice güçlenmesi ve ekonomik darboğaza rağmen güç kaybeden, kapanan yerel gazetelere rağmen, Tokgöz’e göre (1988, 176), 1980’li yılların ortalarından itibaren yerel gazetelerin sayısında görülen artış liberal ekonominin doğurduğu yerel sermaye gücüne bağlıdır. Özellikle Adana, Bursa, İzmit, Adapazarı, Eskişehir, Antalya, Gaziantep, Malatya, Tekirdağ, Kayseri, Trabzon gibi belli gelişmişlik düzeyine ulaşmış illerde, endüstri, sanayi ve ticaretin yarattığı yerel ilan ve reklâm potansiyeli ofset teknoloji kullanan yeni yerel gazetelerin çıkmasını sağlamıştır.

1990’lı yılların basın için en büyük özelliği, tekelleşmenin yoğunlaşması olmuştur. Böylece küçük gazete ve dergiler ya kapanmış ya da basın piyasasına giren büyük holdingler tarafından satın alınmıştır. Böylece Türk basını 2–3 büyük sermaye grubu tarafından denetlenir hale gelmiştir. Bu gelişmeler sürerken, basında sendikasılaştırma yöntemlerine başvurulurken, Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) çökertilmiştir (Girgin 2001, 137). Basındaki bu tekelleşme ve holdingleşmeyle birlikte, gazeteci patronun yerine işadamı patron kimliği gelmiştir. Yaygın basın Bab-ı Ali’den İkitelli’ye, medya plazalara taşınmıştır (Bali, 2002).

Ayrıca bu dönemde ayakta kalabilmek için özel reklam pastasından daha büyük pay almak savaşı gazeteleri tiraj artırmak amacıyla çok masraflı, hatta yıkıcı promosyon kampanyalarına yöneltti. Böylece “Lotarya ya da Kupon Gazeteciliği” doğdu. Gazetede yayınlanan kuponları toplayanlara eşya dağıtarak ya da kura ile çıkar sağlayarak tiraj artırma kampanyaları (promosyon) genelde artıştan çok, mevcudu korumanın aracı olmuşlardır. Bunların en önemli etkisi, yüzer-gezer adı verilen, okuyucu niteliği zayıf bir gazete alıcısı türünün belirlenmesinde görülür (Koloğlu 2006, 144). Türk Basını 1988–1996 yılları arasında yaklaşık sekiz yıl süren bir promosyon çılgınlığı içinde

çırpındı. 1998 yılında Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından çıkarılan “Promosyon Yasası” ile birlikte gazeteler sadece kültürel içerikli ürünlerin promosyonunu yapabilmek durumunda kalmışlardır. Ama bu çıkan yasa maalesef her şeyi çözmeye yetmemiştir. 1990’lı yıllarda yaşanan bu promosyon çılgınlığı maalesef günümüz basınının şekillenmesinde olumsuz etkilerde bulunmuştur. Promosyon faaliyetleriyle o dönemde cebini dolduran kuruluşlar devleşerek büyük medya holdingleri ve organları haline gelerek basında tekelleşmelere neden olmuşlardır (Tamar 1996, 404).

1990 yılı başında Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın, ABD gezisinde yaptığı açıklamayla, yurtdışından Türkçe yayın yapılmasını engelleyen bir kural olmadığını, bir kanal kiralayanın Türkiye’ye yayın yapabileceğini belirtmesiyle de tecimsel kuruluşların önü açılmış oldu. Bu durum aynı zamanda radyo ve televizyon yayıncılığı açısından da 1994 Nisan’ına kadar devam edecek denetimsiz bir dönemin de başlangıcıydı. Bu dönemde radyo ve TV’ler birbiri ardına açılmış, 1993’te Özal’ın ölümünün hemen ardından yasal dayanakları olmadan yayın yaptıkları gerekçesiyle kapatılmış ancak kamuoyu baskısı ve bazı siyasilerin bu gelişmeyi kendi lehlerine kullanma çabasıyla 1982 Anayasası’nda değişiklik yapılarak özel radyo ve televizyon kanallarının kurulmasına dayanak teşkil edecek olan yasal çerçevenin temeli atılmıştır (Kejanlıoğlu 2004, 10).

Böylece artık bu dönemde basın kuruluşlarının çıkardıkları gazetenin yanında, radyosu, televizyonu, internet sitesi ile ticari girişimleri olan ve holdingler bünyesinde yer alan şirketler haline dönüştükleri görülür (Özgen 2004, 473–474).

1990’lı yıllarda artık gazetelerin içerikleri ve haberlerinden çok, tüketici kitleyi çeşitli promosyonlarla elde tutma çabaları ile ticari kuruluşlar olarak görmekteyiz ki bu da, içerik bakımından belirgin bir yozlaşmanın ortaya çıkışına ve bilinçli okur kitlesinin basından uzaklaşmasına neden olmuştur. Basın kendi sorunlarına yabancılaşmış, magazin içerikli haberleri gören halkın gazetelere olan talebi ise, yozlaşma ve magazinleşme ne oranda arttıysa, toplumun gazeteye olan ilgi ve eğilimi de o ölçüde azalmıştır.

Bu durumda yerel basın da, bu şekilde dönüşüme uğrayan yaygın basının küçük bir modeli olma yolunda şekillenmeye başlamıştır. Ekonomik açıdan güçlü olan illerde yerel gazete kuranlar, artık bir de yerel televizyon kurmaya başlamıştır. Yerel basın, kendi yerel, öz kimliğini oluşturmak yerine içerik de dâhil her açıdan yaygın basının bir kopyası olmaya ve kimliğini yitirmeye başlamıştır. Ve bugünlere kadar gelinen 2000’li

yıllardaki süreçte de, özellikle 1990 sonrası Türk medyasında, plazalara, teknolojiye ve makinelere yapılan yatırımların, yine aynı dönemde kaliteli gazeteci yetiştirilmesi amacına yönelik olarak gerçekleştirilmediği, bunun da mesleki erozyona ve haber ile habercilik kalitesinin düşmesine neden olduğu açıkça görülmekte ve bilinmektedir. Bununla birlikte ucuz işçiliğin tercih edilmesi, (özellikle yerel basında önüne gelenin gazeteci adı altında çalıştırılması) ucuz işçinin maliyetinin işverene ağır gelmemesi, çalışan kişinin kalifiye olmaması da kendi özlük hakları açısından fazla ısrarcı ve takipçi olmaması gibi bir olguyu ortaya çıkarmaktadır. Bütün bu gelişmeler bu dönemde yerel basın sorunlarının artmasına ve yerel basının bir çıkmaza girmesine neden olmuştur.

58. ve 59. hükümet döneminde de hükümetin arka arkaya aldığı şok kararlarla düşük bütçeli yerel basın iyice zor durumda kalmıştır. Bu dönemde kapanan yerel gazete sayısında da büyük artışlar görülmektedir. İktidar ve büyük sermayeye dayalı gazeteler arasındaki işbirlikleri, çıkar anlaşmaları bu dönemde de görülmüştür. Yerel basın kuruluşları Basın İlan Kurumu'ndan alınan resmi ilanlarla ayakta kalmaya çalışmaktadır. 58. ve 59. hükümet döneminde yerel basına dönük ilk yaptırım, Basın İlan Kurumu'ndan resmi ilan almak için tipo matbaaların ofset baskıya geçmeleri konusunda gelmiştir. Bu durum birçok yerel gazete için sıkıntı yaratmıştır. Eski usulle gazete basan yerel basın kuruluşları, ofset baskıya geçmek için yurtdışından yeni makineler almak zorunda kalmış ya da alamayıp yok olma noktasına gelmişlerdir. Ofset baskı yapmayan kuruluşların Basın İlan Kurumu'ndan aldığı reklâm ve ilanların kesilmesi kararı sonrasında 50 bin TL'lik makineler ve buna bağlı diğer donanımlar ile 70 bin TL'lik mecburi ancak yerel gazeteler için maddi anlamda bir o kadar da yıkıcı yatırımlar yapılmak zorunda kalmıştır (www.malatyahakimiyet.com, 29.08.2009).

Buna ek olarak, hükümet 6 sayfa olmayan gazetelere resmi ilanı keseceğini duyurmuştur. Küçük nüfuslu taşra il ve ilçelerinde 6 sayfanın altında baskı yapan gazeteler sayfa sayılarını arttırmak zorunda kalmış, bu da kâğıt masrafının artmasına yol açmıştır. Ayrıca 2007 yılında Adalet Bakanlığı'nın yerel basın kuruluşlarına verdiği reklâm ve ilanlar da kesilmiştir. Tüm yerel gazetelere eşit oranda dağıtılan, adli çağrılarını içeren bu ilanlar; pazarlık sistemine dönüştürülmüştür. Bu durumda muhalif yayın yapan yerel basın kuruluşlarına ilan verilmediği gibi, muhaliflerin haricindekiler arasında da genelde yandaş kuruluşlar seçilerek hep onlara ilan verme durumu ortaya

çıkmasıdır. Birçok yerel gazete ilan alabilmek için devlet görevlileri ve mülki amirlerin hoşuna gitmeyen yayınları durdurmuştur. 2008 yılında verilen bir kararla da, Sağlık Bakanlığı da ilan ve reklâmlarını pazarlık usulü ile yapmaya karar verdiğini açıklamıştır. Bu kararın da uygulanmasıyla birlikte reklâm ve ilan gelirlerinin %70'inin kesileceğini ileri süren yerel gazeteler artık gazetelerini yaşatmalarının mümkün olmadığı kanaatindedir. Ayrıca gazete sahipleri aldıkları reklâm ve ilanların KDV'lerini günü gününe ödemelerine karşın, devletten alacaklarını gecikmeli aldıkları için de mağdur durumda yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar

[www.tumgazeteler.com](http://www.tumgazeteler.com).(Erişim.29.08.2009).

57. hükümet döneminde başlayan, 58. ve 59. hükümetin de yapmak istediği bu düzenlemeler ile Anadolu Basını büyük yaralar almıştır. Gerek 57. Hükümet gerekse de diğer hükümetler yerel basından gelen ve büyük çaplı organizelerle gerçekleşen sert tepkiler nedeni ile geri adım atmak durumunda kalmıştır. Ancak, “Kamu İhale Kanunu” nun sürekli olarak iktidarların elinde yerel basına karşı güç olarak kullanılması durumu şimdilik askıya alınmış gibi görünse de halen bir tehdit unsuru olarak iktidarların elinde bulunmaktadır (www. haber.sol.org.tr, 29.08.2009).

Ayrıca 2000 yılından 2009'a kadar ülkenin yaşadığı iki büyük ekonomik krizden de büyük ölçüde etkilenen yerel basın kuruluşlarının çoğu ayakta kalamayıp yok olma sürecine girmiş olup, çoğu gazeteci de işsiz kalmıştır.

Bütün bunlara karşın, 1990'lı ve 2000'li yıllarda yerel basın kuruluşları ile yerel gazetecilere yönelik eğitim seminerleri ve yerel basının sorunlarına yönelik konferans, panel, eğitim seminerleri gibi etkinlikler başlatılmış ve hız kazanmış olsa da maalesef bu tür çalışmalar yerel basının çoğu sorununa tek başına çözüm olamamaktadır. 2000'li yıllarda yerel basını doğrudan ilgilendiren ve bazı illerdeki olumlu gelişmeye işaret eden önemli bir bulgu da, Basın İlan Kurumu'nun uzun yıllardan sonra yeni şubeler açmaya başlamasıdır. 2009 yılı itibariyle, İstanbul, merkez olmak üzere Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Antalya, Trabzon, Eskişehir ve Kocaeli'nde kurumun şubeleri bulunmaktadır. Ayrıca yerel basının kalitesini eğitim çalışmalarlarıyla yükseltme çabaları da, bu dönemde artarak sürmüştür. Konrad Adenauer Vakfı ve Gazeteciler Cemiyeti'nin birlikte düzenlediği Yerel Basın Eğitim Seminerleri, Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün düzenlediği Yerel Medya Eğitim Seminerleri, Avrupa Birliği'nin desteğiyle IPS İletişim Vakfı öncülüğünde kurulan

Bağımsız İletişim Ağı (BİA) kapsamında gerçekleştirilen Yerel Medya Eğitim Programı adlı çalışma da yerel basını eğitim yoluyla güçlendirme girişimlerinin birer örneğidir. Tüm bu çalışmalarla yerel medya için hala bir umut ışığı olması ve yerel medyanın güçlendirilmesiyle, tekelci ulusal medyaya yeni bir alternatif oluşturulması ile iktidarların karşısında da dimdik durulması amaçlanmıştır (Şeker 2007, 61–66).

Bütün bunların ışığında, Türkiye’de basının ortaya çıkış şekli ve bunu hazırlayan süreçler Batı’dan farklı geliştiği için belki de basın bugün bu durumdadır. Çünkü Türkiye’de gelişmeler Batı’nın aksine iktisadi ve toplumsal dinamiklerle değil, siyasi dinamiklerle, devlet destekli gerçekleşmiştir. İlk Türkçe gazete devlet tarafından toplumu batılılaştırmanın bir aracı olarak yayınlanmış olup sonraki dönemlerde de basının gelişimi bu rotada seyretmiştir. Bu da, Türk basınının Batı’daki emsallerinden farklı bir yapıda şekillenmesine neden olmuştur. Devlet eliyle ve etkisiyle ortaya çıkışının etkileri tarih boyunca Türk basınının peşini bırakmamıştır. Başlangıcından itibaren Türk basınının genel görünümü, belli dönemler hariç, “devletçi tavrı ve devlete olan bağımlılığı” olmuştur. Dünyada Totaliter eğilimlerin hâkim olduğu dönemlerde Türkiye’deki siyasi yapı ve dolayısıyla basın da bundan etkilenmiş, liberal eğilimlerin etkin olduğu dönemlerde de siyasi yapı nispeten daha serbest olmuştur. Burada üzerinde durulması gereken nokta, dünyadaki değişimin Türkiye’de genelde siyasi hayatı, özelde ise basın özgürlüğünü önemli ölçüde yönlendirdiğidir (Demir 2008, 65–73).

Türkiye’de Batı’nın etkisiyle başlayan siyasi ve sosyal reformlar Tanzimat’la hız kazanarak 1876’da Meşrutiyet’in ilanı ile neticelenmiştir. Bu dönemde basınla ilgili düzenlemeler Batı’dan, özellikle Fransa’dan, tercüme kanunlarla yapılmaya çalışılmıştır. Uygulamalar ise iktidarın tavırlarına göre değişmiştir. Abdülhamit dönemiyle uzun bir suskunluk dönemi geçiren Türk basını, 1908’de II. Meşrutiyet’in ilanı ile kısa bir özgürlük dönemi yaşamıştır. Daha önce resmi vilayet gazeteleri ile İstanbul dışında gazetecilik yapılsa da 1908’de sansürün kalkmasıyla birlikte Anadolu kentlerinde siyasal içerikli olmak üzere gazeteler yayınlanmaya başlamıştır. Tirajları düşük olan bu gazetelerde, genellikle aydınlar, öğretmenler ve gençler çalışmışlardır. Bu gazetelerin etkileri de yazar ve dağıtım ağı olarak yerel kalmıştır (Varlık 1999, 105).

Yerel basın asıl gücünü, Mütareke döneminden başlayarak Milli Mücadele döneminde bulmuştur. Söyleyecek sözü olan herkesin gazete çıkardığı Mütareke dönemini (Bozdağ 1992, 151) takip eden Milli Mücadele Dönemi’nde yerel basın ulusal basının yapması

gerekenleri yerel olarak yapmaya çalışmıştır. Kâğıdın, mürekkebin bile bulunmadığı, çoğu köşesi işgal edilmiş ve işgal edilmek istenen Anadolu’da her türlü yokluğa rağmen birkaç sayfalık gazeteler çıkarılmış, Milli Mücadele lehine yayın yaparak Anadolu halkının birlik beraberliği sağlanmaya çalışılmış ve bu doğrultuda kamuoyu oluşturmuşlardır. İstanbul basınının iktidar ve işgal kuvvetleri yüzünden görevini tam anlamıyla yerine getirememesi ve bir kısmının da getirmek istememesi, Anadolu basını Milli Mücadelenin kahramanı yapmıştır. Bu dönemde yerel basın tarihinde ilk kez yaygın basının önüne geçmiştir.

Türk gazeteciliğinin tam hürriyet içerisinde geçirdiği zamanlardan biri de Cumhuriyet’in ilanından İstanbul İstiklal Mahkemesi’nin kuruluşuna kadar olan süreçtir. Ankara Hükümeti’nin siyasal sistemin adını koyarken karşılaştığı hilafet konusu üzerine kurulan mahkeme aynı zamanda gazetecilere bir gözdağı olmuştur. Böylece Anadolu’da basının hiçbir zaman kendi başına bırakılmayacağı hissettirilmiştir. İstiklal Mahkemesini takip eden Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve Şeyh Sait İsyanında da basın ciddi yaralar almıştır. 1928’deki harf inkılâbından sonra teknik nedenler ve okuyucunun hazır olmaması durumuyla da yerel basın iyice sarsılmıştır. Bu durumda sadece devlet desteğiyle çıkan ve sermaye yapısı güçlü gazeteler ayakta kalmıştır.

1930’lu yıllara gelindiğinde, Tek Parti döneminde özgür basının susturulması ve güdümlü bir devlet basını getirilmesi için, hem yasal hem ekonomik enstrümanların kullanılmasının yanında farklı usuller de uygulanmıştır. O dönemin zihni yapısı aslında basının işlevleri konusunda tamamen tek parti dönemi şartlarına göre teşekkül etmektedir. Ve bu dönemde “muhalafet” ve “eleştiri” basından yapmaması gereken bir davranış olarak beklenmektedir. Çok Partili Demokratik rejime geçildiğinde nispeten rahat bir nefes alan basın, askeri müdahaleler ve olağanüstü yönetim dönemlerinde de büyük baskılara maruz kaldığı görülmektedir. Gazetecilerin öldürülmesi, hapsedilmesi, gazete yayınlarının durdurulması, kapatılması, sansürler ile basın nefes alamaz hale getirilmiştir (Demir 2008, 65–73).

Türkiye’de maalesef bundan sonraki dönemlerde de hep olağanüstü dönemler yaşanmış, askeri müdahalelerin ardından basının hak ve özgürlükleri kesintiye uğrayarak basın baskı altında tutulmuştur.

Türk basını tarihinin büyük kısmını olağanüstü yönetimler altında geçirmek zorunda kalmıştır. İstiklal Mahkemeleri, Takrir-i Sükûn Kanunu, Sıkıyönetim İdareleri, Askeri Müdahalelerin uzun döneme yayılan baskıcı ve sindirici uygulama ve düzenlemeleri genelde demokrasinin, özelde ise basın özgürlüğünün ve hem yaygın basınının hem de zaten kendi yetersizlikleri içinde çırpınıp duran yerel basının gelişimini büyük ölçüde etkilemiştir. Bu sebeple çok partili sisteme geçilen 1946'dan beri tek parti döneminin baskıcı sisteminin terk edilememesi, hala Türk basınının en önemli sorunu olmaya devam etmektedir. Bu sürecin her ne kadar 1980 sonrasında liberal politikalarla değişmeye başladığı görülse de, iktidar baskısıyla ezilen basının başı bu kez de büyük sermayenin bu alana girmesiyle oluşan siyaset-basın-ticaret üçgeniyle ve bu sayede oluşan tekelleşmelerle de derde girmiştir.

Bugüne dek zaten devlet yönetimine gelen iktidarların baskısı, sindirme politikaları, yaygın basının gelişen güçlü yapısı ve ekonomik yetersizlikler yüzünden bir türlü gelişemeyen yerel basın, günümüzde de hala Erdoğan'a (2007, 64) göre tekelci sermayenin egemen olduğu ve özellikle yeni teknolojik araçların yaygın bir şekilde satılmasını amaçlayan küresel pazar politikalarının yürütüldüğü bir ortamda sorunlarla boğuşmaktadır. Bu sorunlar ikinci bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

## **1.2. KAYSERİ'DE YEREL BASININ DOĞUŞU VE GELİŞİMİ**

Kayseri basınının, Türkiye'de ilk gazetenin çıktığı günden sonra seksen yıl sonra ve bağımsız ilk özel Türk gazetesinin çıkışından ise elli yıl sonra yayın hayatına başlayabildiği ve Kayseri basın tarihi ile ilgili olarak yapılan ilk araştırmalara göre Kayseri'de 1910 yılından önce herhangi bir basın yayın organı bulunduğu yolunda hiçbir kayda rastlanmamıştır. 1910 yılında Muammer Bey'in mutasarrıflığı zamanında Kayseri'ye matbaanın geldiği bilinmektedir (Kalaç 1960, 51–52). Kayseri'de ilk gazete 29 Ağustos 1910 tarihinde Erciyas adı altında Türkçe olarak yayın hayatına başlamıştır. (Önder 1972, 25–28). Cumhuriyetin ilanına kadar Ermeniler tarafından Ermenice çıkarılan ve Türk Ortodokslar tarafından Türkçe çıkarılan farklı türden gazeteler de Kayseri'de yayın yapmışlardır.

Milli Mücadele döneminde derme çatma, imkânsızlıklar içinde yapılan çalışmalarla Mili Mücadeleyi destekleyen Anadolu basınının bir parçası olan Kayseri basını da (Ecer 2009, 12), bu dönemde Anadolu'nun dört bir yanında çıkan yayınlar Milli Mücadeleyi övücü ve destekleyici yayınlar yapmış, gerektiğinde eylemleriyle de destek

vermişlerdir. Kayseri ve Kayseri basını bu dönemde ve tüm bu olaylar sırasında, bir düşman işgaline uğramamasına karşın maddi ve manevi varlığı ile bütün ilçeleriyle birlikte Milli Mücadeleye destek vermiş, halkın aydınlatılması ve bilgilendirilmesi görevini yerine getirmiştir (Gürbüz, 1972).

Cumhuriyetin ilanından sonra yeni rejimi yerleştirme çabaları, önce henüz kaldırılmamış olan hilafeti destekleyen gazetelere, ardından tek parti yönetimine muhalif tüm gazetelere yönelik sert tedbirlerin uygulanması sonucunu doğurmuş olup (Topuz 1996, 80), Kayseri basının bu durumdan olumsuz etkilendiği ile ilgili bir bilgi bulunmamakla birlikte, Kayseri basını ile ilgili o dönemi anlatan kaynaklara bakıldığında o dönemde yayınlanan gazetelerin çok fazla olmadığı ve var olanların da yeni rejimi, Cumhuriyet Halk Partisini ve yaptığı değişiklikleri desteklediği anlaşılmaktadır.

Çok partili siyasi hayata geçilmesi ve siyasi partilerin Anadolu’da örgütlenmesi basında da kamplaşmaları beraberinde getirmiş, birçok gazete yayınlanmış, Demokrat Partili gazetelerin yoğunlukta olduğu yerel basın desteklenmiş, her ilde ve ilçede demokrat kimlikli gazeteler çıkartılmıştır (Koyukan 1995, 167). Bu dönemde olanların yansıması Kayseri’deki yerel gazetelerle de görülmekle birlikte bu dönemde Kayseri’de daha çok yerel gazete çıktığı ve genellikle demokrat kimlikli oldukları göze çarpmaktadır. Ayrıca bu dönemde çok partili demokratik hayata geçiş ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle başlayan çalkantılı, muhalefetin ve farklı seslerin olduğu bir siyasi yaşamın da etkisiyle de olsa gerek Kayseri basınında da hareketli günlerin yaşandığı, Demokrat Parti-Cumhuriyet Halk Partisi çekişmesinin basın hayatında da yoğunlaştığı ve birçok gazetenin çıkarıldığı günlerin başlamış olduğu görülmektedir.

Ayrıca 1960’lı yıllarda daha çok mizah ağırlıklı ve siyasi mizahın ağırlık kazandığı gazeteler ortaya çıkmış, dönemin siyasi hayatının hareketliliği dolayısıyla 1960’lı yıllara kadar Kayseri’de önemli siyasi-mizah gazeteleri çıkmıştır(Önder 1972, 80–90).

1960’tan sonraki yıllarda İstanbul’da basın hayatındaki teknolojik ilerlemelerle birlikte yaygın basının eski teknolojisi de ikinci el olarak Anadolu’ya ve Kayseri ‘ye girmeye başlamış, entertipler pompalanmış, Kayseri basın hayatı da bundan nasibini almıştır (Aksoy,2010).

1970’li yıllar Kayseri Basını için teknolojik ilerlemelerin kaydedildiği, yeni gazetecilik anlayışlarının uygulandığı yıllar olmuştur (Bulut, 2009). Bu tarihten sonra günümüze dek teknolojik ilerlemelerle de birlikte gazetecilik hayatı Kayseri’de eski köklü gazeteler ve yeni çıkan gazetelerle devam ederek profesyonelleşmeye ve kurumsallaşmaya başlamış, bugün ki günlerine ulaşmıştır.

Kayseri’de yerel basının doğuşu ve gelişim süreçleri 1910’dan Milli Mücadele Dönemine Kayseri’de Yerel Basın, Cumhuriyet Ve Tek Parti Döneminde Kayseri’de Yerel Basın, Çok Partili Dönemden Günümüze Kayseri’de Yerel Basın olmak üzere üç dönemde aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

### **1.2.1. 1910’dan Milli Mücadele Dönemine Kayseri’de Yerel Basın**

Kayseri basınının, Türkiye’de ilk gazetenin çıktığı günden sonra seksen yıl sonra ve bağımsız ilk özel Türk gazetesinin çıkışından ise elli yıl sonra yayın hayatına başlayabildiği bilinmektedir. Kayseri basın tarihi ile ilgili olarak yapılan ilk araştırmalara göre Kayseri’de 1910 yılından önce herhangi bir basın yayın organı bulunduğu yolunda hiçbir kayda rastlanmamıştır. 1910 yılında Muammer Bey’in mutasarrıflığı zamanında Kayseri’ye matbaanın geldiği bilinmektedir (Kalaç 1960, 51–52).

Kayseri’de ilk gazete Turanlı Yunus Bekir Bey’in müdürlüğü ile 29 Ağustos 1910 tarihinde Erciyes adı altında, haftalık olarak ve Başyazar Ahmet Hilmi Kalaç’ın “Matbaa ve gazetenin memlekete edeceği hizmet” başlıklı başyazısı ile Türkçe olarak yayın hayatına başlamıştır. 1911 yılına kadar 69 sayı ve gazete olarak yayınlanan “Erciyes” 1912’de yeniden numara alarak 1911 yılı Aralık ayından başlayarak 1913’e kadar dergi olarak çıkmaya başlamıştır. Yerel ve bölgesel haberlerin de yer aldığı resmi bir il gazetesi niteliğinde olan Erciyes gazetesi, Kayseri basın hayatında o yıllarda Türk gazetesi kimliği ile yer almıştır (Önder 1972, 25–28).

1910 yılında Erciyes Gazetesinin haricinde Kayseri’de yaşayan Ermeniler tarafından azınlık haklarını savunmak için siyasi bir yayın organı olarak Ermenice çıkarılan “Hayg” gazetesinin de Kayseri basın hayatına girdiği, Majak adlı basımevinde 1914 yılına kadar yayını sürdürdüğü bilinmektedir. Bu gazetenin isminin Majak olduğu yolunda bilgiler de bulunmaktadır (Önder 1972, 29–30).

Bu konuda Ahmet Hilmi Kalaç (1960, 58) Erciyes Gazetesi'nin künyesinde yer alan "Türk Gazetesi" ibaresinin Ermenileri rahatsız ettiğini ve bu kelimenin kaldırılması için bir heyet halinde mutasarrıfa kadar çıktıklarını belirtmektedir. Ancak bu durumun Erciyes Gazetesini çıkaranları daha da aşk ve şevke ittiğini ve milli konulara daha çok sahip çıkmaya teşvik ettiğini ifade etmektedir.

Kayseri, 20 Nisan 1914'te Ankara eyaletine bağlı iken, müstakil liva (sancak) haline getirilmiştir.

1914 yılında, Erciyes Gazetesini Türkçe olarak yayınlanan haftalık Kayseri Gazetesi izlemiştir. Kayseri Gazetesi, resmi nitelikli bir gazetedir. 1914'te yayın hayatına başlayan Kayseri gazetesinin isminin altında "Müstakil Kayseri Sancağının Resmi Gazetesidir" ibaresi yer almaktadır ve liva basımevinde basılmıştır. On yıl bağımsız sancak olarak yönetilen Kayseri'nin 1924 Anayasası ile sancakların kaldırılıp il haline getirilmesinden sonra, il gazetesi olarak "Kayseri" yeniden yayın hayatında yerini almıştır (Önder 1972, 32-35). Bu gazete 1925'ten 1949 yılına kadar "Kayseri İl Gazetesi" olarak yayını sürdürmüştür (Satoğlu 2002, 31). Ayrıca, gazetenin bu yıllarda Birinci Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı yıllarında çıkan sayılarında da daha çok savaş haberleri, ulusal konuların yer aldığı da bilinmektedir.

Kayseri Gazetesi'nden sonra Kayseri'de çıkarılan gazetelerin çıkışı Milli Mücadele dönemi gibi önemli bir döneme denk gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı'nı Türkiye yönünden sona erdiren Mondros Mütarekesi'nin ardından Osmanlı İmparatorluğu'nun büyük bir bölümünün işgal edilmesi, işgal kuvvetlerinin muhalif gördükleri basını susturmaya çalışması ve 1919 yılında Mustafa Kemal Paşa'nın Erzurum Kongresi ile Milli Mücadeleyi başlatarak basının da buna büyük destek vermesiyle oluşan Milli Mücadele basını içerisinde Kayseri basınının da önemli bir yeri vardır. Bu dönemde Anadolu'nun dört bir yanında çıkan yayınlar Milli Mücadeleyi övücü ve destekleyici yayınlar yapmış, gerektiğinde eylemleriyle de destek vermişlerdir. Kayseri ve Kayseri basını bu dönemde ve tüm bu olaylar sırasında, bir düşman işgaline uğramamasına karşın maddi ve manevi varlığı ile bütün ilçeleriyle birlikte Milli Mücadeleye destek vermiş, halkın aydınlatılması ve bilgilendirilmesi görevini yerine getirmiştir (Gürbüz, 1972).

O yıllarda derme çatma, imkânsızlıklar içinde yapılan çalışmalarla Mili Mücadeleyi destekleyen Anadolu basınının bir parçası olan Kayseri basınında şu gibi gazeteler yer almıştır (Ecer 2009, 12).

Türk milli mücadelesi sırasında Kayseri’de çıkan gazetelerin en eskisinin Erciyes Gazetesi olduğu anlaşılmaktadır. 1919 yılında Karaman Kaymakamı olan ve 1910 yılında çıkarılan Erciyes Gazetesi’nin başyazarı olan Ahmet Hilmi Kalaç’ın 1919 yılında Kaymakamlıktan azledilmesi ve Kayseri’ye geri dönmesi sonucu çıkarılmıştır.

Erciyes Gazetesi 1919 yılında Ahmet Hilmi Kalaç tarafından tekrar ve bu defa özel olarak çıkarılmaya başlanmıştır. Erciyes Gazetesi Kurtuluş Savaşı’nın sözcüsü ve savunucusu olarak, Milli Mücadeleye hizmet etmek, olup bitenleri yazmak, haksız tecavüzleri açıklamaktan geri durmamak üzere yayınlanmıştır. Ancak gazete yine 1919 yılı içinde yayınına son vermiştir (Kalaç 1960, 155–156).

Yine 1919 yılında “İlahiyat Zabitan Cemiyeti” (Yedek Subaylar Derneği) başkanı olan ve Türk Edebiyatının önemli romancılarından Ahmet Rasim’in oğlu Mazlum Rasim (Can), Adana’ya Doğru isimli gazeteyi çıkarmıştır. Bu gazetenin, güney bölgesindeki Ermeni ve Fransız saldırısına karşı İç Anadolu’dan Çukurova’ya her çeşit yardımın kısa zamanda sağlanmasını amaç edindiği ve bu konuda halkı coşturucu, uyarıcı yayınlarda bulunduğu bilinmektedir (Önder 1972, 38–39).

1918 yılında İstanbul’da Yunus Nadi tarafından yayımlanmaya başlayan Yeni Gün Gazetesi, Milli Mücadeleyi açıkça desteklediği için İngilizler tarafından baskına uğrayınca, gazete Ankara’ya taşınmıştır. Türk Kurtuluş Savaşı’nı başından sonuna kadar bütün gücüyle destekleyen, Milli Mücadele basınının önemli gazetelerinden olan Yeni Gün’e o yıllarda (1921) Kayseri de ev sahipliği yapmış, vilayet matbaasında basılmıştır (Önder 1972, 40). Sakarya Savaşı günlerinde Ankara’ya yaklaşan düşman kuvvetlerinin tehdidi karşısında gazete Kayseri’ye taşınmıştır. Sakarya Savaşı’nın kazanılmasında sonra tekrar Ankara’ya dönerek yayın hayatına devam etmiştir (Tosun 1997, 124).

Başyazarı Mehmet Akif Ersoy ve sahibi Eşref Edip (Fergan) olan Sebilürreşat Gazetesi daha önceleri İstanbul’da yayınlanmaktayken, Kurtuluş Savaşı yıllarında Kastamonu ve Ankara’da yayınına sürdürmüştür. Sebilürreşat Gazetesi de tıpkı Yeni Gün gibi Sakarya

savaşı günlerinde 1921’de Kayseri’ye taşınmış, burada haftalık olarak yayınlanmıştır. Sakarya zaferinin kazanılmasından sonra tekrar Ankara’ya taşınmıştır (Önder 1972,41).

1922’de ayda bir çıkan, bilimsel ve toplumsal bir gazete olan Cuma Gazetesi yayınlanmıştır. Liva basımevinde basılan gazete birkaç sayı yayımlandıktan sonra kendiliğinden kapanmıştır. Bu gazetenin kısa ömürlü olmasının liva basımevinde çıkarılan zorluklar dolayısıyla olduğu söylenmektedir (Önder 1972, 42–43).s

Kayseri’de yayınlanan ilk günlük gazete olan, haftanın altı gününde çıkan ve siyasi içerikli olan Misak-ı Milli Gazetesi ise 1921 yılından 1924 yılına kadar yayınlanmıştır. Bu gazete Kurtuluş Savaşı günlerinde “Kuvay-i Milliye” ruhu ile ortaya çıkmış, o yolda yayınlarda bulunmuştur (Önder 1972 49–50).

Milli Mücadele döneminde Kayseri’de çıkan gazetelerden biri de 1922–1923 yılları arasında yayınlanan Anadolu’da Ortodoksluk Sadası adlı gazetedir. Gazete Türkçe olarak Kayserili Türk Ortodokslar tarafından Kayseri Liva matbaasında yayınlanmıştır. Bu gazete Kayseri basın tarihinde bir özelliği itibariyle önemli bir gazetedir. Milli Mücadele yıllarında İstanbul Fener Rum Patrikhanesi başta olmak üzere diğer bütün Rum Cemiyetleri ve matbuat asırlardır birlikte yaşadıkları Türk Milletine karşı bir ihanet içerisindeyken Anadolu’daki Türk Ortodoksları Kayseri’de 1922’de “Umum Anadolu Türk Ortodoksları Kongresini” toplayarak Milli Mücadelenin yanında yer almıştır. Bu kongrenin yayın organı ise Anadolu’daki Ortodoksluk Sadası Gazetesi olmuştur (Özkan 2000, 365).

Milli Mücadele Dönemi’nde Kayseri basını, bütün teknik imkânsızlıklar, mahrumiyetlere rağmen, Kayseri halkının amaç ve heyecanlarına tercüman olmuş, Mustafa Kemal Paşa’nın yanında yer aldıkların belgelemiştir. Kayseri halkının milli heyecan ve mücadele azmini ayakta tutarak kamuoyu oluşturmakla kalmamış, Kayserililerin Milli Mücadele hareketinin yanında yer almalarını ve bu harekete katkıda bulunmalarını sağlamıştır (Ecer, 2009, 17).

### **1.2.2. Cumhuriyet Ve Tek Parti Döneminde Kayseri’de Yerel Basın**

Milli Mücadele ile ön plana çıkan ve işgal edilmeyen bölgelerde gelişerek halkı bilinçlendirmeye çalışan yerel basının etkinliği bu dönemde biraz azalmıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra yeni rejimi yerleştirme çabaları, önce henüz

kaldırılmamış olan hilafeti destekleyen gazetelere, ardından tek parti yönetimine muhalif tüm gazetelere yönelik sert tedbirlerin uygulanması sonucunu doğurmuştur. Takrir-i Sükûn Kanunu ile birlikte basına uygulanan baskıların, yargılamaların, gazete kapatma gibi uygulamaların basın üzerinde uzun süren bir sessizliğe yol açtığı bilinmektedir (Topuz 1996, 80–85).

Kayseri basının bu durumdan olumsuz etkilendiği ile ilgili bir bilgi bulunmamakla birlikte, Kayseri basını ile ilgili o dönemi anlatan kaynaklara bakıldığında o dönemde yayınlanan gazetelerin çok fazla olmadığı ve var olanların da yeni rejimi, Cumhuriyet Halk Partisini ve yaptığı değişiklikleri desteklediği anlaşılmaktadır.

Bu dönemde Kayseri, Cumhuriyetle birlikte 1924 Anayasası gereği vilayet olmuş, il statüsü kazanmıştır (Satoğlu 2002, 237).

1923'te Misak Gazetesi yayınlanmıştır. Misak Gazetesi Cumhuriyet Halk Partisinin yayın organıdır. 1925'lerde Kayseri Gazetesi'nin çıkması ve gelişmesiyle yayın hayatına son vermiştir (Önder 1972, 51–52).

1914 yılından itibaren 1924'e kadar aralıksız yayına devam ettirmiş olan Kayseri Gazetesi, 1924 Anayasası ile Sancakların kaldırılıp il haline gelmesiyle ve Kayseri'nin bağımsız sancak oluşu sırasında, Liva gazetesi olarak çıkan Kayseri, on yıl sonra, Cumhuriyet çağında il gazetesi kimliği ile aynı ad altında 1925'te yeniden yayın hayatına girmiştir. Kayseri gazetesi, otuz yıla yaklaşan yayını ile Cumhuriyet çağında, bu kentte yayınlanan gazeteler arasında en uzun ömürlüsü olmuştur. 1928'e kadar dört yıl, eski harflerle çıkarılan Kayseri, 1952 yılına kadar yayını, yeni harflerle sürdürmüştür. Gazetenin kendini dönemin şartlarına uyarladığının, yapılan devrimlerle ilgili yayınladığı güldürücü manilerden, fıkralardan, yazılardan da anlaşıldığı belirtilmektedir. Gazetenin daha çok ekonomik konulara yer vermekle beraber siyasi açıdan da resmi bir gazete hüviyeti taşıdığından, Cumhuriyet ilkelerini destekleyici, Ulu Önder Atatürk'ün inkılâplarını halka aktarıp benimsetmeyi şiar edinen, halkı bilinçlendirme doğrultusunda yayınlar yaptığı bilinmektedir (Önder 1972, 53–56).

1928 yılında Kayseri'nin en uzun soluklu gazetelerinden olan Cumhuriyetçi Halk Gazetesi, Ülker Gazetesi eski harflerle yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin imtiyaz sahibi Mehmet Tefvik (Mülayim), sorumlu yönetmeni Sarıabdullahoğlu Nuh Naci'dir. Gazetenin ikinci sayısında yer alan "Kayserilinin Kabiliyetinin Eseri" başlıklı Satoğlu

imzalı yazı da Kayseri basın tarihi üzerinde duran ilkyazı olup önemlidir. Kaç sayı çıktığı tam olarak bilinmemekle birlikte 1928 harf devrimine ilişkin yeni harflerle ilgili yasanın yürürlüğe girmesi üzerine, 1928'in son aylarında basımevinin yenilenmesi konusundaki güçlükler sebebiyle, yayınına son verdiği bilinmektedir. Aradan otuz bir yıl geçtikten sonra Ülker Gazetesi 1959 yılında yine Tefvik Mülayim'in sahipliğinde yeni harflerle yayınına başlamıştır (Önder 1972, 57–60).

1939 yılında yayınlanan Ata Yolu Gazetesi, “ Adımız Yolumuzdur” sloganıyla çıkmıştır. Kayseri Sümer Basımevinde basılan gazete bir yıla yakın yayınına sürdürmüştü, 1940 yılında kapanmıştır Önder (1972, 60), Gazetenin son sayılarında CHP'nin simgesi olan altı ok'un yer aldığını, Atatürk yolunda, CHP'li bir gazete olarak çalıştığını belirtir.

Cumhuriyet ve tek parti döneminde Kayseri'de sanayi, ticaret, eğitim, kültür konularında önemli gelişmeler yaşanmıştır. Fabrikalar kurulmuş, demiryolu istasyonu hizmete girerek şehirlerarası demiryolu faaliyete geçmiş, müze açılmış, kütüphane kurulmuş, devlet hastanesi açılmış, ulaşım ilerlemiş, Köy Enstitüsü açılmış, Yeni Matbaa, Sümer ve Erciyes Matbaaları kurulmuş ve büyük gelişmeler kaydedilmiştir [www.kayseri.gov.tr](http://www.kayseri.gov.tr),(Erişim.02.02.2010).

Bu dönemde çıkan gazetelerle ilgili bilgilere bakıldığında bu dönemdeki Kayseri'deki gazetelerin de daha çok dönemin özelliklerine göre şekillendiği görülmektedir. Bu dönemde Kayseri'de çok da fazla yerel gazete bulunmadığı, bulunanların da bir kısmının kısa süreli yayınlandığı ortadadır. Bunda, harf devriminin ve dönemin ekonomik şartlarının da etkili olmuş olacağı göz ardı edilmemelidir. Bu dönem Kayseri gazeteleri ile ilgili bilgiler değerlendirildiğinde, -Kayseri'de yayınlanan yerel gazetelerin belirgin bir şekilde Cumhuriyet ilkelerini ve Atatürk'ün inkılaplarını destekleyen bunları halka aktararak onları bilgilendirip bilinçlendirmeye çalışan bir çizgide olduğu söylenebilir.

### **1.2.3. Çok Partili Dönemden Günümüze Kayseri'de Yerel Basın**

1939'dan sonraki dönemde İkinci Dünya Savaşı'nın izleri görülmekle birlikte, savaşın getirdiği ekonomik ve siyasal sıkıntılar, İstanbul'da uygulanan sıkıyönetim, Türkiye'deki gazetelerin savaşın farklı taraflarını destekleme eğilimlerini de ortaya çıkarmıştır (Şapolyo 1971, 316).

İkinci Dünya Savaşı sırasında ülkede başlayan liberalleşme ve demokratikleşme çabalarının yoğunlaşması Cumhuriyet Halk Partisi içinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde başlayan siyasal muhalefetin gün geçtikçe kamuoyu ve basında destek bulması, Cumhuriyet Halk Partisine karşı yeni bir partinin kurulacağı beklentisini de beraberinde getirmiştir (Akandere 1999, 193) . 1945'te Aralık ayında Cumhuriyet Halk Partisinden istifa eden Celal Bayar'ın 1946 Ocak ayında Demokratik Partiyi kurmasıyla çok partili döneme geçilmiştir. Yapılan ilk seçimi Cumhuriyet Halk Partisi kazanmışsa da, Demokratik Partiye olan yönelim giderek artmaya başlamış. Bu durumda basın üzerindeki baskıların yumuşatılması gündeme gelmiş, hükümete gazete kapama yetkisi veren kanun maddesi de kaldırılmıştır (İnuğur 1992, 200). Bu durum basın hayatında tekrar rahat bir nefes alma, yeni gazetelerin çıkması, var olan gazetelerin de basına büyük özgürlükler vaat eden Demokrat partiyi desteklemesi sürecini başlatmıştır (Topuz 1996, 100).

Çok partili siyasi hayata geçilmesi ve siyasi partilerin Anadolu'da örgütlenmesi basında da kamplaşmaları beraberinde getirmiş, birçok gazete yayınlanmış, Demokrat Partili gazetelerin yoğunlukta olduğu yerel basın desteklenmiş, her ilde ve ilçede demokrat kimlikli gazeteler çıkartılmıştır (Koyukan 1995, 167).

Bu dönemde olanların yansıması Kayseri'deki yerel gazetelerle de görülmüştür. Bir önceki döneme nazaran bu dönemde Kayseri'de daha çok yerel gazete çıktığı ve genellikle demokrat kimlikli oldukları göze çarpmaktadır.

1945'te siyasi bir gazete olarak yayınlanmaya başlayan Doğru Yol Gazetesi, Sümer Basımevinde basılmıştır. Sahibi ve Yazı İşleri Yönetmeni Kayseri'nin önemli Belediye Başkanlarından ve Milletvekillerinden Osman F. Kavuncu olan gazete 79 sayı çıktıktan sonra 1946 yılında kapanmıştır. Doğru Yol gazetesi bu dönem için önemli bir gazetedir. Çünkü tek partili dönemin son yılında devlet yönetiminde ve il kuruluşunda görülen çeşitli aksaklıklar ve yolsuzlukları dile getirmek ve cesur gazeteden beklenecek şekilde mücadeleye atılmak amacıyla çıkartılmıştır. O dönemde Cumhuriyet Halk Partisi mensubu olan Osman F. Kavuncu, gazetede kendi partisini ve yönetimini eleştirel fıkralar, kendi yazdığı eleştirel yazılarla eleştirmiş, bu konudaki aksaklıkları dile getirmiştir. Burada belirtilmesi gereken bir diğer önemli nokta ise, 74. sayıdan sonraki sayılarda Doğru Yol Gazetesi, Cumhuriyet Halk Partisi ile olan ilgisini kesmiş, Demokrat Parti'nin Kayseri'de çıkan bir yayın organı olarak çalışmaya başlamıştır

(Önder 1972, 63–64). Ayrıca 1950’li yıllarda Kayseri’de yaşanan ekonomik canlanma ve gelişmelerde dönemin Belediye Başkanı Osman F. Kavuncu’nun da büyük emeği vardır. Kavuncu 1950–1957 tarihleri arasında iki dönem belediye başkanlığı yapmış, 1957’de Demokrat Parti Kayseri Milletvekili olarak Meclis’e girmiş, 1960 askeri harekâtından sonra Yassıada’da yargılanmış ve hapis cezasına çarptırılmıştır. 11.Kasım 1966’da vefat eden Kavuncu Kayseri’ye önemli hizmetlerde bulunmuştur.

Halk Sesi Gazetesi, Cumhuriyet Halk Partisi yayın organı olarak 1946 yılında çıkmış, üç sayı çıktıktan sonra yine 1946’da kapanmıştır (Önder 1972, 65–66).

“Günlük, siyasi, bağımsız gazete” olduğu adının altında yazılı olan Erciyes Postası Gazetesi 1947 yılında çıkmış ve Sümer Basımevinde basılmıştır. 65 sayı çıkarılan gazete yine 1947 yılında kapanmıştır. Gazetenin ilk sayısında yer verdiği yazıda, gazetenin hiçbir siyasi partiye bağlanmaksızın sadece halka haber verip onların fikir ve havadis ihtiyaçlarına hizmet etme amacıyla çıkarıldığı belirtilmektedir (Önder 1972, 69–70). Ayrıca 1949 yılında günlük siyasi, milliyetçi gazete olan ve Erciyes Basımevinde basılan Volkan gazetesi yayın hayatına girmiş ama yedi sayı çıktıktan sonra, aynı yıl yayınına son vermiştir. Onun haricinde yine 1949 yılında siyasi bir gazete olan Orta Anadolu gazetesi çıkmış, yönetim yeri Kayseri olmasına karşın Sivas’ta basılmış ve on dört sayı sürdükten sonra yine 1949’da kapanmıştır (Önder 1972, 70–71).

1950 yılında Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle birlikte hem ülkedeki, hem Kayseri’deki siyasi ve sosyal hayat yine değişimlere uğramıştır. Tek partili iktidar döneminin yerini çok partili çoğulcu yönetimler dönemine bıraktığı bu yıllarda demokrasi esintilerine uyum sağlama uğraşı verenler arasında basın kuruluşları ve Kayseri basını da vardır. O yıllarda Kayseri basını da hareketli bir değişim süreci yaşar, mücadeleci gazetecilik örnekleri verilir ve kaleme alınan yazılar, çoğu zaman ses getirir türdendir (Sabah, 2009). 1950’den 1960 yılına kadar olan dönemde çok partili demokratik hayata geçiş ve Demokrat Parti’nin iktidara gelmesiyle başlayan çalkantılı, muhalefetin ve farklı seslerin olduğu bir siyasi yaşamın da etkisiyle de olsa gerek Kayseri basınının da hareketli ve birçok gazetenin çıkarıldığı günlerin başlamış olduğu da dikkat çekicidir.

Bu dönemde ülke genelinde de farklı fikirlerin, ideolojilerin, seslerin çıkmasının da Kayseri basın hayatına yansıdığı görülmektedir. Kayseri basınının o dönemine ilişkin kaynaklara bakıldığında milliyetçi, devrimci, cumhuriyetçi, halkçı, işçi sınıfını temsil eden mesleki, ahlaki, bağımsız, hakçı, demokratik ve belki de en önemlisi siyasi-mizahi içerikli, kimlikli gazetelerin çıkarılmış olduğu göze çarpmaktadır. Bütün bu gelişmeler, dönemin demokratik-çoğulcu ve aynı zamanda çalkantılı siyasi yaşamının basın hayatına yansımaları olarak da değerlendirilebilir. Bunun dışında çok partili siyasi hayata geçilmesi ve siyasi partilerin Anadolu'da örgütlenmesi, her ideolojik fikrin bir de yerel gazete ile temsil edilerek ideolojinin kamuoyuna yayılmasının sağlanması düşüncesinin de basın hayatının bu yönde şekillenmesinde etkili olduğu görülmektedir.

Demokrat Parti'nin iktidara gelir gelmez halkevlerini kapatması döneme ait önemli bir ayrıntıdır. Yahyabeyoğlu (1999, 50), Halkevlerinin sosyal yaşantıda katkılar sağlayan kültür merkezleri olduğunu, ancak maalesef zaman içinde tamamen Cumhuriyet Halk Partisi'nin güdümüne girdiğinden partiye hizmet veren bir ocak olarak hizmet verdiği gerekçesiyle kapatıldığını belirtir.

1950 yılında çıkarılan Gayret Gazetesi, Kayseri Dokuma (Tekstil) İşçileri Sendikasının yayın organıdır. Meslek gazetesi olan Gayret Gazetesi'nin 1960 yılına kadar yayını sürdürmüş olduğu sanılmaktadır. Gazete, Erciyes ve Sümer Basımevlerinde, son sayıları ise İstiklal Matbaasında basılmıştır (Önder 1972, 72).

1950 yılında Kayseri basın hayatına adımını atan ve Kayseri Basın Tarihinde önemli bir yeri olan Hâkimiyet gazetesi çıkarılmaya başlandığında sahibi Şaban Sarıyıldız olup, 1956 yılından sonra gazete el değiştirmiş, sahibi Abdullah Satoğlu olmuştur. Gazete iki yıl Sümer Basımevinde basılmış, sonradan kendi adını taşıyan Hâkimiyet Matbaası'nda basılmaya devam edilmiştir. Hâkimiyet gazetesinin önemli bir özelliği de, sık sık düzenlenen sanat sayfalarında, edebiyatın çeşitli örneklerine de bol bol yer vermiş olmasıdır. Hâkimiyet, Kayseri'nin en uzun ömürlü ve başarılı gazeteleri arasında yer almıştır. 1960'dan sonra da yayını sürdürmekte olan gazete, Abdullah Satoğlu'nun yönetiminde, 1970'e kadar devam etmiştir. Daha sonra Hüseyin Topçu ve Mustafa Şapçı'nın sahipliğini yaptığı gazete (Önder 1972, 73-74), daha sonra Mustafa Şapçı'nın ayrılması ile birlikte gazetenin sahibi olarak Hüseyin Topçuoğlu, Genel Yayın Yönetmeni olarak ise Mustafa Topçuoğlu künyede yer almışlardır. 17.11.1997 tarihinde ise gazete el değiştirmiş ve gazeteyi Mustafa Cengiz devralmıştır.

Mustafa Cengiz, gazetenin hem Sahibi hem de Genel Yayın Yönetmeni olarak görev yapmaya devam ederken, Hâkimiyet Gazetesi de devir tarihinden itibaren Kayseri Hâkimiyet 2000 Gazetesi olarak yayın hayatını sürdürmektedir. Kayseri Hâkimiyet 2000 Gazetesi devir tarihinden sonra kendini yenileyerek, Ofset teknikle ve 8 Sayfa olarak yayın hayatına devam etmektedir (Cengiz, 2009).

1950’de yayınlanan bir diğer gazete ise, Ümit’tir. Ümit gazetesi Cuma günleri çıkan, haftalık siyasi ve ahlaki gazetedir. Erciyes Basımevi’nde basılan gazete, dokuz hafta çıktıktan sonra yine aynı yıl yayınına son vermiştir (Önder 1972, 74).

1951 yılında üçüncü kez yayın hayatına giren Erciyes Postası Gazetesi yayınlanmıştır. Devrimci, günlük, siyasi gazetedir. Bir süre yayınına ara verdikten sonra 1960’ta yeniden çıkarılmaya başlanmıştır. 1961 yılında yayınına son verdiği sanılmaktadır (Önder 1972,70).

“Her ayın onunda ve yirmi beşinde çıkar, milliyetçi gazete” yazısı birinci sayısında yer alan Büyük Dava Gazetesi, yayınına 1951’de başlamıştır. Gazetenin sağ üst köşesinde çerçeve içinde bir bozkurt resmi ve altında “Tanrı Türk’ü Korusun” sözü olduğu bilinmekte olan Gazete, Erciyes Basımevinde basılmıştır. Gazete Türk milliyetçiliğinin ateşli bir savunucusu olup, vatan, millet, milli birlik, milli kültür gibi konuları hararetli bir şekilde sayfalarında işlemiştir. Ekonomik sıkıntılar yüzünden Gazete yine 1951’de kapanmıştır (Önder 1972, 76). 1951 yılında ayrıca milliyetçi, siyasi, edebi, bağımsız olarak kendini tanıtan Sesleniş Gazetesi yayınlanmış olup, yine aynı yıl yayınına son vermiştir (Önder 1972, 77).

1952 yılında çıkmaya başlayan Yeni Kayseri Gazetesi, Kayseri İl Basımevinde basılmıştır. Kendini herhangi bir siyasi partiye bağlı olarak göstermemişse de, Demokrat Parti’yi desteklediği, sahibi Mehmet Kocabay’ın Demokrat Parti’yi il Meclisi’nde temsil edenler arasında olduğu bilinmektedir. Haber ve yazı zenginliği bakımından göze çarpan dalgalanmalar gösteren Gazete, 1960 yılına kadar yayınına sürdürmüştür (Önder 1972, 78).

1952 yılında yayınlanan gazetelerden birisi de İstiklal Gazetesidir. Sahibi Asım Yahyabeyoğlu’dur. Günlük, siyasi gazetedir. Önceleri Sümer Basımevinde basılan gazete daha sonra kendi matbaalarında basılmaya devam etmiştir. Kayseri’nin en uzun yeni, canlı haberler verme ve çeşitli ulusal-bölgesel yazılara da yer verme bakımından

önemli bir gazetedir. Sonraki yıllarda sahibinin gazeteden çok politikayla ilgilenmesi, gazetenin biraz zayıflamasına neden olmuştur. Gazete başlangıçta herhangi bir siyasi parti organı açıklamamışsa da 1957'den sonra, sahibinin Demokrat Parti'ye girişi ile bu partinin yayın organı olarak çalışmıştır. Çok zengin ve kaliteli olarak bilinen gazete adına yaraşır bir bağımsızlık içinde gelişmiş olsaydı, Kayseri basın hayatı için çok yararlı olacağı düşünülmektedir (Önder 1972, 79–80).

1950'li yıllardan sonra farklı bir oluşum yaşanmaya başlamıştır. Özellikle 1960'lı yıllarda daha çok mizah ağırlıklı ve siyasi mizahın ağırlık kazandığı gazeteler ortaya çıkmış, bu gazeteler de genelde tabloid olarak yayınlanmıştır. Dönemin siyasi hayatının hareketliliği dolayısıyla 1960'lı yıllara kadar Kayseri'de önemli siyasi-mizah gazeteleri çıkmıştır. Bu dönemde Emmi (1952–1954), Şakacı (1953–1953), Emmimiz (1953–1953), Bacanak (1954–1955), Pastırmacı (1954–1954), Kayserili (1954–1954), Çimdik (1955–1955), Cop (1960–1960), Buğelek (1960–1960) gibi önemli siyasi mizah gazeteleri yayınlanmıştır. Ayrıca Hürsöz (1953–1953), Halk (1953–1953), Bomba (1953–1953), Anadolu (1953–1954), Siyasi Baba (1954–1955), Işık (1955–1955), Erciyes Telgraf (1955–1960), Haber (1957–1957), Yeni Işık (1957–1957), Ses (1958–1960) gibi siyasi gazeteler de 1960'a kadar yayınlanmıştır. (Önder 1972, 80–90).

27 Mayıs 1960'da askeri darbeye Demokrat Parti'nin iktidardan düşmesiyle yeni bir dönem daha başlamıştır. Bu döneme basın “yazma ve söyleme özgürlüklerini” güvenceye almak için her önlemi içeren 1961 Anayasası ile başlamıştır. Ayrıca bu dönem Türk toplumunun çarpık da olsa hızlı bir ekonomik gelişme ve sanayileşme içine girdiği, ancak çözümlenemeyen sorunların yarattığı siyasi krizlerin askeri darbelerle durdurulmaya çalışıldığı dönem olarak daha dikkati çeker. Bunun yanında 1961 Anayasası'nın basına sağladığı ferahlığın yanı sıra, bu dönemde dağıtımda, basma tekniklerinde de ilerlemeler kaydedilmiştir. (Koloğlu 2006, 132–133). Bu yıllarda İstanbul'da basın hayatındaki teknolojik ilerlemelerle birlikte yaygın basının eski teknolojisi de ikinci el olarak Anadolu'ya ve Kayseri 'ye girmeye başlamış, Entertipler pompalanmış, Kayseri basın hayatı da bundan nasibini almıştır. 1960'lı yıllarda yaşanan bu gelişme sonrasında Anadolu'da hem matbaacılık sektörü, hem de yerel basın daha da gelişmiş ofset tekniğin altyapısı olan tipo baskı tekniği Anadolu'da yaygınlaşmıştır. Entertipler daha sonraki yıllarda Anadolu'dan 1980'li yılların sonunda bu kez Doğu Anadolu'ya Anadolu'dan göç etmek durumunda kalmıştır ( Aksoy, 2010).

1960'dan sonra Kayseri'de yayınlanan gazetelerin tamamına yakınının kapandığı, bir iki gazetenin yayın hayatına sonradan devam ettiği görülür. Bunda, o yılların siyasi ortamının karışıklığının etkisi olduğu düşünülebilir. Ancak 1960'dan sonra basın için başlayan ferahlama döneminin de etkisiyle Kayseri basın tarihinde bir dalgalanma olduğu ve gerek haftalık gerekse günlük gazetelerin sayısında bir artış olduğu göze çarpmaktadır. 1958 yılında tekrar yayınlanmaya başlayan Ülker Gazetesi, Demokrat Partinin baskısından yılmış ve yayınına kısa süreli de olsa ara vermek zorunda kalmıştır. Ancak 1960 İhtilalinden sonra 1961 yılında Ülker Gazetesi tekrar yayın hayatına dönmüştür. 1960 yılından sonra Hâkimiyet Gazetesi de yayını Abdullah Satoğlu sahipliğinde devam ettirmiştir. (Bulut, 2009). Ayrıca 1960 yılında Erciyes Postası gazetesinin de yayın hayatında olduğu bilinmektedir (Parlak, 2006).

Önder (1972, 196–197)'in verdiği bilgilere göre 1960–1972 yılları arasında, Orta Anadolu (1960), Devrim (1960), Zaman (1960), Emel (1960), Yeni Yol (1962), Kayseri Express (1962), Akın (1965), Kayseri Anadolu Haber (1966), Milli Ülkü (1966), Yeni Sabah (1967), Ortadoğu (1969), Millet (1970), 1960'tan sonraki dönemde ayrıca İncesu, Develi, Yahyalı ilçelerinde de ilçe gazetelerinin çıkmaya başladığı bilinmektedir.

1960'lı ve 1970'li yıllar Kayseri basını açısından ilginç gelişmelerin de yaşandığı yıllardır. 1960 yılında Kayseri'de ilk defa kurulan basın meslek teşekkülü olan Kayseri Gazeteciler Cemiyeti Abdullah Satoğlu, Fikret Kavafoğlu, Mustafa N. Çevren, Mehmet Y:akuboğlu ve N. Mehmet Sağlam tarafından kurulmuştur. Bir süre sonra kapanan Cemiyetin yerine 1962 yılında, Kayseri'de gazetecilik mesleğini temsil etmek, meslek mensuplarının haklarını, mesleğin haysiyet şeref ve nezaketini korumak amacıyla ve mesleğin gelişmesine hizmet vermek amacıyla Kayseri Basın Mensupları Derneği kurulmuştur. Derneğin kurucuları Mehmet Mülayim, Fikret Kavafoğlu, Feyzi Özsoysal, Mustafa Gümüşkaynak, Muin Feyzioğlu, Asım Söyselçuk, Reşat Çivvicioğlu, Faik Parkan ve Hulusi Turgut'dur (Satoğlu 2002, 234–237).

1964 yılına gelindiğinde, Basın İlan Kurumu mevzuatında yapılan bir değişiklikten dolayı Kayseri'nin köklü gazetelerinin sorun yaşadığı ve birleşmek zorunda kaldığı ise önemli ve ilginç bir anekdottur. Değişen mevzuata göre, resmi ilan alabilmek için gazetenin matbaa sahibi olması gerekmektedir. O dönemde matbaa sahibi olan tek gazete Ülker Gazetesi'dir. Basımevi ile ilgili olarak yeni uygulamanın getirdiği güçlükler ve gazetelerin ayakta kalmasını sağlayan belli başlı gelirin resmi ilan geliri olması nedeniyle Hâkimiyet ve Devrim Gazeteleri 1964'te yayınlarına ara vererek

matbaa sahibi olan Ülker Gazetesi ile birleşmek zorunda kalırlar. Gazetelerin ve sahiplerinin birbirine zıt siyasi ve dünya görüşünde olması da göz önünde bulundurulursa, bu birleşme zorunlu olarak olmuştur. O yıllarda hem Ülker Gazetesi sahibinin gazete dağıtım ağını elinde bulundurması, hem de bu birleşmenin verdiği güç ve tek seslilikle, Ülker Gazetesi 1970’li yıllara dek Kayseri basınında neredeyse tekel durumuna gelmiştir. Ülker Gazetesi’nin tirajı bu durumda bayağı artmış, bir yerel gazetenin kolay kolay ulaşamayacağı günlük on sekiz bin gibi rakamlara ulaşmıştır. O dönemde Ülker Gazetesinin sahibi olan Mehmet Mülayim’in ayrıca Tercüman Gazetesinin de bölge temsilciliğini yürütmesi ve dağıtım ağını da elinde bulundurmasının etkisiyle Tercüman Gazetesinin köylere bile ulaştırılmasını sağlar. Mehmet Mülayim Ülker ve Tercüman ile Kayseri basınında bir numara haline gelir. Artık devir, Ülker Gazetesi devridir (Bulut 2009). Bu dönemde bu birleşmeyle Gazetenin, resmi ilanların Kayseri payına düşen kısmının %60’ını aldığı belirtilir ( Aksoy, 2010).

1970’li yıllarda yayınlanan Anadolu Haber Gazetesi sahibi Erdal Yeğenağa ve Murat Taşkın Günaydın Gazetesi ortaklı bir şirket kurarlar. Kayseri Haber Gazetesi, Günaydın Gazetesinin Ankara matbaasında basılır ve dağıtılır dağıtılmaz müthiş bir ilgi görür. Kayseri Haber Gazetesi, o güne kadar Kayseri’de basılıp çıkan gazetelerden çok farklıdır. Rengârenk, pırıl pırıl baskılıdır. En önemlisi de sayfalarında, bugüne kadar Kayseri gazetelerinin verdiği siyasi çekişmelerden farklı olarak, magazin ağırlıklı haberler olmasıdır. Yeni bir kadro, yeni bir gazetecilik anlayışı ve yepyeni bir baskı tekniğiyle, Günaydın Gazetesi’nin Ankara Matbaasında basılan Gazete dönemin Web ofset tekniğiyle basılıp ertesi gün Kayseri piyasasına gönderilmektedir. Artık, Entertip dizgi ve klasik tek renkli baskı yerine dört renkli Web ofset ile pırıl pırıl basılan, büyük ölçüde magazin gazeteciliğine dayalı, Kayseri basınında Anadolu insanının pek alışık olmadığı yeni bir gazetecilik anlayışı uygulanmaktadır. Kayseri Haber Gazetesi ile birlikte 1970’li yıllara damgasını vuran yepyeni bir anlayış gelmiştir. Bu gazete Kayseri basın hayatına fırtına gibi girmiştir. Bütün alışlagelmiş gazetecilik değerlerini alt-üst etmektedir. Bu durumda ciddi bir tiraj patlamasını da beraberinde getirmiştir. Peş peşe başlatılan kampanyalar, çekilecek fotoroman için açılan artist yarışmasına gösterilen ilgi kısa sürede gazetenin tirajını beklenenin çok çok üstüne çıkarır. Bu durumda Kayseri basınında iki ayrı grup oluşturmuştur. Bir tarafta geleneksel çizgiyi takip edenler, diğer yanda yeni anlayış... Kayseri basınında müthiş bir kutuplaşma ve çekişme yaşanır. Öyle

ki birbirlerine zarar vermeye bile başlarlar. Bayilerin önüne bırakılan, birbirlerinin gazete balyalarını bile ateşe vermekten çekinmezler. Esas çekişme Kayseri Haber Gazetesi ile yıllardır Kayseri basınında tekel olan Ülker Gazetesi arasında yaşanmaktadır. Ülker Gazetesi sahibi Mehmet Mülayim gazete dağıtım ağını da elinde bulundurmasına rağmen, Kayseri Haber karşısında gazetesinin tiraj kaybetmesine engel olamamaktadır. Bu durumdan sonra o da, Tercüman Gazetesi ortaklığıyla ofset bir tesis getirmeye karar verir. Sonunda Tercüman Gazetesi ortaklığıyla bir yatırım yaparlar ve Kayseri'ye bugüne kadar gelmemiş bir teknoloji olan beş renkli bir Web ofset getirirler (Bulut, 2009).

Kayseri'nin ilk ofset ileri teknoloji gazetesi, Tercüman-Ülker (Mülayim- Iıcak) ortaklığıyla kurulan tesiste ofset basılan Kayseri Gazetesi yayın hayatına girmiştir (Aksoy, 2010). Artık Kayseri Haber ile yeni çıkan Kayseri Gazetesi arasında tam bir rekabet başlar. Bu rekabette de Kayseri Haber gazetesi önde gitmekteydi. Kayseri Haber Gazetesi'nin yürüttüğü gazetecilik anlayışı, muhaliflerince şişirme haber hatta zaman zaman da çıkara, şantaj ve tehdide dayalı magazin gazeteciliği olarak ifade edilse de, izlenen yol okuyucularınca büyük ilgi görmektedir. Sonuçta başında Mülayim, ailesinin bir üyesi olan eğitilmiş Ahmet Mülayim'in olduğu, ileri tekniklerle basılan Kayseri Gazetesi, Kayseri Haber Gazetesi karşısında tutunamamış ve gazete kapatılmıştır. Kayseri Gazetesi'nin çalışanların da sendikalaşma eğilimine girdiği bu süreçte, biraz da çalışanların da kurumsal sabotaj eğilimleriyle gazete sürekli zarar eder ve kapatma kararı alınır. Daha sonra Kayseri Haber Gazetesinin başında olan Murat Taşkın'ın da bir trafik kazasında ani ölümüyle bu gazete de yayınına ve rakipsiz günlerine bir daha dönememiş, Günaydın Gazetesi ortaklığı bitirmiş ve kısa sürede Kayseri basınında fırtınalar estiren, yeni bir gazetecilik anlayışını getiren Kayseri Haber Gazetesi de yayın hayatından çekilmiştir. 1975, 1976 ve 1977 yılları da Kayseri basın hayatında hem teknik ilerlemelerin kaydedildiği hem de gazetecilik anlayışı açısından yeni uygulamaların denendiği hareketli yıllar olarak tarihe geçmiştir (Bulut, 2009).

Bu tarihten sonra 1979'da Kayseri Olay Gazetesi, yayın hayatına girer. Yine 1980'de kurulan Kayseri Gazeteciler Cemiyeti o dönemden günümüze tüm basın mensuplarını bir çatı altında toplayarak basın emekçilerinin çalışma ve yaşam standardını yükseltmek, haklarını korumak için faaliyet göstermektedir. Kayseri'de 1980'li yıllarda belli bir dengeye oturan ve teknik ilerlemeler kaydeden yerel gazeteler özellikle 1990'lı yıllarda büyük patlama yaşamış, Star Haber gazetesi ve Kayseri Gündem gazetesi

ilimizde yayın hayatına başlamış, Kayseri Anadolu Haber Gazetesi 1983 yılından beri ofset olarak yayınlanmakta olup 1991 yılına kadar tipo basılan Akın Gazetesi de Akın Günlük adı altında 5 Ağustos 1991 tarihinde ofset olarak yayınlanmaya başlamıştır. 1990'lı yıllarda tipo olarak basılan Ülker Gazetesi ise bugün Ofset tekniği kullanmasına rağmen halen iki renk basılmaktadır. 1990'lı yıllarda tipo basılan Hâkimiyet Gazetesi ise 1997 yılından itibaren ofset tekniğiyle basılmaktadır (Dünden Bugüne Kayseri Basını 1992, 1–14). 1991 yılında Kayseri Akın Günlük Gazetesinin kendini yenileyerek ofset tekniği ile yayın hayatına devam etme kararı ile birlikte Kayseri'de bir anlamda tipo gazetecilik dönemi de zorunlu olarak sona ermiştir. Çünkü o yıl Akın Günlük Gazetesi ile birlikte diğer ofset basılan gazeteler Valiliğe baskı yaparak tipo basılan gazetelerin resmi ilan haklarının kısıtlanmasını istemişler ve bunda da başarılı olmuşlardır. Valiliğin tipo basılan gazetelerin resmi ilan haklarında kısıtlamaya gitmesi nedeni ile de 1992 yılında Yeni Sabah, Millet, Erciyes, Kayseri Olay, Ülker ve Kayseri olmak üzere altı tane tipo basılan gazete bir araya gelerek ortak bir ofset makine getirerek yayın hayatına bu şekilde devam etmişler ve Valiliğin kotasını da delmiş oldular (Cengiz, 2009).

Aynı zamanda 1990'lı yıllardan itibaren bir anlamda mecburi olarak olan teknolojik ilerlemelerle de birlikte gazetecilik hayatı Kayseri'de profesyonelleşmeye ve kurumsallaşmaya başlamıştır. 2005 yılında Kayseri'de Basın İlan Kurumu Şubesi'nin açılmasından sonra Kayseri Olay Gazetesi şartları yerine getiremeyip yayın hayatına son verirken, Millet gazetesi ise Ahmet Zorlu'nun sahipliğinde 2004 yılından sonra Kayseri Postası adı ile 2000'li yılların başında da Kent Haber olarak çıkan Gazete de Deniz Postası adı ile yayın hayatına devam etmektedirler. 2000'li yıllar itibariyle yerel gazetelerin sayılarında ciddi bir artış yaşanmıştır. Bu arada Kayseri'de spor gazeteciliği alanında da bir ilk yaşanmış, Kayseri Maç Gazetesi günlük olarak ve resmi ilan alan bir spor gazetesi olarak yayın hayatına girmiştir. Kayseri Tempo Gazetesi de Kayseri'nin ikinci spor gazetesi olarak halen aktif bir şekilde yayın hayatına devam etmektedir (Cengiz, 2009).

2005 yılında Kayseri'de Basın İlan Kurumu Şubesi'nin açılmasından sonra Kayseri Haber, Anadolu Haber, Kayseri Maç, Kayseri Meydan, Kayseri Hâkimiyet, Kayseri Güneş, Kayseri Gündem, Ülker, Yeni Sabah, Kayseri Star Haber, Akın Günlük, Deniz Postası, Kayseri Havadis, Büyük Kayseri ve Erciyes Gazetesi olmak üzere Kayseri'de il

bazında resmi ilan alan gazete sayısı 2010 yılı itibariyle toplam 15'tir. 2009 yılında bu sayı Kayseri Postası ile 16'dır. Ancak, bu süreçte girdi maliyetlerine dayanamayan Kayseri Olay gazetesi kapanmış, Yeni Kayseri Gazetesinin de resmi ilan alma hakkı düşmüştür. Yine geçtiğimiz 2010 yılı başında Kayseri Postası Gazetesinin de resmi ilan alma hakkı düşmüş ve Gazete kapanmıştır ([www.bik.gov.tr](http://www.bik.gov.tr), 15.02.2010).

Kayseri'de 2010 yılı itibariyle, Akın Günlük, Anadolu Haber, Kayseri Star Haber, Kayseri Ana Haber, Yeni Kayseri, Büyük Kayseri, Kayseri Hâkimiyet, Kayseri Gündem, Ülker, Erciyes, Kayseri Gazetesi, Yeni Sabah, Kayseri Meydan, Kayseri Güneş, Kayseri Maç, Kayseri Manşet, Deniz Postası, Kayseri Haber, Kayseri Havadis, Kayseri Tempo, Kayseri Kent Haber, Haber 38 Gazetesi olmak üzere 22 tane günlük gazete vardır. Bunlardan ikisi Kayseri Maç ile Kayseri Tempo Gazetesi spor gazetesidir. Haftalık gazeteler ise, Develi Gazetesi, Develi Seyrani Gazetesi, Çağdaş Develi Gazetesi, Develi Çağrı Gazetesi, Satır Arası Gazetesi, Kayseri Ajans Gazetesi olmak üzere 6 tanedir. Ayrıca İstiklal Gazetesi de aylık olarak yayınlanmakta olup bir tanedir. Günlük Gazetelerin hepsi ofset tekniğiyle basılmakta olup bunlardan Erciyes Gazetesi web ofset tekniğini kullanmaktadır. Haftalık ve ilçe gazetelerinden Develi Gazetesi, Develi Seyrani Gazetesi, Çağdaş Develi Gazetesi, Develi Çağrı Gazetesi ise günümüzde bilgisayar ortamında dizgisi yapılarak yine ofset tekniğiyle ancak küçük ebatta basılmaktadır. Haftalık, Satır Arası Gazetesi, Kayseri Ajans Gazetesi ve aylık İstiklal Gazetesi de günlük gazeteler gibi ofset tekniğiyle basılmaktadır ([www.kayseri.gov.tr](http://www.kayseri.gov.tr), 02.02.2010).

Ayrıca Kayseri'de yayınlanan çoğu gazetenin de kendisine ait baskı ve dizgi tesisleri bulunmaktadır. 2010 yılı itibari ile Kayseri basın hayatı ve Kayseri'deki yerel gazeteler, belki Kayseri ilinin ekonomik ve sosyal açıdan gelişmiş, sanayi kenti olmasının da etkisiyle geleneksel anlamda yerel gazetecilik yapılan illere göre daha gelişmiş kabul edilmesi gereken bir görünüm arz etmektedir. Ancak yine de tüm Türkiye'de olduğu gibi yerel basının karşılaştığı, yaşadığı zorluklarla buradaki yerel gazeteler de mücadele etmektedir. Kayseri'deki yerel gazetelerin genel özellikleri ve temel sorunlarını ortaya çıkarmaya yönelik saha araştırmasından elde edilen veriler çalışmanın üçüncü bölümünde bulunmakta olup, günümüzde Kayseri basınının genel durumu hakkındaki veriler o bölümde ayrıntılı olarak incelenmiştir.

## II. BÖLÜM

### TÜRKİYE'DE YEREL BASIN OLGUSU: YEREL BASININ ÖNEMİ, İŞLEVLERİ, YAPISAL ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI

#### 2.1. TÜRKİYE'DE YEREL BASIN OLGUSU: YEREL BASININ ÖNEMİ VE İŞLEVLERİ

Bireyin kendini toplum içerisinde anlamlı kılmaya araç ve yöntemlerinden biri basındır. Toplumsal yapıda, yöneten-yönetilen ilişkisinin kurumsallaşmasıyla gerek yöneten gerek yönetilen anlatım aracı edinme yoluna gitmiştir. Bu anlatım aracı basındır (Gezgin 2006, 11). Çağdaş, demokratik rejimlerde, yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü kuvvet haline gelen basın, her dönemde vatandaşla devlet arasındaki ilişkileri düzenleyerek bir kamu görevi yapmakta, demokrasi ve diğer özgürlüklerin korunmasında öteki kuvvetlerin en büyük destekçisi olmaktadır (Perin 1974, 12).

Yazılı basının doğuşu beraberinde yerellik kavramını da getirmiştir. Yerleşik yaşamın şehir-kasaba biçiminde gelişimi, yayın alanı dar, okur sayısı düşük, sınırlı teknik olanaklara sahip gazeteleri gündeme getirmiştir. Her toplum dünyayla bütünleşme görüntülerine rağmen kendi kimliğini, varlığını, kültürünü ve yaşam biçimini de koruma içgüdüleriyle davranmakta ve bunun sonucu olarak da daha yerel kurumlara iletişime ve yaşama gereksinim duyarak, yerel iletişim araçlarına önem vermektedir (Işık 2001, 38–43).

Çünkü birey, yerel ilişkilerle yaşadığı çevreye, kültüre ve topluluğa daha yakın bir bağlılık ve ortaklık duygusuyla yaklaşmaktadır. Bu noktada da yerel basın, bireyin yöresel yaşamındaki en büyük yardımcısı ve başvuru kaynağı olmaktadır. Çünkü yerel basın, yayımladığı haberler, fotoğraflar, ele aldığı sorunlar, kent gereksinimleri, kentteki kültürel ve sosyal etkinliklere ilişkin aktardığı bilgilerle bireye “yaşanan yer” duygusunu, yaşadığı yerin bir parçası olduğu düşüncesini kazandırmaktadır. Bu nedenlerle hemen hemen tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde, her kent, kasaba

hatta semt ve mahalle yerel iletişim araçlarına ve öncelikle yerel gazetelere ilgi ve gereksinim duymaktadır. (Girgin 2001, 141).

Aslında basın, özünde yerel nitelikte doğup, teknolojinin de gelişmesiyle birlikte yaygın ve uluslararası boyut kazanmıştır. Basın, küreselleşmeyle birlikte sınırları daralan dünyada, yerel sorunların geneli daha fazla ilgilendirmesi, yerel gelişmelere olan ilginin artışı ile yerel haberciliğe yönelik içine girmiş ve yerel basına bu anlamda dayanmak zorunda kalmıştır. Yerel basın ise toplumsal yapı içinde, insanlar arasındaki bağlantıyı sağlayarak toplumu ve değerlerini ayakta tutmaya çabalamakta ve bireye toplumsal bir varlık olduğunu hatırlatmaktadır (Öztürk 1992, 152).

Bu bağlamda gerek kamuoyunda, gerek gazetecilik çevrelerinde ve gerekse siyasi ya da basına ilişkin bilimsel eğitim, öğretim ve araştırmaların yapıldığı çevrelerde “Anadolu Basını” ya da “Taşra Basını” olarak da nitelendirilen yerel basın, sınırları dar ve tanımlanmış bir bölgede -ki bu bölge yalnızca bir kent ya da kasaba olabilir- o bölge halkını haberdar etmeye, (bilgilendirmeye), eğitmeye, eğlendirmeye ve o bölgede kamuoyunun serbest oluşumunu sağlamaya yönelik yayıncılık faaliyeti içinde bulunan, bölge halkının iletişim kurumu özelliği taşıyan kitle iletişim aracı ya da araçlarının bütünüdür (Vural 1996, 1060).

Ünal’a göre (1996, 1069–1072), yerel basın, ülkenin çeşitli yörelerinde, özellikle büyük kentler dışındaki yerleşim birimlerinde, il, ilçe ve beldelerde, günlük, haftalık ya da daha fazla aralıklarla yayımlanan, yayımlandıkları yörenin haberini veren, sorunlarını dile getiren, halkın isteklerini ilgililere aktarmayı hedefleyen yazılı basın organlarıdır.

Basın tarihi incelendiğinde görülmektedir ki, gazetelerin büyük bir bölümü yerel olarak doğmuş, bazıları ekonomik ve teknolojik gelişmelerden yararlanarak; yerel özelliklerini terk edip yaygın, hatta uluslararası gazetelere dönüşmüşlerdir. Genelde yaygın ya da uluslar arası kitle iletişim araçları, bireylere düşünemedikleri, ulaşamadıkları dünyayı sunarken, onların içinde yaşadıkları sorunları çözememekte ve toplum üyeleri kendi sorunlarıyla baş başa kalmaktadır. Yerel basının temel özelliği ise, yayımlandığı yörede bireylerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmak, bireyler arasındaki ilişkilerin olumlu yönde gelişmesini sağlamak, yerel düzeydeki kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunmak ve bu arada yerel yönetimleri bir ölçüde denetleyerek, eleştirerek kamu görevi yapmaktadır. Bunun için yöre halkının değerlerini tanımak çok önemlidir. Çünkü hiçbir yaygın basın gazetecisi ya da çalışanı, yöre halkını yerel basın çalışanı kadar

tanıyamaz. Yerel basın en önemli özelliği budur. Çünkü yerel basın mensubu, doğrudan bölge halkıyla iç içe yaşadığı için, bölgede gelişen olaylara çok daha yakındır. Bölgeyi ve bölge halkını iyi tanır. Yerel halk, kendi gazetesinde kendi sorunlarını, gelişmelerini, sesini, yüzünü görür, kendisiyle ilgili her şeyi daha yakından sahip çıkar (Girgin 2001, 162; Vural 1992, 192).

Yerel demokrasiyi ve dolayısıyla yerel yönetimleri güçlü kılacak unsurun demokrasi kültürünü içselleştirmiş yerel halk olduğu unutulmamalıdır. Yerel halkın yerel yönetimlere gerek temsilcileri aracılığıyla gerekse sivil toplum örgütleri kanalıyla katılması, onu etkilemesi, yönlendirmesi ve böylece katkı sağlaması yerel yönetimleri daha güçlü kılar. Bu çerçevede yerel basın demokrasinin sağlıklı işleyişinde baş aktörlerden biridir. Yerel halkın demokrasi kültürünü geliştirmede, onların yerel demokratik işleyişe katılmalarında yerel basın yaşamsal bir işleve ve öneme sahiptir (Atabek 2005, 50–51).

Ülkenin demokratikleşmesinde, yöresel kalkınmada, eğitimde, kültürel devinimin sağlanmasında, toplumsal yaşamın iyileşmesi ve sağlıklı kılınmasında yerel gazetelere büyük görevler düşer. Bu görevleri de o yörenin bireyleri ve kurumlarını dayanak alarak yerine getirmeye çalışan yerel basın organları, bu anlamda bulunduğu çevre için de, ülkenin geneli için de büyük önem taşır. Toplumsal, ekonomik, kültürel ve sosyal gelişimleri yöre halkına aktaran yerel basın, yöre toplumunun ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal özelliklerini yansıtan bir ayna gibidir. Daha dar dağıtımı olan, ancak yakın çevreye ilişkin daha geniş bilgi taşıyan yerel basının gelişmiş ülkelerde büyük önemi vardır. Bu ülkelerde önce yerel gazeteler okunmaktadır. Bizim ülkemizde istenilen seviyeye ulaşmamış olsa da, gelişmiş ülkelerin çoğunda yerel gazeteler büyük gazetelerle yarış edecek düzeye gelmiş, hatta bazen onları geçmiştir. Çünkü yerel gazeteler o toplumda yaşayan insanların gerçek sesidir. Yerel basın organları vatandaşların, kendi şehir ve beldelerindeki sorunlar, olaylar, ekonomik ve sosyal gelişmeler ve yerel yönetimlerin aldığı kararlar hakkında bilgi sahibi olmaları açısından son derece önemlidir. Yerel basın demokrasinin temeli, halkın sesi, bilgi kaynağıdır. Toplumun kültürel görünüşünün temelinde yerel basın yatmaktadır. İletişimciler yerel basını, otoritenin merkezden uzaklaşmasına ve insanı gözetten bir yapının yaratılmasına olanak sağlayan dinamik bir etmen olarak görmektedirler. Bu bağlamda yerel basın özellikle gelişmekte olan ülkeler için gerçekten çok önemlidir (Gezgin 2007, 177).

Türkiye’de bugün sorunlar içinde bulunan yerel gazetelerin kendisine atfedilen işlevleri ve beklenen görevleri ne ölçüde yerine getirdiği tartışma konusu olsa da, yerel gazetelerin üstlendiği ve ondan beklenen çok önemli işlevleri vardır.

Yerel basın aslında çoğulculuğun bir parçasıdır. Özelden genele geçişin temellerini oluşturmaktadır. Bireylere daha yakındır ve onların sorunlarıyla daha yakından ilgilenebilir. Bulunduğu bölgede her sorunu, her aksaklığı haber yaparak yaygın basına kaynak oluşturur. Yerel basın işleyişi nedeniyle de her noktada sesleri tek tek duyurabilme özelliğine sahiptir. Bu nedenle çoğulculuğun koruyucusu olarak da ifade edilir. Yerel basının olmadığı yerde sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin, şikâyetlerin, istek ve önerilerin duyurulması son derece zordur. “Yerel basın bu bağlamda, otoritenin merkezden uzaklaşmasına ve insanı gözetken bir yapının yaratılmasına olanak sağlayan çok dinamik bir etmendir” (Güz 1997, 122).

Yerel basının varlığı demokratikleşme süreciyle doğrudan ilgilidir. “Yerel basın küreselleşen dünyada bireyin duyabileceği yalnızlık, yakın çevresinden soyutlanma ve yabancılaşma duyguları ve bunun sonucu olarak da yerel kültüre ve çevreye ilişkin bilgilere duyulan ihtiyacın karşılanmasında kilit rol oynar” (Arslan 1999, 82–83).

Bu çerçevede yerel basının temel işlevleri şu şekilde sıralanabilir: Bulunduğu bölgede yerel denetleme mekanizmasıdır, yerel değerlerin koruyucusudur, halkı bilgilendirmek üzere haber iletir, iletildiği bilgiler ve mesajlarla kamuoyu oluşumuna katkıda bulunur. Ayrıca halkı bilgilendirirken eğitime, eğlendirme, motive etme, toplumsallaştırma ve bütünleştirme görevlerini de yerine getirir. Diğer yandan yerel basın tekelleşme karşısında bir güç olarak yer aldığı için de önemli işlevlere sahiptir.

### **2.1.1. Yerel Denetleme Mekanizması**

Yerel basın bulunduğu çevrede, yerel denetleme mekanizması oluşturur. Yerel basın kuruluşu bulunduğu ilde, ilçede, kasabada yani sorunların yaşandığı yerde yayın yapmakta olduğundan dolayı bu da yerel basına doğrudan denetleme imkânı sunar. Ulusal basının nasıl ülke yönetimin ve iktidarları denetleme şansı varsa, yerel basınında bulunduğu yerdeki mahalli idareleri denetleme şansı vardır. Mahalli idarelerin icraatlarını kamuoyuna aktaran, onların icraatlarının takipçisi ve denetçisi olarak bölge halkının temsilciliğini yapan ve bu şekilde de mahalli idareler ile bölge halkı arasında aracı bir kurum gibi görev yapan kuruluşlardır.

Yerel gazeteler, zaman zaman devlet temsilcileri ile kamu yetkililerinin, kullanım ve propaganda aracı olarak görülseler de, aslında yörede yönetenlerle yönetilenler arasında bir köprü durumundadırlar (Girgin 2001, 162).

### **2.1.2. Yerel Değerler Koruyucusu**

Küreselleşme süreciyle beraber kültürel değerlerin de küreselleşerek kaybedilme korkusuyla, bu değerlerden kopmak istememe ve onları yaşatma arzusu ortaya çıkmıştır. Yerel değerlerini kaybetmek istemeyen bireyler, kültürel değerlerini yerel basın yolu ile koruma yöntemine başvurmuştur. Yöreye has anlayış tarzları, yemekler, deyimler, adetler yerel ve yalnızlaştırma özelliğinden daha az etkilenebilirler. Ayrıca bölgenin tarihi özellikleri, tarihi yapıları gibi kültürel varlıkları da yine yerel basın tarafından korunabilir. Bu yüzden yerel basına yerel değerler koruyucusu denilebilir (Güleç 2005, 30).

### **2.1.3. Haber Verme**

Basının temel işlevi haber alma, toplama ve iletmektir. Bu çerçevede yerel basının da temel işlevi haber vermektir. Halkı bilgilendirmek için yayınlanan yerel gazeteler aynı zamanda yaygın basına da kaynak oluşturur. Çünkü yerel basın bulunduğu bölgede olayın içindedir. Olayı, olayın kahramanlarıyla birlikte yaşar, bu yüzden derinlemesine bilgi sahibidir. Yerel halk, kendi gazetesinde kendi sorunlarını, gelişmelerini, sesini, yüzünü görür. Kendisiyle ilgili her şeyi daha yakından izler; olaylara daha yakından sahip çıkar. Yerel basın da bütün bunları yerel halka aktardığı gibi, bir de bu gelişmelerin olayların takipçisi olarak çözüme ulaştırıncaya kadar uğraşır bireylere moral ve güvence verir (Girgin 2007, 247).

### **2.1.4. Kamuoyu Oluşturma**

Yerel basının en önemli işlevlerinden bir tanesi de yerel düzeyde kamuoyu oluşturmaktadır. Yerel kamuoyunun bir iletişim kurumu olan yerel basın, etkinlik içinde bulunduğu kent ya da bölgede yerel kamuoyunun oluşmasında etkili ve işlevsel kurumlardan biridir. Yerel basın yöre insanları arasında iletişimi sağlarken, seslendiği kitleye daha sıcak ve birebir mesajlarda göndererek kamuoyunun oluşumuna katkıda bulunur. Ayrıca yerel gazeteler seçimler ya da diğer etkinlikler döneminde de yerel halkın kanaatlerinin oluşmasında önemli role sahiptir (Gezgin 2007, 177).

### **2.1.5. Halkı Bilgilendirme, Eğitme, Eğlendirme**

Basının bireyleri onlara aktardığı bilgilerle de eğitmesi işlevleri arasındadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla eğitimin boyutları da değişmiş olup bu süreçte kitle iletişim araçları bireyleri bilgi bombardımanına tutmaktadır. Bu bilgilerin yararlılığı ve zararları konusunda çeşitli tartışmalar mevcutsa da, önemli olan basının gerçek bilgi kullanmasıyla beraber bireyi eğitme görevi olduğudur. Yerel basın, yaygın basına göre mahallî olduğu için fazla bilgi bombardımanına maruz kalmaktadır. (Vural 1999, 71–71)

Ayrıca yerel basın hitap ettiği kitleyi bilgilendirme suretiyle eğitirken, aynı zamanda eğlendirme işlevini de okuyuculara çeşitli bulmacalar, fıkralar, karikatürler, ekler vererek yerine getirmektedir.

### **2.1.6. Toplumsallaştırma, Bütünleştirme, Motive Etme**

Yerel basın bulunduğu bölgede halkın, toplumun diğer parçalarıyla da ilişkiler kurmasını sağlayarak, toplum ve toplumsal yapı arasında bağ kurulmasına imkân sağlamaktadır. Bu şekilde bireylerin toplumun birer parçası olduklarını ve bir yere ait olduklarını düşünmelerini sağlayarak onlar için toplumsallaştırma, bütünleştirme, motive etme gibi görevlerini yerine getirmeye çalışır.

### **2.1.7. Tekelleşmeye Karşı Bir Güç**

Yerel basının tekelleşmeye karşı bir güç olduğu da vurgulanmaktadır. Tekelleşme genel anlamıyla bir alanın tek bir elden yönetilmesidir. Basında tekelleşme ise, bir grubun farklı medya alanlarına hükmetmesi anlamına gelmektedir. Özel girişimlere açık olan sektörlerde ve dolayısıyla medya sektöründeki bu hâkimiyet tek bir şirket tarafından değil, birkaç şirket tarafından gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de medya sektörü de yatay, dikey ve çapraz birleşmelerle büyüyen tekel grupların hâkimiyeti altındadır. Liberal pazarın oluşturduğu rekabet ortamı sermaye gruplarının medyaya yaptıkları yatırımlarla sürekli büyümelerine, küçük medya kuruluşlarının ise bu büyük yatırımlar karşısında tutunamayarak sektörden silinmelerine ya da büyük grupların kontrolü altına girmelerine yol açmıştır. Parasal güç sahipleri de basını etkisi altına almakta kalmamış, bizzat basın kuruluşlarını satın almışlardır. Bu durum yerel basının zaten maddi imkânsızlıklar içinde çırpınıp duran gidişatına tuz biber ekmiştir. Ayrıca bu basın tekellerini oluşturan yayın organlarının bölge sayfaları çıkarmaları da yerel basını

kontrol altına alma çabası olarak nitelendirilebilir. Yine de yerel basın, yerine getirmeye çalıştığı işlevleriyle bu noktada tekelleşmeye karşı koruyucu bir duvar olarak karşımıza çıkmaktadır. Yerel olarak çok sesliliği, çoğulculuğu sağlamaya, özgür basını korumaya çalışarak tekelleşmeye karşı direniş içinde bulunmaktadır (Şeker 2007, 91).

Bu bağlamda, ülke genelindeki sorunların yanı sıra bölgesel, yerel sorunların gündeme getirildiği, tartışıldığı alanlar olan yerel basın kuruluşları bir ülke için de, bulunduğu bölge için de çok işlevsel ve önemli kuruluşlardır.

Zira yerel basın kuruluşları, yöneten-yönetilen ilişkisi çerçevesinde kamu hizmetlerinin sağlıklı ve doğru biçimde halka duyurulması, yönetenin halk adına denetlenmesi, aktardığı bilgi ve mesajlarla kamuoyunun oluşmasına katkıda bulunulması gibi işlevleriyle önemli sorumluluklar üstlenen kuruluşlardır. Beldelerde yerel yönetimlerin hizmetlerinin duyurulmasıyla birlikte yerel yönetim-yurttaş ilişkisinin sağlanması da yerel basının önemli işlevlerindedir. Yaygın basının fonksiyonlarından biri olan eğitim de yerel basının yerel bazda gerçekleştirdiği fonksiyonlardan biridir. Ulusal iradenin doğru ve amaca uygun yansımada gerekli olan demokrasi kültürünün yerleştirilmesi ile bölgenin ve toplumun gelişimine katkıda bulunmak da yerel basının bir özelliğidir.

Demokrasinin işlerlik kazandığı, hayata geçtiği alanlar, mahalle ve köylerden başlayarak, beldeler, ilçeler ve illerdir. Demokrasiye giden yol yerel birimlerden geçer. Yerel birimlerde kök salan demokrasi bilinci, ülke demokrasisine hayat verir. Bu yüzden ki, yerel basın kuruluşları bu bilincin oturtulmasında görev yapacak en önemli araçlardandır. Yaşadığı yerdeki olaylar ve gelişmelerle ilgili bilgi sahibi olarak duyarlılık kazanan bireyler de bu sayede duyarlılık kazanırlar. Dolayısıyla bu duyarlılık, sorunların çözümünde birlik, ortak amaçla çevresinde toplanıp motive olma ve dayanışmayı getirir. Kuşkusuz, bütün bu olgularda o bölgenin gelişimi konusunda önemli katkılar sağlayacaktır. Özellikle ülkemizde bu anlamda yerel basının önemi fazladır (Gezgin 2006, 11; Güreli 2007, 172).

## **2.2. YEREL BASININ YAPISAL ÖZELLİKLERİ**

Türkiye’de yerel basın, merkezi hükümet eliyle kurulmuş ve dolayısıyla merkezin taşraya söylemek istediklerini aktarma amacı olarak planlanarak yayın hayatına girmiştir. Meşrutiyet ve Milli Mücadele döneminde sicil, bağımsız ve hatta muhalif kimliklere sahip olan yerel gazeteler, tek parti dönemi boyunca merkeze itaat etmek

zorunda kalmış, Demokrat Parti döneminde ise ulusal basının taşraya ulaşmasını sağlayan imkânların gelişmesiyle birlikte işlevini yitirmiştir (Şeker 2007, 68).

Alkan (1998, 58), 1960'lardan bu yana resmi ilan desteğiyle ayakta tutulmaya çalışılan yerel gazetelerin merkezîyetçi yönetim yapısının da etkisiyle aslında gerçek bir ihtiyaca karşılık gelmediğini savunmakta, ancak bazı şehirlerde oluşmakta olan gerçek anlamdaki yerel gazeteciliği de ümit verici bulmaktadır.

Yerel gazetelerin kendi faaliyetlerine bağlı olarak gelen temel olarak üç önemli gelir kaynağı vardır:

Satış gelirleri, yerel reklâm gelirleri ve Basın İlan Kurumu aracılığıyla devletten alınan resmi ilan gelirleri. 27 Mayıs 1960'dan sonra resmi ilanlardaki uygun olmayan faaliyetlerle ilgili durumun önlenmesi amacıyla kurulan Basın İlan Kurumu, keyfi uygulamalara son vermeyi amaçlayarak, kalite ölçülerine göre ilan dağıtım sistemini getirmiştir. Fakat zaman içerisinde ilan kontenjanından pay almak isteyen çok sayıda gazete ve haber verme gibi bir niteliği bulunmayan, 'naylon' sıfatı ile anılan yerel gazeteler türemiştir (Yücel 1999, 175).

Türkiye'de yerel basına ilişkin görüşler kabaca iki başlık altında toplanabilir: Yerel basına olumsuz bir bakış sergileyen birinci görüşe göre, "makaslama" ile üretilen, içeriğinde okuyucuların ilgisini çekecek önemli haberlerin pek yer almadığı, daha çok resmi ilan olarak kazanç sağlamak amacıyla ve toplumda siyasal etkinlik, prestij vs. elde etmek için yayınlanan gazetelerdir. Yerel basını saygın bir konuma yerleştiren ikinci görüşe göre ise yerel basın ve çalışanları, Milli Mücadele yıllarından günümüze kıt olanaklarla yayınına devam ettirmeye çalışan, kişisel çıkarları yerine ülke çıkarlarını ön planda tutan gazetelerden ve gazetecilerden meydana gelmektedir (Girgin 1997, 39).

Günümüz Türkiye'sinde yerel gazetelerin büyük bir çoğunluğu matbaaların dışında ekonomik bir değere sahip değildir (Demirkent 1997–2000). Bunun nedeni genel olarak yerel gazetelerin ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilen, karlılığı olan kuruluşlar olmamasıdır. Çünkü Türkiye'de yerel basın, gerçekçi bir arz talep dengesi üzerinde hizmet veren bir sektör değildir. Bugün çıkmakta olan pek çok gazetenin amacı gazete satmak değil, devletten resmi ilan geliri elde etmektir (Atabek 2005, 52). Demirkent'e göre (1997–2000), bugün Türkiye'de yerel basın büyük bir oranda matbaacıların eline devredilmiş durumdadır. Gazetecilik deneyimine ve kültürüne sahip

olmayan matbaacıların çıkardıkları gazetelerde gazetecilik ilkelerinden söz etmek zordur. Bu tablonun dışına çıkan yayın organı ise yüzde ondan fazla değildir.

Girgin'e göre (2001, 173), yapısal özellikleri açısından yerel basını iki açıdan gözlemek mümkündür:

1) Yerel Basının bir bölümü, miras yoluyla babadan oğla geçen gazetelerden oluşur. Bu gruptakiler, çağdaş teknolojiye kendini uyarlayamamış, eski yöntemlerle dizilip basılan, iki ya da üç kişinin çalıştığı, 50–150 arasında satışı olan, resmi ilan gelirleri ve matbaada yapılan yan işlerle ayakta durmaya çalışan geleneksel gazetelerdir.

2) Bu gruptakiler ise ofset basılan, bazıları da bölgesel olan gazetelerdir. Önceleri Babiâli sermayesi tarafından satın alınan ya da kurulan bu gazeteler, daha sonra yerel sermayenin eline geçmiştir. Örnek olarak Adana, Bursa, Kocaeli, Sakarya, Konya ve Trabzon'da yayımlanan bazı gazeteler gösterilebilir. Bu gazeteler, sahip oldukları teknoloji ve ulaştıkları yüksek tirajlarla kamuoyu yaratmakta etkin bir rol oynamakta, zaman zaman da siyasal ve ekonomik baskı aracı olarak kullanılmaktadır.

Bodur'a göre de (1997, 45), gazete sahipleri bu işi, sahibi oldukları matbaa makinelerinin bir yan ürünü olması nedeniyle, ilan-reklam gelirleri ve atadan kalan bu gazetelerin verdiği geleneksellik, prestij ve alışkanlık adına yapmaktadırlar.

Tokgöz ise (1981, 271–294), yapısal özellikleri bakımından Türkiye'deki gazeteleri üçe ayırmaktadır:

İstanbul merkezli ulusal basın birinci grubu oluştururken, Basın İlan Kurumu'nun şubesi bulunan illerdeki yerel basın belli bir gelişmişlik düzeyine erişmiş olan gazeteler ikinci grup olarak değerlendirilmektedir. Sonraki grubu ise genellikle matbaacılar tarafından çıkarılan, az sayıda çalışanı bulunan, haber malzemesi sıkıntısı ve daha birçok ekonomik, teknolojik, hammadde ile ilgili sıkıntı çeken, az gelişmiş Anadolu gazeteleri oluşturmaktadır.

Bugün yerel gazeteler, bazen masa başı haberler ya da makaslama yöntemiyle ulusal gazetelerden haber çalan, kendi haberini/içeriğini üretemeyen, sayfalarını gereksiz ve asıl hedef kitlesine hitap etmeyen yazılarla dolduran, ama asıl amaçları da resmi ilan gelirlerinden yararlanmak olan kuruluşlar olarak tanımlanmaktadır. Kurtuluş Savaşı gibi bir mücadelede unutulmaz çabalar sergileyen bu gazetelerden bazıları, 1980'li yılların yozlaşan siyaset ortamının da etkisiyle günümüzde ne yazık ki ülke ve ulus

çıkarlarından çok, kişisel çıkarlarını yürütmeye başlamış, bazı güç odaklarının sözcüsü ve koruyucusu konumuna getirilmiştir. İçlerinde ekonomik sorunlarını çözmek için arşivini bile satılığa çıkaracak kadar onurlu mücadele veren Yeni Adana gibi yayın organlarının da bulunduğu bir avuç gazete ise gerçekten yerel konumunu korumaya çalışsa da günümüzde yerel basının tamamına Atatürk'ün "Fazilet Adaları" tanımını uygun bulmak artık olanaksızdır (Faraç 1999, 27–28).

Büyük ölçüde resmi ilan desteğinin sonucu olarak Türkiye'nin geniş coğrafyasında yayımlanan gazete sayısının ihtiyaçtan fazla olduğu bir gerçektir. Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü 2008 yılı sonu kayıtlarına göre; Türkiye'de 2381 yerel gazete bulunmaktadır (www.haberler.com, 02.10.2008).

Bu tablo içinde Faraç'a göre (1999, 27–28), yerel gazetelerin genel görünümü şöyle özetlenebilir; bazıları sadece resmi olan almak için çıkan ve çıkarıcıların büyük bölümünün asıl işinin matbaacılık olduğu yerel gazetelerin önemli bölümü aslında bugün can çekişmektedir. Yerel gazetecilerin çoğunun aslında gazetecilik yapmak gibi bir amacı yoktur. Çoğu gazetenin bir yayın dili, yayın politikası yoktur ve Türkçe çok kötü kullanılmaktadır. Ayrıca habercilik kurallarına uyulmamakta, makaslama yöntemiyle ulusal gazetelerden haber keserek haber yapmaktadır. Çalışanlara ödenen ücretlerin düşük olması kalifiye ve işin eğitimini almış gazetecilerin orada çalışmamasına neden olmakta, bu da gazete içeriklerine yansımaktadır.

Girgin (2001, 181–183), yapılan araştırmalar ile yerel gazete sahip ve temsilcileriyle gerçekleştirilen görüşmeler sonucu, yerel gazetelerin genel görünümünü aşağıdaki ana başlıklarda toplamıştır:

- 1- Yerel gazetelerin çok büyük bir bölümünün sahiplerinin asıl işi, matbaacılıktır.
- 2- Yarıya yakın bölümü, aile şirketi biçiminde yönetilmektedir.
- 3- Önemli bir bölümü kapanmamak için adeta "can çekişerek" yayımlarını sürdürmektedir.
- 4- Bir bölümünün teknolojileri ve teknik donanımları çok eskidir. Aralarında hala elle dizilerek pedallı makineyle basılanlar bile bulunmaktadır.
- 5- Bazılarının, gerçek gazetecilik yapmak gibi kaygıları da yoktur.
- 6- Bazı gazeteler ise yalnızca resmi ilan almak için kurulmuş görünmektedirler.

- 7- Siyasi baskı kurmak, ya da prestij sağlamak için gazete yayımlayan, ya da satın alanlar da bulunmaktadır.
- 8- Gazete sahipleri arasında, yerel politikacılar ile iş adamlarının yanı sıra kırtasiyeci, fırıncı ve taksi şoförü de bulunmaktadır. Kendilerini gazeteci sayanlar arasında, turşucu ve ciğerci gibi meslek mensupları da vardır.
- 9- Genelde 100–1000 arasında tirajları olan gazetelerin bir bölümü, postayla gönderilen abonelerin dışında, ücretsiz dağıtılmaktadır. Başka bir dağıtım sistemi yoktur. Gazeteler genelde bayilerde görülmemektedir.
- 10- Yerel radyo ve TV'lerin yaygınlaşmasıyla, gazetelerin reklâm gelirlerinde büyük düşüşler olmuştur.
- 11- Resmi ilan gelirleri yetersiz kaldığından, gazetelerin büyük bölümü matbaalarda basılan kartvizit, davetiye, bülten, el ilanı, matbu evrak ve dergi gibi “piyasa işlerinden” sağlanan kârın bir bölümüyle finanse edilmektedir. Matbaası olmayan gazetelerin ise durumları çok daha zordur.
- 12- Gazetelerin büyük bölümünün yayın politikaları, yayın dili yoktur, ama Türkçe, imla ve dizgi hatalarına sıkça rastlanmaktadır.
- 13- Gazetelerin büyük bölümünde genel yayın yönetmeni, yazı işleri müdürü gibi beyin takımının adları, künyede yer almakta, ancak kendileri uygulamada görülmemektedir.
- 14- Eğitilmiş muhabir, hatta bazılarında muhabir bile olmadığı için haber ağı, dolayısıyla haber de sınırlı kalmaktadır.
- 15- Bazı gazeteler, gönüllü ve alaylı birkaç kişinin özverileriyle yayınlanmaktadır.
- 16- Yerel gazetelerin büyük bölümü, içerik açısından yetersiz, yörenin toplumsal, kültürel, ekonomik ve sanatsal yapısını ve sorunlarını sergilemekten uzaktır.
- 17- Bu gazetelerin büyük bölümünün mizanpajı teknik eleman azlığından ve yetersizliğinden (ya da yokluğundan) çok kötüdür. Birinci sayfayı bir-iki şişirilmiş haberin yanında reklâmla dolduranlar bile bulunmaktadır.
- 18- Genelde 4 sayfa çıkan gazetelerin içeriği “altın makas” diye adlandırılan ulusal basından aktarılan haberleri, resmi dairelerden gönderilen bültenler, bir iki jandarma, polis, adliye haberi, bulmaca, yıldız falı, güya okuyucu mektubu, bir iki fıkranın yerleştirildiği mizah köşesi, lüzumlu telefonlar, TV programları, bir iki amatör

heveslinin köşe yazıları, şiir köşesi, tüzük, kongre ve zayi ilanları, bazı yerel spor haberleriyle sınırlı kalmaktadır.

19- Tipo basılan gazetelerde dizgi, monotip, linotip ve ya entertip denilen dizgi makineleriyle yapılmaktadır.

20- Ofset basılan gazetelerin dizgisi ise bilgisayarla gerçekleştirilmektedir.

21- Günlüklerin dışındaki bazı gazeteler, yayın sürelerine uymamakta, yeterli haber veya gazetelerde yer alacak “metin” bulunduğunda yayımlanmaktadır.

22- Yerel gazete sahip ya da temsilcileri arasında dayanışma yoktur.

23- Yerel gazetelerde ulusal gazeteler arasında hemen hemen hiçbir konuda dayanışma gerçekleşmemiştir.

Her şeye karşın Türk basını içerisinde saygın ve etkili bir kimliğe sahip olan yerel basının gazeteciliğin gerçek okulu olarak eski günlerine dönmesi, tüm bu yapısal bozuklukların ve dolayısıyla onun getirdiği sorunların ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacaktır.

### **2.3. YEREL BASININ SORUNLARI**

Yerel basın, yaygın basının Türkiye genelinde yoğun bir şekilde dağıtılmadığı 1970'lere kadar kimi zaman etkin birer baskı unsuruydu, halkla bütünleşmişti ve yurttaşların haber almada birinci kaynağı durumundaydı. Bol kadın fotoğraflı ve sansasyonel haberlerle dolu yaygın basının Anadolu'nun her yerine ulaşmasına ve ardından bölge sayfaları ile yerel ekler çıkartmaya giden gelişim sürecinde, ilkel yöntemlerle ve gelişmemiş profesyonelle çalışan yerel basın, okuyucular tarafından unutuldu. Bu yapıda, aynı zamanda, yerel gazetecilik yapan birinin kendi kentindeki prestiji, yaygın bir gazetenin muhabirinininki yanında ortadan kalktı. Bu gelişme, 1970 ve 1980'lerde yerel gazetelerin giderek kapanması sonucunu da çıkartmıştır. Pazarda kalma çabası yerel gazeteleri yeni ve bazen de kendileri ve okuyucuları için faydalı olmayan ilişkisel üretim stratejileri kullanmaya götürmüştür. (Erdoğan 2007, 38–39).

Kimi gazeteler basın ahlak ilkelerinin asla kabul edemeyeceği yollara başvurmuş, kimileri siyasi grupların, bazıları da bölgenin zengin, söz sahibi kişilerinin veya örgütlerin destekçisi olarak politikaya bulaşmış, belli grupların denetimine girmiştir. Bu yapı içerisinde yerel gazete olgusu etkinliğini giderek yitirmeye başlamış, halk arasında

daha aktif, bürokraside ise daha etkin yerel muhabir olgusu güçlenmeye başlamıştır. İşte bu dönemlerde Anadolu basını, yerel gazete ile ulusal basının yerel muhabirleri arasında kısaca girmiştir. Bugün Türkiye’de ne yazık ki Anadolu’nun birçok yerinde ulusal bir gazetenin muhabiri, halkın sorunlarının yansıtılması, kamuoyu oluşturulması açısından kökleri 70–80 yıl öncesine dayanan gazetelerden daha etkin bir konuma gelmiştir. Yerel basının güç kaybetmesi ve dejenere olmasında önemli etken olan ulusal gazeteler, Anadolu’nun en ücra köşesine ulaşabilecek dağıtım ağını kurduktan sonra, yerel gazetelere bir darbe de bölge sayfaları ya da ekleri çıkararak vurmuşlardır. Zaten Kurtuluş Savaşı yıllarından bu yana varlığını korumak için sürekli çaba harcayan yerel gazeteler, yaygın basının bölge gazeteleri, bölge ekleri ya da bölge sayfaları ile 1980’li yıllardan itibaren iyice çıkmaza girmiştir. Bu dönemde gerek teknolojilerinin yenilenmemiş olması ve gerekse finansman sıkıntıları nedeniyle yayımlandıkları bölgelerde halkın sesi, yüzü ve kulağı olmaya çalışan yerel gazeteler, ulusal basının sıkıştırmalarının dışında kendi fiziki sorunları, eksiklikleri ve bozuk kadro yapılanmaları nedeniyle de gerileme dönemine girmişlerdir (Faraç 1999, 30–35).

Diğer yandan, yerel basının zaten devlet desteğiyle ortaya çıkışı ve bunun etkisiyle öteden beri her dönemdeki iktidarların basını baskı altına almak isteği, buna bağlı olarak sürekli çıkarılan yasal düzenlemelerle de sindirilmesi, zor duruma sokulması, basının ortaya çıkışından beri mücadele içinde bulunduğu zorlu ekonomik koşullar, meydana gelen askeri darbeler ile yine basının zarar görmesi, liberal politikalarla medyada ticarileşmenin kuvvet kazanmasıyla birlikte medya devlerinin oluşması ve yine yerel basının ezilmesi, basında tekelleşmelerin ortaya çıkması, radyo, televizyon ve artık internetin de toplum hayatına yerleşmesiyle var olan ilginin azalması, her dönemde Türkiye’nin yaşadığı ve haliyle basın sektörünün de etkilendiği ekonomik krizler gibi olgular da yerel basının iyiden iyiye sorunlar içine itilmesine ve bu sorunlardan kurtulamamasına neden olmuştur.

Nezih Demirkent (1997–2000), genel olarak basının sorunlarını finansman sorunu, teknoloji sorunu ve eleman sorunu olarak üç başlıkta toplamaktadır.

Girgin (2001, 174–175), gazete okuma oranının düşük olması, halkın isteklerine cevap verilmemesi, yetersiz tirajlar, teknolojilerden akılcı bir biçimde yararlanılamaması, niteliksiz işçi çalıştırılması, çalışanların eğitimine önem verilmemesi, satışı artırmak için içerik iyileştirmesi yerine magazin haberlerinden ve promosyon kampanyalarından

medet umulması, devlet kurum ve kuruluşlarının yerel basına yönelik ilgi eksikliği, İstanbul gazetelerin bölge sayfaları, naylon kadrolar, içerik yetersizliği, haberlerin niteliksizliği ve çeşitsizliği, yetersiz alt yapı, resmi ilan sorunu, eski makine parkı gibi faktörleri yerel basının gelişmesini, iyileşmesini önleyen temel etkenler olarak nitelendirmektedir.

Gezgin (2007, 192) ise, yerel basının sorunlarını niteliksiz ve yetersiz eleman sorunu, maddi olanaksızlıklar, dağıtım sorunu, teknik yetersizlikler ve teknolojiyi takip edememe, maddi imkânsızlıklar ve buna bağlı oluşan profesyonel kadro yetersizliği ile içerik ve mizanpajın kalitesinin düşmesi, toplumda okuma alışkanlığının yetersiz olması nedeniyle yerel basına olan ilgi ve talebin istenilen düzeyde olmaması olarak sınıflandırmaktadır.

Şeker'de (2007, 74–114), yerel gazetelerin sorunlarını yapılmış araştırmalar, gözlemler ve çeşitli mesleki platformlarda dile getirilen konulardan yola çıkarak, ekonomik yapı ve yol açtığı sorunlar, haber kaynakları, teknik sorunlar, çalışan sayısı ve niteliği, içerik, tiraj, ilan-reklam gibi başlıklar altında toplamaktadır.

Yerel basının sorunları, yerel basın üzerine daha önce de bahsedildiği gibi yapılan araştırmalarda sınıflandırılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca 1990'lı yıllardan itibaren düzenlenen eğitim semineri, panel, kurultay gibi etkinliklerde de yerel basının öne çıkan sorunlarına işaret etmektedir. Bu kaynaklarda yerel gazetecilerin yoğun olarak ekonomik sıkıntılara, tirajın düşüklüğüne, yetişmiş eleman bulunmamasına, resmi ilan desteğinin yetersizliğine, teknik alt yapının eksikliğine, haber kaynaklarının tutumlarına, girdi maliyetlerine ve bazı yasal düzenlemelerden doğan sorunlara dikkat çektikleri görülmektedir.

Bu bağlamda, yapılmış araştırmalar ve gazetecilik eğitim seminerlerinde dile getirilen sorunlar ışığında, yerel basının sorunlarının temelinde ekonomik sıkıntıların yattığı görülmektedir. Genel ekonomik sıkıntılar yanında, yerel gazetelere özgü ekonomik zorluklar diğer pek çok sorunu oluşturan ya da tetikleyen bir niteliğe sahiptir. Diğer yandan yerel gazetelerin olası okur kitlesinin sosyo-ekonomik açıdan gelişmişlik düzeyi tirajları etkileyen temel faktördür. Yerel gazetelerin gelişimini sağlayacak olan özel ilan ve reklâm gelirleri de gazetelerin yayımlandığı kentteki ekonomik gelişmişlikle yakından ilgilidir. Ayrıca, gazeteyi çıkaracak olan teknik elemanların ve içeriği oluşturan gazetecilerin niteliği, yerel gazetelerin başlıca sorunları arasındadır. Habere

ulaşmada yaşanan sıkıntılar, haber kaynaklarıyla ilişkiler de sorunların önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Yerel gazetelerin büyük bölümünün siyasi partilerle bağlantılı oluşu, hatta gazetelerin büyük bölümünün siyasi amaçlarla yayınlanıyor olması bir başka temel sorundur. Yerel gazetelerin başka ekonomik girişimlerin ve sermaye yapılarının kontrolünde olması da sorunun ekonomi-politik boyutunun göstergesidir. (Şeker 2007, 73).

Sonuç olarak, Türkiye’de yerel basının sorunları, yaygın basının sorunlarına, birçok yönde benzer özellikler göstermektedir. Gazete okuma oranının düşük olması, halkın isteklerine cevap verilmemesi, yetersiz tirajlar, teknolojilerden akılcı bir biçimde yararlanılmaması, niteliksiz işçi çalıştırılması, çalışanların eğitime önem verilmemesi, satışı artırmak için içerik iyileştirilmesi yerine magazin haberlerinden ve promosyon kampanyalarından medet umulması, günümüzde yerel basının da gelişmesini önleyen temel etkenlerdir. (Erdoğan 2007, 41).

Bu çalışmada yerel basının gelişmesini, iyileşmesini etkileyen şu ana dek bahsedilen etmenler ve sorunlar Kurum İçi ve Kurum Dışı Sorunlar olmak üzere iki ayrı ana başlıkta toplanmıştır. Kurum İçi Sorunlar olarak, Gelir/Finansman Sorunu, Teknolojik Yetersizlik, Nitelikli Eleman Sorunu, Hammadde Temini Sorunu, Tiraj Sorunu, İçerik Sorunu, Dağıtım Sorunu; Kurum Dışı Sorunlar olarak da Habere Ulaşma Zorluğu, Halkın Okuma Alışkanlığı, Yaygın Basının Bölge Sayfaları, Görsel Basının Gelişimi ve Televizyon Kanallarındaki Artış, Yasal Sorunlar ele alınacaktır.

### **2.3.1. Kurum İçi Sorunlar**

#### **2.3.1.1. Gelir/Finansman Sorunu**

Yerel gazetelerin kendi faaliyetlerine bağlı olarak gelen temel olarak üç önemli gelir kalemi vardır: Satış gelirleri, yerel reklâm gelirleri ve Basın İlan Kurumu aracılığıyla devletten aldıkları ilan gelirleri. Bu gelirlerle idare edemeyen gazete, eğer yan kaynaklardan beslenemiyorsa, sonunda kapanmaktadır. 27 Mayıs 1960’dan sonra resmi ilanlardaki uygun olmayan faaliyetlerle ilgili durumun önlenmesi amacıyla kurulan Basın İlan Kurumu, keyfi uygulamalara son vermeyi amaçlayarak, kalite ölçülerine göre ilan dağıtım sistemini getirmiştir. Fakat zaman içerisinde ilan kontenjanından pay almak isteyen çok sayıda gazete ve haber niteliği bulunmayan, “naylon” sıfatı ile anılan yerel gazeteler türemiştir (Yücel 1999, 175).

Yerel basın kuruluşlarının en önemli sorunlarından birisini maddi yetersizlikler ve gelir sorunu oluşturmaktadır. Türkiye’de yerel basın kuruluşlarının çoğunluğunu, asıl işleri genellikle matbaacılık olan gazeteler oluşturmaktadır. Gazete sahipliği akrabalık ilişkileri içinde sürdürülmeye, az sayıda çalışanla hem matbaacılık hem de gazetecilik yapılmaya çalışılmaktadır. Ülkemizde basit bir ticari kuruluşu bile ayakta tutmak zorken, fazla maliyet ve sermaye gerektiren bir basın kuruluşunu işletmek çok daha zordur. Bir matbaacı gazete yayınlayarak, gazetenin avantajıyla resmi kuruluşlardan matbaa işini alma şansı yakalayınca, öteki matbaacılar da aynı yöntemi uygulamaya başlamaktadır. Sermaye gücünden yoksun olan bu gazeteler Basın İlan Kurumu tarafından kendilerine verilen ilanların gelirleriyle ancak yaşayabilmektedir. Basın İlan Kurumu tarafından dağıtılan resmi ilanları alan gazeteler görüldükçe de, belki bir ya da iki gazeteyi yaşatabilecek olan ilan gelirinin bulunduğu yerleşim yerlerinde de pek çok gazete yayınlanmaya başlamış, gazetenin payına düşen resmi ilan geliri iyice azalmıştır. Bu durum mevcut gazetelerin gelişme imkânlarını ortadan kaldırmakla birlikte, gittikçe zarar eden duruma düşen gazeteler kapanma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir. Sonuçta bu durum, yerel basının kendini yaşatma savaşından çok, kar amacına dönmüştür. Kendini yaşatma çabasında olan gazeteler, resmi ilan pastasından pay oranı da düştükçe son derece zor şartlar altında varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadırlar. (Ulus 1993, 77–78; Girgin 2001, 177).

Yerel Gazetelerin önemli gelir kaynaklarından olan resmi ilanlar ve reklâmlar yerel basının ayakta durabilmesini sağlamaktadır. Yerel gazetelerin, gelir sorununun en önemli kolu olan resmi ilanların dağıtımı konusunda sorunları bulunmaktadır.

1961 yılında özel ilan ve reklâmların, özel hukuk, resmi ilan ve reklâmların da kamu hukuku esaslarına göre düzenlenmesi prensibinden hareketle 195 sayılı Kanun çıkartılmıştır. Buna göre kanunda belirtilen resmi ilan ve reklâmlar, onları yayınlama hakkına sahip gazetelerde Basın İlan Kurumu ve kurumun olmadığı yerlerde ise valilikler aracılığı ile yayımlanmaktadır. Kurum ve valilikler aracılığıyla da bu ilanları yayınlama hakkına haiz gazetelerin, anılan ilanları yayınlayabilme hakkı kazanabilmeleri veya bu haklarını kesintisiz olarak sürdürebilmeleri için 195 sayılı Kanun’un 34’üncü ve 35’inci maddelerine dayanılarak Genel Kurul’ca tespit edilen vasıf ve ödevleri eksiksiz olarak yerine getirmeleri gerekmektedir. Tabii ki bu

yükümlülükler, resmi ilanların verilmesinde kurumun veya valiliklerin aracılık ettiği yerlere göre farklılık arz etmektedir. (Cillov 2006).

Türkiye’de resmi ilanların dağıtımını yapmak için oluşturulmuş Basın İlan Kurumu’nun bugün İstanbul merkez olmak üzere Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Konya, Gaziantep, Kayseri, Antalya, Trabzon, Eskişehir, Kocaeli’nde olmak üzere 12 ilde şubeleri bulunmaktadır. Resmi ilan şartları Kurum Şubesi bulunan iller ve diğer iller için farklılık göstermektedir. Şartlar gazetelerin içeriği, yüzölçümü, kadrosu, tekniği, baskı, dağıtım ve fiyatı, fiili satışı gibi konularda asgari sınırlar ve kurallar getirmektedir. Bu kuralları yerine getiren gazeteler belirlenen bekleme süresini tamamladıktan sonra resmi ilan almaya başlamaktadır. Buradaki temel sorun öncelikle resmi ilan alabilmek için yerine getirilmesi gereken şartların görece iyi durumda olan yerel gazetelere bile ağır gelmesi ile birlikte; aslında gazetelere bir destek olarak düşünülmüş uygulamanın amacından saparak onların temel gelir kaynağı haline gelmiş olmasıdır. Çoğu gazete sadece resmi ilan alabilmek için yayınlanmakta, gerekli koşulları asgari düzeyde sağlamak için çaba göstermekte ve sağlıyor gözükmektedir. Özellikle Basın İlan Kurumu Şubesi bulunmayan illerdeki yerel gazetelerin yeterince denetlenmediği, resmi ilanların aslında asgari şartları dahi taşımayan, gerçek anlamda gazete özelliği taşımayan yayınlara verildiği bilinmektedir (Şeker 2007, 110–112).

Resmi ilanların hakça ve adaletlice dağıtılması gereklidir. Basın İlan Kurumu bulunan illerin bu konuda bir sıkıntısı yoktur. Ancak, Basın İlan Kurumu bulunmayan iller ve ilçelerdeki gazeteler ilan dağıtımını konusunda sıkıntı içerisinde. Valilik veya Kaymakamlıkta bu konuyla ilgili kişiler ilanları dağıtırken bu yetkiyi adaletlice kullanabildiği gibi istismar da edebilmektedir.

Diğer yandan resmi ilanlarla ilgili yasal düzenlemelerden kaynaklanan sorunlar da yaşanmaktadır. 1 Ocak 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4734 Sayılı Kamu İhale Kanunu yerel basın ve gazetecilik örgütleri tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Kamu İhale Kanunu’nda yerel basına resmi ilan kısıtlaması getiren düzenlemenin değiştirilmesi için Türkiye Gazeteciler Federasyonu çalışma başlatmıştır. Çalışmaların sonunda 2003 yılı Ağustos ayında Kamu İhale Kanunu değiştirilmiştir. Resmi ilanların, yerel gazeteler için önemli bir gelir kalemi olduğu ve hatta pek çok yerel gazetenin “naylon gazetelere” dönüştüğü bir gerçektir. Yerel gazetelere destek olmak amacıyla başlatılan resmi ilan aktarımı, gazetelerin içerik ve teknik kalitesini yükseltmeyi amaçlayan, gazetelerin daha

fazla gazeteci çalıştırmasını teşvik eden, bunlara bağlı olarak tirajı ve satışı yüksek gazeteleri ödüllendiren bazı yararlı ölçülere bağlanmıştır. Ancak uygulamada, bu ölçütlerin yeterince denetlendiğini söylemek mümkün değildir. Basın İlan Kurumu şubesi olmayan ve çoğunluktaki illerdeki gazeteler yeterince denetlenmediği için, başta fiili satış ve asgari kadro sayısı olmak üzere konulan kuralların pek çoğu yerine getirilmemektedir. Ayrıca, resmi ilanların dağılımında ki adaletsizlik ve dengesizlik de ortadadır. Çünkü toplam resmi ilanların yarısı Kurum şubesi olan yerlere gitmekte, kalan yarısı ise Türkiye’de ki diğer illere gitmekte ve oradakiler bundan çok az faydalanabilmekte; ayrıca Kurum Şubesi bulunan iller içinde de resmi ilanların %80’i İstanbul gazetelerine gitmektedir (Şeker 2005, 101–115).

Yerel gazetelerin özel ilan ve reklâm alabilmeleri ile öbür gelir kaynağı olan satışını da artırabilmesi konusunda da sıkıntıları bulunmaktadır. Yerel yönetimlerin, büyük ticari kuruluşların ve pek gazete okuma alışkanlığı olmayan halkımızın da bu konuda duyarlı olmaları gerekmektedir. Bugün, Anadolu’da bir banka, fabrika veya hastane açan sermaye grupları, ilan ve reklâmlarını o bölgenin gazetelerine değil, ulusal bir gazeteye vermeyi tercih etmektedirler. Ayrıca tek gelir kaynağı olarak resmi ilanları gören yerel gazetelerin de bundan vazgeçerek, daha kaliteli bir içerik ve teknikle, halkın beklentilerine cevap verecek şekilde gazetecilik anlayışlarını değiştirmeleri, bu şekilde okuyucuyla bütünleşmeleri gerekmektedir. Tabii ki yerel gazetelerin sadece resmi ilana dayanarak ayakta kalması mümkün değildir. Bu anlayış değiştiği zaman, gösterilen çabalarla da birlikte satış geliri, özel ilan ve reklâm geliri artacak, gazetelerin resmi ilana bağımlılığı azalacaktır.

### **2.3.1.2. Teknolojik Yetersizlik**

Anadolu’da gazete sahiplerinin bir bölümü, gazete yayınlamak için herhangi bir alt yapıya gerek duymamaktadırlar. Matbaadaki mevcut baskı ve dizgi sistemiyle gazete yayınlamanın mümkün olacağına inanan matbaacı, resmi ilan gelirlerini öngörerek giderlerle denk gelecek bir sistemi hesaplamakta ve işe koyulmaktadır (Girgin 2001, 177). Zaten bu şekilde işe başlandığı için, sektöre teknik alt yapı yetersiz iken girilmekte ve sonrasında da sorunların ardı arkası kesilmemektedir.

Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı’nın Uzmanlık Komisyonu Raporları’na göre (1992), Anadolu’da yayınlanan yerel gazetelerin büyük bir bölümü teknolojik yetersizlikten şikâyetçidirler. Bu teknolojik

eksiklikler gazetenin çıkmasına, yayınlanmasına ve dağıtılmasına kadar kendisini hissettirmektedir. Bugün Anadolu’da hala el pedallı, rotatif ve fotokopi makineleri ile çıkan gazeteler mevcuttur. Yerel basın artık günümüzde sahip olduğu teknoloji kadar yayılabilme, okuyabilme, kamuoyunun aracı olabilme olanağına sahiptir. Bir başka deyişle, teknolojiye hâkim olabilme ve onu kullanabilme gücü yerel basının da gücü anlamına gelmektedir.

1980’li yıllarda İstanbul basını teknolojiye yaptığı yatırımlar sayesinde Anadolu’da bazı atılımlar gerçekleştirmiştir. Ancak aynı atılımları, maddi yetersizlikler nedeniyle yerel basın değerlendirememiş, 1990’lı yıllara kadar birkaç kent dışında teknolojik yenilenmeye dönük yatırımlara girememiştir. Renkli ve daha kaliteli bir baskı tekniği olan Ofset Baskı, Anadolu’ya ikinci el olarak ve ulusal basının eskileri şeklinde girmiştir. Genellikle İstanbul gazetelerinin terk ettiği ve elden çıkarmak istediği makineleri ucuza satın alan yerel basın, böylelikle aslında tam bir teknoloji çöplüğüne, daha doğru deyimiyile İstanbul basınının makine ve donanım çöplüğüne dönüşmüştür. Ekonomik açıdan gelişmiş sayılan bölgeler başta olmak üzere, aslında tüm bölgelerde yeni teknoloji değişikliğinin daha da hızlanması gerektiği ortadadır. Çünkü Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki gazeteler, aralarında gelişmiş istisnai gazeteler olsa da, genellikle çağın gerisinde kalmış yöntemlerle çıkarılmaya çalışılmaktadır. Günümüzde ulusal basın tarafından çoktan terk edilmiş olan “tipo tekniği” yerel basının çoğunluğunun ana teknolojisi sayılmaktadır.

Diğer yandan yerel gazetelerin tümünün teknik altyapı bakımından aynı düzeyde olduğu söylenemez. Yerel basının geliştiği illerde, film çıktı cihazına sahip, dört renkli düz ofsette ya da web ofset makinelerde basılan ve dolayısıyla teknik açıdan ulusal gazetelerle aynı düzeyde olan yerel gazeteler bulunmaktadır. Görece geri kalmış illerde ve genellikle ilçelerde ise gazetelerin teknik altyapıları çok yetersizdir. Özellikle tipo sistemle basılan küçük ilçe gazetelerinde kullanılan dizgi ve baskı teknolojisi elli, hatta yüz yıl öncesinden kalmaz. Ofset gazetelerin 2000’li yıllarda arttığı ve özellikle il merkezlerindeki gazetelerin ofsetle basıldıkları bilinmektedir. Ayrıca, yerel gazeteciliğin geliştiği illerde, ofset teknolojisinin bir üst basamağı olan web ofset sisteme de geçildiği görülmektedir. Web ofsette basılan gazetelerin resmi ilandan aldığı payın artması yanında, bu sistemde gazete maliyetinin daha düşük olması ve üretim

süresinin kısalması, gelişmiş illerdeki yerel gazeteleri bu yönetime yönlendirmektedir. (Şeker 2001, 85–88).

Her ne kadar yerel gazeteler yeni teknolojilere yönelmek isteseler ve onların avantajlarını bilseler de, her yeni teknoloji, basın kuruluşları için yeni bir maliyet anlamına gelmektedir. Zaten maddi sıkıntılar içinde bulunan yerel basının bu teknolojik yeniliklere ayak uydurması çoğunluğu için imkânsızdır. Özellikle gazetelerin baskı teknolojilerinde bilgisayar ve bilgisayar odaklı araç kullanmaları, gazetecilik endüstrisini pahalı bir sektör haline getirmiştir. (Emery 1984, 724).

Günümüz teknolojilerini sadece bilgisayar ile sınırlamak da yanlış olur. Gelişen kitle iletişim araçları inanılmaz bir güce ulaşmış durumdadır. Bir de meydanın dijitalleşmesi, dijital fotoğraf makineleri, dijital kameralar mekaniklerin yerini almaya başlamıştır. Bütün bu teknolojiler üretim aşamasındaki safhaları tabii ki çok hızlandırmaktadır. Ancak bu teknolojileri kullanmak için kalifiye elemanlar ve bu makineler için finansman gerekmektedir. Yerel basın kuruluşlarının bu teknolojilere ulaşması son derece güçtür. Çünkü yerel basın kuruluşları; kira, elektrik, telefon, su ajans aboneliği, özel istihbarat, bilgisayar, mizanpaj, dizgi, film, kalıp, baskı için bobin veya paket kağıt, baskı, dağıtım, personel, vergi, sigorta, makine bakım, yemek vb. gibi bir çok giderle uğraşmaktadır. Daha bu öz giderlerle uğraşırken, teknolojiye finansman ayırmak pek de mümkün gözükmemektedir (Yıldız 1998, 57).

Kısaca yerel basının en önemli sorunu finansman sorunudur. O yüzden yerel basının bütün bu teknolojiyi yenilemesi ve modern teknolojiye ayak uydurması için devlet desteğine de ihtiyaçları vardır. Bunun için de yerel basına orta ve uzun vadeli düşük faizli krediler verilmesi verilen Yerel Basını Destekleme kredisinin, kapsamının genişletilmesi; ayrıca, baskı ve dizgi makinesi ithal imkânını kolaylaştırmak ve sağlamak konusunda bir defaya mahsus olmak üzere gümrük muafiyeti sağlanması gibi öneriler basın meslek toplantılarında sıkça gündeme getirilmektedir. Şayet, Anadolu basını bu tür yenilemelere gidemezse, hala yaygın basının 1950'li yıllardan kalma makine ve donanımların pazaryeri olmaktan kurtulamayacaktır.

### **2.3.1.3. Nitelikli Eleman Sorunu**

Yerel basının önemli sorunlarından birisi de istihdamdır. Günümüzde kol gücü yerini bilgiye ve bilgi teknolojilerine bırakmıştır. Bu bağlamda artık basın sektöründe de işinde uzmanlaşmış kişilerin varlığı son derece önemlidir. Basında yer alan haberlerin

haber haline geliş sürecinde uzmanlarca hazırlanmış olması, o haberin doğruluk, güvenilirlik, etik ve biçim özellikleri açısından ne derece önemli olduğunun tartışılır olduğu olgusuyla bizi karşı karşıya bırakır. Ancak ülkemizde yerel basın kuruluşlarında maalesef uzman kadro yok denecek kadar azdır. Yerel basın kuruluşlarında çalışanların çoğu matbaa sahiplerinin kendileri, akrabaları ya da ustadan gördüklerini yapan alaylı dediğimiz elemanlardır. (Güleç 2005, 35–36).

Geleneksel yapıdaki küçük yerel gazetelerin sahibi ve yakınlarının hem içeriği hazırladıkları, hem teknik süreci gerçekleştirdikleri bilinmektedir. Anadolu’da yayınlanan gazetelerin önemli bir bölümünün sahip ve yazı işleri müdürlerinin soyadları aynıdır. Kadrolarında yer alan fikir işçilerinin büyük bölümü ise, gazete sahiplerinin ya yakını, ya da işyerlerinde çalıştırdıkları elemanlardır. Bunların fiilen gazetecilik yapmadıkları genelde bilinir. Ayrıca ne yazık ki gazete sahipleri bu kişiler için beyanname imzalayarak, sarı basın kartı almalarına öncülük etmektedirler (Girgin 2001, 29). Bu bağlamda resmi ilan alabilmek için de asgari kadro zorunluluğunun yerine getirilmesi için, aslında fiilen gazetecilik yapmayan, teknik servis elemanlarının, gazete sahibinin, aile bireylerinin, eşin, dostun yazdığı yazılarla fikir işçiliği yapmaya çalışmasıyla bu bireyler kadroya alındığı ve “naylon kadro” olarak bilinen durumun da yaratıldığı ortadadır. Profesyonel kadro eksikliği de, içerik ve baskı kalitesine yansımakta, gazeteler biçim ve içerik açısından yetersiz, yörenin halkının toplumsal, kültürel, ekonomik ve sanatsal yapısını ise sorunlarını sergilemekten uzak bir görünüm arz etmektedirler. Bu durumu düzeltebilmek de eğitilmiş, vizyonu ve işini düzgün yapabilme bilinci olan gazetecilere ihtiyaç vardır.

Eğitim seminerlerinde yerel gazeteciler ve meslek örgütü yöneticileri de sürekli olarak nitelikli eleman bulunmadığından veya onları istihdam edecek ekonomik şartlara sahip olunamadığından yakınmaktadır. Sorunun temeli ekonomik olmakla beraber, yerel gazetecilik kültürüyle ve hatta Türkiye’deki gazetecilik şartlarıyla ilintilidir (Şeker 2007, 92). Güreli (1999, 178–179), makine, dağıtım, promosyon, tanıtım gibi alanlarda bonkörce harcama yapılırken, işletme sahiplerinin insana yatırım konusunda tasarruflu davrandıklarını belirterek, Anadolu’da çalışan gazetecilerin, aldığı ücretle geçinebilen, mesleğin sosyal koşullarına uygun yaşayabilen bir konuma gelmelerinin, ikinci iş yapmaya mecbur kalmalarının önemine işaret etmektedir.

Bu koşullar altında İletişim Fakültesi mezunları da yaygın basında iş bulamamalarına rağmen, yerel basın kuruluşlarında çalışmaya sıcak bakmamaktadırlar. Yerel basın kuruluşları kalifiye elemana, kalifiye eleman da işe ihtiyaç duymaktadır. Bu noktada tekrar finansman sorunu ortaya çıkar. Yerel basın kuruluşları kalifiye elemanların iş gücünü istihdam edebilecek finansmana sahip değildir. Kalifiye elemanlar da hem maddi hem iş tatmini açısından yerel basında çalışmaya çok sıcak bakmamaktadırlar.

Bütün bunların ışığında, yerel gazetelerde çalışanların önemli sorunlar yaşadığı, gazetelerin ise nitelikli eleman bulamadıkları, nitelikli elemanları istihdam etmekte, ekonomik nedenlerle zorlandıkları ve gazeteciliğin yerel anlamda saygın bir mesleğe dönüşmediği söylenebilir. Ancak, görece gelişmiş yerel gazetecilik ortamına sahip illerde, yerel gazetecilerin durumu, diğer Anadolu kentlerine oranla daha iyi durumdadır. Yerel gazetelerin gelişimine bağlı olarak yerel gazetecilerin çalışma koşullarının ve niteliklerinin yükselmesi söz konusu olabilecektir (Şeker 2007, 94).

#### **2.3.1.4. Hammadde Temini Sorunu**

Basın sektörünün ülke ekonomisinde çok büyük rolü bulunmaktadır. Çünkü basın sektörü ülke genelinde çok çeşitli malzemeler kullanmaktadır. Kâğıt, film, film banyosu, mürekkep, fotoğraf malzemeleri, bilgisayar vb. birçok ürün bu sektörün malzeme yelpazesini oluşturmaktadır. Basın için burada iki hammadde büyük önem arz etmektedir. Biri kâğıt, diğeri de mürekkeptir. Kâğıt bir gazetenin maliyetini en az %25 oranında etkilemektedir. Ülkemiz şartlarında gazetelerin ihtiyaçlarının karşılanması zordur. Gazetelerin temel hammaddesi olan kâğıt ihtiyacı da çok büyük olmaktadır. Sürekli olarak gazetelerin maliyetlerinde artışlar meydana gelmektedir. Bu artışların en önemli sebebi kâğıdın pahalılaşmasıdır. Sürekli fiyat artışıyla beraber basın kuruluşları da zora girmiş, okuyucu kitlesinde azalmalar meydana gelmiştir. Yaygın basın kuruluşları bile kâğıt fiyatındaki artışlardan etkilenirken, yerel basın kuruluşlarının bu durumdan etkilenmemeleri söz konusu bile değildir (Güleç 2005, 40).

Yerel gazeteler, makine, donanım, film, kâğıt vb. ihtiyaç malzemelerini ithal etmeleri bir yana, günlük ihtiyaçları olan gazete kâğıdının SEKA'dan temininde ve nakliyesinde dahi ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Anadolu gazetelerinin tonlarca kâğıdı alma imkânı yoktur. Ancak birkaç balya alabildiklerinden, bu kadar kâğıdı bile zor nakledebilmektedirler. SEKA'nın özelleştirilmesinden sonra yerel basın kaliteli kâğıt bulmakta da zorlanmaya başlamıştır. Kaliteli ama pahalı ithal kâğıt ile kalitesiz yerli

kâğıt arasında sıkışan yerel gazeteler, ithal kâğıda mahkûm bırakılmıştır. Bu sorunun çözümü için, yerli kâğıt kalitesinin yükseltilerek, Anadolu basınına gazete satışları arasında indirimli kâğıt yapılabilir. Ayrıca, yerel gazetelerimiz SEKA mamulü kâğıt ihtiyaçlarını bölgelerindeki Devlet Malzeme Ofisleri'nden karşılayabilmeli, gerekirse SEKA'nın belli bölgelerde satış mağazası açtırması organize edilmelidir (Ünal 1996, 1069).

### **2.3.1.5. Tiraj Sorunu**

Tiraj, gazete, kitap ve derginin bir basılışındaki baskı sayısıdır (www.tdk.org.tr, 26.09.2009). Tiraj bir gazetenin gücünün ve etkinliğinin en önemli göstergesidir. İçerik, estetik ve teknikle ilgili bütün çabalar, basılan gazetelerin okuyucuya ulaşmasıyla anlam kazanır. Gazeteye yüklenen bilgilendirme, kamuoyu oluşturma, yönelenleri denetleme gibi işlevler de ancak belli bir tiraja ulaşılmasıyla mümkün olabilir. Tiraj sorunu, Türkiye'de yayınlanan tüm gazeteler için söz konusudur. Ulusal gazetelerin de nüfus, eğitim düzeyi, gelir artışı gibi etkenlerdeki artışlara rağmen yeterince tiraj alamaması, üzerinde tartışılan bir sorundur. Okuma alışkanlığının gelişmemiş oluşu, eğitim ve kültür düzeyindeki düşüklük, yeni kitle iletişim araçlarının gazeteye olan gereksinimi azaltması, düşük gelir düzeyi gibi etkenler yerel gazetelerin tirajlarını da olumsuz yönde etkilemektedir (Şeker 2007, 101).

Ancak yerel gazetelerin tiraj sorununun kendine özgü başka yönleri de vardır. Bunlardan biri yerel gazetelerin büyük bölümünün tiraj artırmak gibi bir çaba içerisinde olmayışıdır. Bu tür gazeteler ağırlıklı olarak resmi ilan gelirleri için yayınlanmakta ve çok düşük sayıda basılmaktadır. Bu gazetelerin içinde sadece resmi kurumlar ve ilan alınan kurumlara dağıtılacak sayıda basılanları dahi bulunmaktadır. Aslında burada temel sorun bu gazetelerin evlere girememesi, bayilerde satılmaması, kimi zaman yayınlandıkları yörede yaşayanların bu gazeteden haberdar bile olmamasıdır (Erdoğan 2007, 69).

Basın İlan Kurumu şubesi bulunmayan illerde ve ilçelerde yayınlanan gazetelerin tirajlarının denetlenmemesi ve gazetelerin beyanlarına itibar edilmesi, yerel gazetelerin tirajları hakkındaki verilerin de sağlıklı olmasına yol açmaktadır. Farklı kaynaklardaki tiraj sayıları ve bu sayıların gerçekliğine ilişkin kuşkular bir yana, beyanlara göre ortaya çıkan sayılara itibar edildiğinden dahi toplam yerel gazete tirajının gazete sayısına oranla düşük olduğu görülmektedir. Gazete sayısının fazlalığına rağmen tirajların

düşüklüğü, özellikle geleneksel yapıdaki yerel gazetelerin okuyucuya ulaşma dışında başka amaçlarla çıkarıldıklarına işaret etmektedir. Bu amaçların başında resmi ilan ve kısıtlı da olsa özel ilanlardan pay almak, başka kişisel, siyasal-ekonomik amaçlar için gazeteyi kullanma gelmektedir. Gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin tirajları da istenilen düzeyin çok altındadır. Ofsette hatta kimi illerde Web Ofsette basılan, içerik ve estetik anlamında emek verilmiş, çok sayfalı gazetelerin tirajları da binlerle ifade edilmektedir. Bu illerde gazeteler bayilerde satılmakta ancak tirajın önemli bir bölümü kentteki iş yerleri ve abonelere dağıtılarak gerçekleştirilmektedir (Şeker 2007, 103–104).

Basın İlan Kurumu bulunan illerde, gazete tirajları denetlenerek, asgari düzeye uyup uymadıkları belirlenebilmektedir. Ankara, İstanbul, İzmir dışındaki illerde yayınlanan yerel gazetelerin en az 1000 fiili satış sayısına ulaşması veya aboneler bulması resmi ilan alması için zorunludur.

Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı Uzmanlık Komisyonu Raporları'nda (1992), yerel alanda sınırlı bir okuyucu sayısı bulunduğu, buna karşılık gazete enflasyonu yaşandığı, dolayısıyla toplam tirajın çok sayıda gazete tarafından paylaşılmasının tüm gazeteler için düşük tiraj sorunu yarattığı belirtilmektedir. Ayrıca, ulusal gazetelerin etkisi, yerel gazetelerin politik ya da ekonomik çıkar gruplarının sözcülüğünü yapması, dağıtım sorunu, ulusal ve yerel televizyonların etkisi, yerel okuyucunun ilgisizliği gibi başlıca nedenler de tirajların artmasını engellemektedir.

Tirajın bir diğer önemli yanı da, tirajınız ne kadar yüksekse, reklâm verenlerin size o kadar reklâm akıtması, bunun da yüksek maliyetlerin karşılanması ve olanaklı ise kara geçilmesidir (Kongar 2004).

Aslında tirajın yüksek olması tabii ki o gazetenin kalitesini belirten tek etken değildir. Ancak tirajın yüksekliği gazetelerin etkinliğini de ortaya koyabilmektedir. Gazetelere çeşitli nedenlerden dolayı ilgi böyle az olunca, özellikle 1990'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar, kuponla hediye dağıtma ve promosyon yöntemiyle tiraj artırmak istemiş, bu şekilde tirajlarını artıran bazı büyük ulusal gazeteler ancak günü kurtarabilmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında da içerik önemli olmamaya başlamış, önemli olan okurun ya da daha doğru bir deyişle müşterinin mal alması ve tüketmesi olmuştur (Özgen 2004, 475–476).

Bu bağlamda Anadolu'da da bu promosyon dağıtma işine ilgi duyulmuş fakat, zaten tirajları az olan yerel gazetelerin de bu lotaryacılıktan yerel gazetelere olan ilginin azalmasına ve satışların düşmesine neden olmuştur.

### 2.3.1.6. İçerik Sorunu

Gazetenin etkinliğini azaltan, işlevini yerine getirememesine yol açan ve tirajların artmamasına neden olan etkenlerin en önemlisi, okuyucuyu tatmin edecek bir içeriğin sunulmamasıdır. Yerel gazetelerin pek çoğunda içeriğin hacmi, özgünlüğü ve niteliği sorunludur. Hatta resmi ilan için çıkan küçük yerel gazetelerde haber ve köşe yazısı gibi okunacak içeriğin bulunmadığı, gazetelerin resmi ve özel ilanlarla, hazır kalıp olarak tabir edilen önemli telefonlar, nöbetçi eczane listesi vs. gibi bilgilerden oluşturulduğu bilinmektedir (Şeker 2007, 95). Kayacan'ın (1996, 82) saptamasına göre, küçük yerel gazetelerin bazıları resmi ilan bulunmayan iç sayfaların kalıplarını değiştirmemekte, sadece birinci sayfayı ve ilan giren sayfaları yenileyerek baskı yapmaktadır.

Kalifiye eleman sorunuyla da birlikte, haber, yazı, yorum vb. konularda içeriklerde boşluk ve tatminsizlik oluşmaktadır. Haberlerin içerikleri son derece sınırlı ve tek düzedir. Ayrıca bu haberlerin güvenilirliği de tartışma konusudur. Dahası yerel basın, popüler olarak değerlendirildiği için, soygun, tecavüz, cinayet, intihar gibi haberleri yoğun olarak vermektedir. Benzer yöntemler yaygın basın kuruluşları tarafından da kullanılmaktadır. Yerel basının yer dolan bu tür haberlerle ilgili tek düzeliği artık aşması lazımdır. Yerel gazetelerde tabii ki, ulusal haberlere de önemleri ölçüsünde yer verilmelidir. Ancak bu, yerel unsurları gölgede bırakacak, onları görmezden gelecek kadar, ya da o günü kurtaracak kadar haberi doldurmaya yönelik olmamalıdır. Ayrıca basında yer alacak haberlerin güvenilirliği temel ilke olarak görülmeli, doğruluğundan en ufak bir şüphe duyulan haber asla kullanılmamalıdır (Kiracı, 1998).

Kamuoyu kendi basın araçlarında kendisine yönelik, kendisini ilgilendiren haber ve yorumlar düzeyinde bu araçlarla ilgilenmektedir. Kendini ne düzeyde bu araçlarda görülebiliyor ve ifade edebiliyor ise, bu araçların verdiği mesajlardan etkilenme ve bu mesajları kabullenme düzeyi de, o oranda artmakta ya da eksilmektedir (Girgin 2001, 167).

İşte bu artış ve eksilişler, yerel basının kamuoyunu oluşturmaya katkı gücünü de bir anlamda ortaya koymaktadır. Kendi ya da bölgesinin kurumlarını, kültürünü, aydınlarını, uzmanlarını, yöneticilerini, siyasetçilerini, ekonomistlerini, ileri gelenlerini

öne çıkartması, bu kişilerle iç içe geçmiş bir yayıncılık çabası içine girmesi gerekmektedir.

Yerel Gazeteler örgütlenme yapısında, yaygın gazetelerde olan dönüşümü taklit edecek olanaklara sahip olamadılar. Onun yerine, yaygın basının “içeriksel ve ilişkisel taktik, strateji ve politikalarını” kopyalayıp yerelde uygulamaya başladılar. Yerel basın yaygın basının içeriğini yerelde yeniden üretmeye başladı (Erdoğan 2007, 62).

Bunun için yerel basın kendi içeriğini kendi yaratmalıdır. Bu şekilde bulunduğu bölgenin gözü, kulağı, sesi olabilir. Bu da, içerikteki tek düzelikle ve hatta içeriksizlikle mümkün olamaz. İçeriği boş olan bir gazeteyi okuyucuya beğendirmek imkânsızdır. Okuyucunun amacı haberleri derinlemesine öğrenmek, farklı bakış açılarından olayı değerlendirmek, değişik yorumlarla kendi yorumunu ve tutumunu kontrol etmektir. İçeriği olmayan bir gazete ile okuyucu bunu yapamayacak ve o gazeteyi tekrar almayacaktır.

İçeriği sunum şekli de başka bir problemdir. İçerik ne şekilde, ne zaman ve nasıl sunulmaktadır? Yerel gazetelerin büyük bir bölümünde gerçek anlamda sayfa sekreteri yoktur. Haber birilerinin süzgecinden geçmeden okuyucuya direk ulaşmaktadır. Rasgele bir biçim ile haberler sayfalara yerleştirilmektedir. Resimler arasında, yazılar arasında, bir tarafta cinayet haberleri, bir tarafta yerel adaylar, bir tarafta YÖK tasarısı bulunabilmektedir. Haberlerin devamının olduğu yerde bir köşe yazarı bile karşınıza çıkabilmektedir. Hatta haberlerin devamında sıkıştırılmış şiirler bile görülmektedir. Haberi nasıl sunacağız, nasıl resimleyeceğiz gerçekten çok önemli iken buna dikkat edilmediği gözlemlenmektedir (Sözen 2004).

Yerel gazetelerin başarı sağlayabilmeleri için içeriğe dair hem niceliksel, hem de niteliksel eksiklerin giderilmesi gerekmektedir. Ancak, bu sorunlar yeterli sermayeye sahip, teknolojik olarak yeri olmayan, sayı ve kalite bakımından içeriği oluşturabilecek düzeyde “gazeteci” çalıştıran, kurumsallaşmış yerel gazetelerin oluşturulmasıyla çözülebilecektir. Dolayısıyla içerik sorunu yerel gazetelerin diğer yapısal sorunlarıyla yakından bağlantılıdır. (Şeker 2007, 101).

### **2.3.1.7. Dağıtım Sorunu**

Yerel gazetelerin önemli sorunlarından biri de günlük yayınlanan gazetelerin okuyucuya sağlıklı bir biçimde ulaştırılamamasıdır. Bazı gazeteler bu ulusal dağıtım şirketleriyle

anlaşarak çözümlenmiş durumdadır. Ancak, kıt kanaat bütçelerle gazete çıkaran çoğu yerel basın kuruluşu hala dağıtım sorunuyla karşı karşıyadır. Abonelere özel dağıtıcılar veya posta-kurye ile ulaştırılan yerel gazeteler, satış merkezlerine ulaşmakta daima sorun yaşamaktadırlar. Dünyanın çoğu yerinde yerel olarak adlandırılan gazetelerin dağıtımını için, gazetelerin yan kuruluşları olan özel şirketler hizmet vermektedir. Ancak ülkemizde dar bir bütçeyle yayına başlayan yerel bir gazetenin böyle bir şirket kurması veya ona ortak olması mümkün değildir (Akdağ 2009).

Yerel gazeteler için çok masraflı olan dağıtım işi için, yerel gazetelerin çoğunun bağlı bulunduğu bir dağıtım şirketi bulunmamaktadır. Dağıtımını, ulusal dağıtım şirketleri, belirli ücretlerle yapmaktadır. Bu sebeple, bu gazeteler dağıtım işini en ucuz ve kolay yoldan yapmayı tercih etmektedirler (Güleç 2005, 39).

Erdoğan'ın (2007, 177) yaptığı araştırmada, gazetelerin dağıtımının nasıl yapıldığıyla ilgili sorulara verilen yanıtlara göre, yerel gazetelerin önemli bir bölümü gazetelerin dağıtımını kendi olanaklarını kullanarak elden yapmaktadırlar. Çoğu elle dağıtım yürüyerek yapılmaktadır. Fakat bisikletle ve motorlu araç kullanarak elle olan dağıtım hızlandırılmaktadır. Öte yandan, özellikle büyük kentlerde ve ilçelere dağıtım yapan yerel gazeteler PTT'yi ve profesyonel dağıtım şirketlerini kullanmaktadır. Bu araştırmaya göre, yerel gazetelerin dörtte üçe yakını elden dağıtımla, yarıya yakını dağıtıcı şirket kullanarak ve üçte biri de PTT'yi kullanarak gazetelerini dağıttırmaktadırlar.

Yerel gazetelerin hala abone usulü ile posta yoluyla veya elden dağıtıldığı bir dönemde satışı arttırıcı çabaların olması, gazetelerin de bayiye ulaşıp standa çıkararak satılması gerekmektedir. Gazetelerin çıkarılması kendi başına hiçbir şey ifade etmez. Önemli olan bu gazeteyi okuyucuya doğru yoldan ulaştırabilmek ve satabilmektir. Satılmayan gazete okunmaz, okunmayan gazete de yayın hayatına son vermek zorunda kalır.

### **2.3.2. Kurum Dışı Sorunlar**

#### **2.3.2.1. Habere Ulaşma Zorluğu**

Yerel Gazetelerin haber kaynakları genellikle Valilik, Belediye, Adliye, İl Özel İdaresi, Siyasi Parti İl Başkanlıkları gibi yerel resmi kurumlarla Ticaret, Sanayi, Esnaf Odaları gibi kuruluşlarla sınırlı kalmaktadır. Haber kaynaklarının yerel ortamda ekonomik ve politik gücü elinde bulunduran çevrelerle sınırlı kalması, halk adına yönetenleri ve güç

sahiplerini denetleme işlevinin yerine getirilememesine yol açmaktadır. Bu haber kaynakları, gazetelere haber maddesi sağlarken, bilgiyi kendi güç ve iktidarlarını sürdürecektir şekilde biçimlendirerek sunmaktadırlar. Genel bir gazetecilik sorunu olarak tartışılan kaynaklarla ilişkiler, yerel gazetecilikte farklı ekonomi-politik ilişkilerin de etkisiyle gazetelerin bir takım güç odaklarının sözcüsü konumuna girmelerine yol açabilmektedir. Yerel güç sahiplerine eleştirel yaklaşmayı engelleyen bu haber kaynaklarının her eşlem ve söyleminin yalnızca habere dönüştürülerek aktarılması şeklinde gerçekleşen yerel gazetecilik anlayışı, okuyucunun bu gazetelere itibar etmesinin de en önemli nedenlerindedir (Şeker 2007, 82).

Haber kaynaklarına ulaşabilme, kurulan çıkar ilişkilerinin karakterine göre şekillenmektedir. “İyi geçinen” gazeteci “iyi haberlere” ulaşır, “kötü geçinene” de baskılar yanında “haber” de verilmez (Erdoğan 2007, 82).

Kaynaklarla ilgili yaşanan bir başka sorun ise gazetecilerin resmi kurumlardan bilgi alamamalarıdır. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nu gerekçe gösteren kamu görevlileri, gazetecilere ilgili oldukları konularda bilgi vermekten kaçınarak habercikaynak arasında ilişki kurulmasına engel olmaktadır. Anadolu Basın Birliği’nin 1986 yılında gerçekleştirdiği Türk Basınının Sempozyumu’nda (1986) da bu konuya şu şekilde değinilmiştir:

“Özellikle küçük yerleşim bölgelerindeki basın mensubu arkadaşlarımızın resmi kuruluşlardan doğru haber almakta büyük güçlükler çekmekte oldukları ortadadır. Birçok yönetici bu konuda “Devlet memurlarının beyanat veremeyeceği” şemsiyesi altına girip, doğru ve geniş bilgi vermekten çekinmektedir. Ayrıca yerel basın, haber malzemesi bulma bakımından da büyük zorluklar içindedir. Balsa bile bunu değerlendirecek elemanı yoktur. Haber ajanslarının yeterli ölçüde Türkiye düzeyinde haber alış verişini gerçekleştirememeleri, bu dengesizliği daha çok pekiştirmektedir. Bu yönden Anadolu gazetelerinin haber dağarcığının diğer değerlendirilenlere oranla daha farklı yapıya sahip olduğunu söylemek yanlış olmaz”.

Yerel gazeteler yayınladıkları bölgedeki haberleri sınırlı sayıdaki elemanlarıyla ve güçlüklerle takip edebilmektedir. Yakın yerlerdeki haberlere ulaşamamakta, ulusal ve dış haberlere ise pek çok yerel gazetede hiç yer verilmemektedir. Başta Anadolu Ajansı olmak üzere, İHA, Cihan Haber Ajansı, ANKA gibi haber ajansları, yerel, bölgesel, ulusal ve dış haberlerden oluşan birçok haberi yerel abonelerine cazip şartlarda

sunmaktadır. Yerel gazeteler ajans aboneliği konusunda sürekli teşvik edilseler de pek çoğu hiçbir ajansa üye olmamakta, içeriğini başka gazetelerden, internet sitelerinden alarak oluşturmaktadır. Görece gelişmiş illerdeki yerel gazetelerin bir bölümünün ajanslara abone olduğu gözlemlenmektedir. Ajans aboneliği sayesinde gazetelerin içeriklerini doldurma sıkıntısı ortadan kalkmakta, önemli olayları, gelişmeleri fotoğraflı olarak yayınlamak mümkün olmaktadır. Ancak, bu gelişmeyle birlikte yerel haberlerin de ajanslardan alınması veya haberlerin çoğunun ajans kaynaklı olması ve kendi içeriğini kendi üretememe sorunu ortaya çıkmaktadır (Şeker 2007, 82).

Bu bağlamda, yerel gazetelere bölgesindeki haber kaynakları ve haberlere rahat bir şekilde ulaşma imkânının tanınması gerekir. Yerel gazetesi, gazetecilik hakkını, görevini kullanmaktan rahatsızlık, tedirginlik duymamalı, yerel yöneticilerin baskıları ve engellemeleriyle karşılaşmamak için gazetecilik görevini yasaların teminatında yapabilmelidir.

### **2.3.2.2. Halkın Okuma Alışkanlığı**

Okuma alışkanlığı ülkeden ülkeye, ulustan ulusa değişmektedir. Düzeyli bir eğitimle pekiştirilen bu alışkanlık, birçok ülkede çok sayıda çeşitli yayının ortaya çıkmasına ve en önemlisi bunların yaşanmasına neden olmaktadır. Ekonomik güç, okuma alışkanlığının bir nedeni değildir. Bu bir devlet politikasıdır. Birçok ülkede Devlet, çalışanına okuyacak bir şeyler satın alması halinde, zorlanmayacak düzeyde ücretler ödemekte, ya da doğrudan ve dolaylı bir biçimde destek yöntemleriyle, vatandaşlarının kültür değerlerini paylaşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle yabancı ülkelerin birçoğunda çeşitli gazete ve dergilerin yanı sıra yerel ve yöresel yayınlar da, çok kolayca müşteri bulabilmektedir (Girgin 2001, 29).

Gazetenin tüm teknik işlerinin, içeriğinin hazırlanmasından sonra satış için tezgâha çıkması veya değişik usullerle okura ulaşması gerekmektedir. İşte bu noktada önemli olan gazetenin talebidir. Türkiye, maalesef gazete okuma alışkanlığı olmayan bir ülke olarak gelişmiş ülkelere nazaran bu konuda çok geride kalmaktadır. Okuma alışkanlığının gelişmemiş olması yerel gazetelerin tirajını olumsuz etkilemektedir.

Toplumda okuma alışkanlığının yetersiz olması nedeniyle Anadolu'da yerel basına olan talep istenilen düzeye ulaşamamaktadır. Yerel gazetecilik açısından bazı gelişmiş iller dışındaki yerel basına talep ne yazık ki yetersiz kalmaktadır. Zaten reklâm ve resmi ilan gelirlerinde yeterli finansal girdiyi sağlayamayan yerel gazeteler, tatminkâr bir okuyucu

sayısına da ulaşmamakta, böylelikle satıştan da bir fayda görememektedir. Bu şartlar dâhilinde yerel basın kuruluşlarının okuruna, yaygın basın kuruluşlarının verdiği kalitede bir ürün vermesi zor olmaktadır, daha doğru deyişle mümkün olmamaktadır. Bu durumda Türkiye’de yerel basın tam anlamıyla yaşam savaşı vermektedir (Gezgin 2007, 193).

Teknolojik anlamda gelişmişliğini yıllar önce tamamlayan ve teknolojik üretim merkezi konumunu koruyan batılı ülkelerdeki yerel televizyonların Türkiye’ye oranla daha az yaygın oldukları gözlemlenmektedir. Arz-talep yaklaşımı ile analiz edildiğinde, Avrupa insanının seçeneğini yerel olayları izlemek yerine, okumadan yana kullandığı söylenebilir. Gelişmiş batılı ülkelerde yerel kitle iletişimi tercihinde gazeteler üstünlüğünü korumaktadır. Bu durum Türkiye için aksi yönde gelişmektedir. Okumayı önemsemeyen bir toplum olmanın sonucu olarak, haberler veya olaylar okumaktan öte izlenmektedir. Dolayısıyla yerel gazetelerin yerini ve etkinliğini yerel televizyonlar almaktadır. Aslında bu durumdan biraz da, kendilerini yenileyemeyen ve geliştiremeyen yerel gazetelerin sorumlu olduğu söylenebilir. Üç-beş sayfadan ibaret, kısıtlı haber aktarımının olduğu ve bir noktada sadece zayı veremsi ilanların yayınlandığı gazete görünümünde olan bu gazetelerin, satın alınması, okunması ve beklentileri karşılması pek anlamlı görünmemektedir. Bu durumda, yerel basın kuruluşlarının, okuyucuların yerel bir gazete okurken ülkesinde olup bitenden de bilgi sahibi olma isteğini göz önünde bulundurmalarıdır (Yağbasan 2005, 21–27).

### **2.3.2.3. Yaygın Basının Bölge Sayfaları**

Yerel basın, yaygın basının Türkiye genelinde yoğun bir şekilde dağıtılamadığı 1970’lere kadar kimi zaman etkin birer baskı unsuruydu, halkla bütünleşmişti ve yurttaşların haber almada birinci kaynağı durumundaydı. Bol kadın fotoğraflı ve sansasyonel haberlerle dolu yaygın basının Anadolu’nun hemen her yerine ulaşmasına giden ve ardından bölge ve yerel ekler çıkartmaya giden gelişim sürecinde, ilkel yöntemlerle ve gelişmemiş profesyonelle çalışan yerel basın okuyucular tarafından unutuldu. Bu yapıda aynı zamanda yerel gazetecilik yapan birinin kendi kentindeki prestij, yaygın bir gazetenin muhabirinininki yanında ortadan kalktı. Bu gelişme 1970 ve 1980’lerde yerel gazetelerin giderek kapanması sonucunu da çıkartmıştır. Pazarda kalma çabası yerel gazeteleri yeni ve bazen de kendileri ve okuyucuları için faydalı olamayan ilişkisel ve üretim stratejileri kullanmaya götürmüştür (Erdoğan 2007, 39).

Ulaşım olanaklarının artması, modern teknolojinin kullanılması, gazete hazırlama ve basma sürelerinin kısalması, kültürel gelişme nedeniyle gazetelerin içeriklerinin çeşitlenmesi, yeni dağıtım sistemlerinin kullanılması gibi nedenlerle, ulusal gazetelerin bölge sayfaları hatta ekleri yapmaya başlamaları, Anadolu Basını'nı olumsuz yönde etkilemiştir. Bu gelişmeler yerel basını daha değişik biçimlerde yayımlanmaya zorlamış, buna ayak uyduramayanlar kapanmış, bir bölümü de resmi ilan desteği ile ayakta durmayı başarmıştır (Girgin 2001, 175–176).

Mali sıkıntılar içinde bulunmayan yaygın basının bir kısmının bölge ekleri çıkarması veya kendi gazetesi içinde de yerel haberlere yer vermesi yerel basının okurunu çalmasına neden olmaktadır. Okur, yaygın basından bir gazete alarak, hem ülke çapında hem de kendi bölgesinden haberdar olabilmektedir. Bu bölgesel haberler her ne kadar az ve içeriği yetersiz olsa da, okur kitlesi tarafından yeterli görülmekte ve içerik, istihdam kaliteli baskı vb. birçok sorunla çıkan yerel gazeteyi tercih etmemektedir. Tüm bunlar göstermektedir ki, yerel basının sorunları, bu aksaklıkların, yanlışlıkların tekrar edilmediği, yaygın basına karşı yapılabilecek daha iyi içerikli, daha iyi biçimsel özelliklere sahip, okur beklentilerine cevap verebilecek alternatif bir çıkışla çözülebilecektir.

#### **2.3.2.4. Görsel Basının Gelişimi ve Televizyon Kanallarındaki Artış**

Gazeteler günümüz toplumları için günlük yaşantının önemli bir parçası ve vazgeçilmez unsuru konumundadırlar. Ancak görsel medya karşısında önemini yitirmeleri, tirajların gelişmiş batılı ülkelere oranla düşük olması, önemsenmemeleri anlamına gelmemelidir. Tarihsel süreç içerisinde kamuoyu oluşturma gücü ile demokratik geleneklerin yerleşmesindeki görevleri yerel gazeteler üstlenirken, yerel televizyonların ortaya çıkıp çoğalmasıyla birlikte bu görevi onlar da üstlenip sürdürmeye başlamışlardır.

Artık ülkemizde neredeyse her ilde birkaç yerel televizyon kanalı bulunmaktadır. Bireyin, “okumak” yerine “izlemeye” yönelmesi, televizyon kanallarının lehine, yerel gazetelerin ise aleyhine bir durum ortaya çıkarmıştır. Yerel televizyonların gerek çok sayıda olması, gerek de haberlerin daha hızlı “okumak gibi zahmet olmadan” ve ücretsiz olarak sunulması; bireyleri yerel gazetelerden uzak tutmaktadır. Bunda; yerel gazetelerin kalitesiz, kötü gazete ve gazetecilik anlayışın da etkisi bulunmaktadır. Buna rağmen, bu kriterlerden uzak gazetelerin de televizyonlardan etkilendiği bir gerçektir (Güleç 2005, 39).

Çukurova Gazeteciler Cemiyeti tarafından düzenlenen Yerel Basın Kurultayı Uzmanlık Komisyon Raporları'na göre (1992), yapılan televizyon programlarının içeriği ve kalitesi de, artan kanal sayısının yarattığı rekabet ortamı ile birlikte iyileşmeye, halkın beklentilerini karşılamaya başlamış ve maalesef bu da yerel gazetelere olan ilgiyi azaltmıştır. Haber, araştırma, oturma, aktüalite, spor, belgesel, eğlence, eğitim vs. gibi bir gazetede büyük yer kaplayacak olan her türlü konuyu kapsayan bu programlar, yazılı basının verebileceğinden epey fazlasını aktarabilmektedir. Şeffaflaşma politikası ile birlikte, çoğu konuların, tartışmaların, açıklamaların canlı verildiği bir ortamda, eşdeğer konuların bir gün sonra basılacak olan gazetede yayınlanması ne derece cazip olabilecektir

Teknolojik anlamda gelişmişliğini yılar önce tamamlayan ve teknolojik üretim merkezi konumunu koruyan batılı ülkelerdeki yerel televizyonların Türkiye'ye oranla daha az yaygın oldukları gözlemlenmektedir. Batılı ülkelerdeki insanların seçeneği yerel olayları izlemek yerine, okumadan yana kullandığı söylenebilir. Bu sistem karşısında da Avrupa yerel medyası daha kapsamlı yerel gazeteler üretme yoluna gitmişlerdir. Kendisinin görsel medya ile değil, okuma yoluyla takip edildiğinin farkında olan yerel yönetimler de, yerel basın ile ilişkilerini sıcak tutma ve onları destekleme yoluna gitmişlerdir. Bizim ülkemizde de tam tersi olması, okumayı önemsemeyen bir toplum olmamızla da ilişkilendirilebilir. Haberler veya olaylar okunmaktan öte izlenmektedir. Dolayısıyla yerel gazetelerin yerini ve etkinliğini yerel televizyonlar almaktadır (Yağbasan 2005, 21–27).

### **2.3.2.5. Siyasal İlişkiler**

Türkiye'de 1980 sonrasında kurulan medya-siyaset-ticaret ilişkisi giderek güçlendi. Bunun yansımaları sadece medya ürünlerinin türleri ve içeriklerinde olmadı, aynı zamanda “gayrimeşru ve baskıcı” çalışma koşullarının sürdürülmesinde ve yaygınlaştırılmasında da oldu. Basının siyasal güçle ve siyasal iktidarların yaygın ya da yerel basın işverenleriyle “iyi geçinme” ve onları amacına uygun bir şekilde kullanma çabası içine girmesi, basın sektöründeki sorunları azaltma yerine çoğaltmaktadır. Bu genel için kötü, fakat özel çıkarlar için verimli olan işbirliği ile beslenen baskıcı ortamda çalışanlar, işsizlik korkusuyla hem her tür insan haklarına aykırı koşulları kabullenmekte, hem de yasal haklarını koruyan bildirim yapmaktan kaçınmaktadır. Gazete sahiplerinin kendi çıkarları, diğer güçlerle kurduğu çıkar ilişkileri, dünya

görüŖleriyle gelen haber politikaları, siyasal ve kültürel etiklerin (örneğin, yerelde kaymakam, emniyet müdürü, il müdürlükleri, belediye başkanlarının) basından beklentileri ve beklentilere uymayan haber olasılıklarını ortadan kaldırmak için uyguladıkları stratejiler, gazetecinin “işinden olma korkusu” ve “işinde yükselme isteği” gazetenin içeriğinin biçimlenmesini belirleyen etkenler olmaktadır (Erdoğan 2007, 57–82).

1980 sonrasında ortaya çıkan medya-siyaset-ticaret ilişkisiyle medya, politikacıların iŖtahını kabartan ve ticari çıkarların mücadele sahası haline gelen bir alan olmuştur. Bu durum yerele de yayılmış, yerel basını da bu yönde etkilemeye başlamıştır. Siyasi iktidarlarla olan ilişkiler tamamen ticari çıkarlar üzerine oturtulmuştur. Politikacılar da, gazeteleri kendi amaçları doğrultusunda en düşük maliyetle kullanmak için her manevrayı denemiştir. Bu durumda politize olan gazeteler okuyucusunu ve buna bağlı olarak potansiyel reklâm kaynaklarını yitirmektedir. Yerel basını kendi amaçları doğrultusunda kullanan politikacı başarılı olsa da, olmasa da bir süre sonra ilişkisini koparıp yerel basını kendi kaderi ile baş başa bırakabilmektedir. Bütün bunlar, adeta demokrasinin varlığının teminatı olan yerel basını, demokrasinin yozlaştırılması ve zaafa düşürülmesinin vasıtası haline sokmuştur. Basının asıl fonksiyonu olan haber verme ve bilgilendirme ile kamuoyunun sağlıklı bir şekilde oluşmasına katkıda bulunma süreci bu zaafarla sekteye uğratılmıştır. 1980 sonrasında başlayan bu sürecin meydana getirdiği problemleri Türkiye uzun süredir yaşamaya devam etmektedir (Demir 2008, 65–73).

Yerel basına kadar uzamış olan bu yozlaşma ve kirlenmenin etkilerinden, sadece yereli besleyecek ve ayırık otlarını ayıklayabilecek bazı önlemlerle kurtulmak mümkün değildir. Ekonomisinden kültür politikalarına, siyaset anlayışından bağımsız düşünöldüğü sürece, yerel basının sıkıntılarına çare bulmak olanaksızdır. Çünkü bağımsız bir medyanın ihtiyacı olan araçların temini, bu alanlardaki yozlaşmış siyaset tarzları sürdüröldükçe zordur. Yerel basının bu olumsuz etkilerinden uzak tutulması ve görevini layıkıyla yerine getirebilmesi için hem ona ihtiyaç duyduğu desteğin ve olanakların sağlanması hem de ölkemizin genel politikalarının topyekün doğru bir rotaya girmesi için mücadele etmemiz gerekmektedir (Efendioğlu 2008, 144).

Bilgin'in (1998), de belirttiği gibi; 1945'de toplanan Fransız Milli Basın Federasyonunun oluşturduğu metinde de yer aldığı şekilde, "Basın, ancak iktidarların kudretine, paranın kuvvetine bağlı olmadığı sürece özgürdür".

### 2.3.2.6. Yasal Sorunlar

Gazetenin, Batı'da, iktisadi, siyasi ve sosyal şartların bir neticesi olarak ortaya çıkıp gelişimini sürdürmesinin karşılığında, Türkiye'de basının ortaya çıkış şeklinin devlet tarafından olması ve gelişiminin de bu zemin üstüne inşa edilmesi, Türk basınının Batı'daki emsallerinden farklı bir yapıda teşekkülüne sebep olmuştur. Çıkışındaki devlet tesisi, tarihi boyunca Türk basınının peşini bırakmamış, başlangıcından beri bu işin genel manzarası –çok kısa dönemler hariç- devlete olan bağımlılık ve çeşitli şekillerde ortaya çıkan devlet baskısı olmuştur (Demir 2008, 65–73).

Zaten öteden beri ekonomik zorluklar ve sıkıntılar içerisinde bulunan yerel basın, 1970'lerden sonra yaygın basının dağıtım ağını Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar geliştirmesiyle, 1980 ve 1990'lı yıllardan sonra medya-ticaret-siyaset ilişkisi ve liberal politikaların etkisiyle, bunun sonucunda ortaya çıkan yaygın basındaki holdingleşmelerle birlikte gelişen tekelleşmelerin etkisiyle ve her dönemde iktidarların çıkardığı yasaların olumsuz etkileriyle iyice darboğaza girmiş ve maalesef sıkıntılardan tek başına gösterdiği çabalarla çıkamaz olmuştur. Birçok koldan kısa süreliğine alınan yerel basın, bazı dönemlerde lehine işleyecek yasal düzenlemeler yapılmış olsa da, bu yasal düzenlemelerin gerektiği şekilde uygulanmaması nedeniyle de her açıdan zor durumdadır. Yerel basın, yaygın basının yaşadığı her sorunu yaşamakla birlikte, kendi dinamikleri içinde de sorunlar yaşamaktadır. Bu sorunların büyük bir kısmı da yasal düzenlemelerden kaynaklanmakta olup, çözümü de o yasal düzenlemelerin yeniden düzenlenmesine bağlıdır.

Çoğu sadece resmi ilan gelirleriyle ayakta durmaya çalışan yerel gazetelerin devletten resmi ilanların artırılması, fiyatlarının yükseltilmesi, devletin kendilerine kredi vermesi, kâğıda ve diğer girdilere sübvansiyon uygulanması, makine ithalatında teşvik verilmesi ve gümrük uygulanmaması, gazetecilere tanınan çalışma koşullarıyla ilgili yasaların tam anlamıyla uygulanması, yerel basın kuruluşlarının KOBİ statüsünde değerlendirilmesi gibi bazı yasal düzenlemelere dayanan istekleri vardır (Şeker 2007, 75–76). Ve ayrıca Atılğan'a göre (1998), devlet desteğinin gerekliliğini, düşünce özgürlüğünün sağlanması bağlamında değerlendiren, her kesimin düşüncesini özgürce yazıp

basabilmesi için devletin küçük gazetelerin yaşayabileceği şartları oluşturması gerektiğini savunanlar da vardır. Mutlu ise (1998), yerel medyadaki devlet bağımlılığına girme eğilimini eleştirmekte ve devletten yardım beklenmesini, yerel gazetelerin kendi iplerini çekmeleri olarak nitelendirmektedir.

Tabii ki, bu düşüncelerin hepsine hak verilebilir. Çünkü yerel gazetelerin hiçbir çaba göstermeden her şeyi devletten beklemelerinin hatalı olduğu kadar, devletin çıkardığı ve yerel gazeteleri ezen, kapanma noktasına getiren yasalarda düzenleme yapılmaması da hatalıdır. Yerel basın kuruluşları, işlevlerini yerine getirmelerine engel olan ve onların yaşam hakkını ellerinden almaya çalışan en çok şu yasal düzenlemelerden şikâyetçi olmakta ve onlara çözüm bulunmasını istemektedirler:

Büyük ölçüde resmi ilan gelirleriyle ayakta duran yerel basın kuruluşlarının en büyük muhatabı Basın İlan Kurumu'dur. Basın İlan Kurumu, her şehirde mevcut değildir. Şubelerin bulunmadığı yerlerde ise resmi ilan dağıtımı Valilikler aracılığıyla olmakta ve bu da ilan dağıtımı konusunda olumsuz sonuçlar ve dengesizlikler doğurabilmektedir. Ayrıca yerel basın kuruluşları Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenen ilan ücretlerinin artırılmasını ve Basın İlan Kurumu'nun ilan alabilmeleri için belirlediği yükümlülüklerin ağırlığının azaltılmasını istemektedirler. Diğer yandan, basın çalışanları için sarı basın kartlı çalışmak önem arz etmektedir. Özellikle yerel basın çalışanları için bu durum çok daha önemlidir. Çünkü siyasileri takipte bile sarı basın kartları gerekmektedir. Basın mensuplarının sarı basın kartı alabilmeleri için 5953 sayılı kanun gereğince sözleşmeli olmaları gerekmektedir. Yerel basın çalışanlarının büyük bir bölümü ise kadrosuz çalışmaktadır. Bu sıkıntıların giderilmesi ve sarı basın kartının sağladığı ve kaldırılan avantajların basın mensuplarına verilmesi de yerel basın kuruluşları ile çalışanlarının beklentileri arasındadır.

Gazetecilik mesleği zor ve son derece özveri isteyen, zor şartlar altında çalışılmasını gerektiren bir meslektir. Bu nedenle de bu meslekte çalışanların sosyal güvenlik haklarının da düzene koyulması gerekmektedir.

Türkiye'de gazetecilerin ekonomik ve sosyal haklarını düzenleyen üç yasa vardır: Bunlardan birincisi Basın İş Yasası olarak bilinen 212 Sayılı Yasa'yla değişik 5953 sayılı yasadır. Diğer yasalar ise Sendikalar Yasası ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası'dır. Sendikalar Yasası, gazetecilere bir sendika üye olma hakkı vermektedir. Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Yasası ise sendikayla işverenin

karşılıklı pazarlığı sonunda toplu iş sözleşmeleriyle sağlanan hakların hangi yöntemle, hangi sınırlarla gerçekleşeceğini belirtir. 212 sayılı yasa, gazetecilerin bazı sosyal haklarını güvence altına almaktadır. Türkiye’de gazetecilerin ekonomik ve sosyal haklarını düzenlemek üzere çıkarılan ve Basın İş Yasası olarak bilinen 212 sayılı yasa yürürlükte olmasına karşın, pratikte gazetecilerin büyük bölümü bu yasanın getirdiği güvencelerden yararlanmamaktadır. İşverenler, kendi lehlerine olacağından, gazetecileri zorunlu kadrolar dışında 212 sayılı yasa yerine genel iş hükümlerine göre çalıştırma yoluna gitmektedir. Ayrıca yeni liberal politikalarla ve medya sektöründeki yapısal ve ilişkiyel dönüşümlerin sonuçlarından biri olan sendikasılaşma da gazetecilerin zarar gördüğü durumlardan biridir. Gazetecilik iş kolunda tekelleşmiş bir konuma gelen medya patronları, uzun zamandır basın emekçileri üzerinde kurdukları baskıyla saldırgan bir sendikasılaştırma politikası izlemektedir. Tekelleşme ve sendikasılaştırma, basın emekçilerinin “direnme hakkını” kullanmalarını ya da değiştirme olanaklarını kısıtlamaktadır. Sendikanın tasfiyesine ek olarak, dernek statüsünde çok sayıda örgütün varlığına karşın, gazeteciler daha da örgütsüz hale gelmiştir. Ülke çapında faaliyet gösteren bir takım örgütler olsa da, bu kuruluşlar gazetecilerin örgütlü gücünü yansıtmaya olanaklarından yoksun bırakılmışlardır (Erdoğan 2001, 50–60). Gazeteciler sık sık yasalardan kaynaklanan sorunlarla boğuşmak zorunda kalmaktadır. Düşünceyi açıklama özgürlüğü önünde bulunan yasalar, hapis cezası yerine getirilen para cezalarının çok ağır olması, haber alma, habere ulaşma durumunun devlet kurumlarınca kısıtlanması, Basın İlan Kurumu Yasası’nın yerel basının gelişimine katkıda bulunacak şekilde düzenlenmemesi, 212 Sayılı yasanın uygulanmaması, gazetecilerin sigortasız çalıştırılması, sendikasılaştırma, medyada tekelleşmeye izin verilmesi, Kamu İhale Kanunu’nda yerel basın kuruluşlarının aleyhine düzenlemeler yapılması gibi konular özellikle de yaygın basına nazaran çok güçsüz durumda bulunan yerel basın kuruluşları ve çalışanları için son derece önem arz eden, yasalarla yeniden düzenlenmesi istenen konulardır (Kahraman 2003, 35–61).

### III. BÖLÜM

## KAYSERİ'DE YEREL BASIN KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ VE SORUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

### 3.1. YÖNTEM

Bu bölümde çalışmanın ele aldığı konuyla ilgili olarak “neyin nasıl yapıldığı” belirlenmiştir. Bu belirlemeyle araştırma uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Bu amaçla, araştırmanın kapsamı, veri kaynakları, kaynaklara erişim, veri toplama tekniği, araştırmayla ilgili sınırlılıklar, anketin biçimlendirilmesi, verilerin tabloleştirilip değerlendirilmesi ile analizi açıklanmıştır.

Yerel basın sektöründe bir “alan araştırması” niteliğindeki bu çalışma, Kayseri'deki yerel basın kuruluşlarının genel özelliklerini ve temel sorunlarını belirlemek için tasarlanmıştır. Çalışmanın kapsamı; Kayseri il merkezinde günlük olarak yayınlanan yerel gazetelerin künye bilgilerinin haricinde, ebadı, sayfa sayısı, tirajı, haber kaynakları, teknik altyapı özellikleri, karşılaştığı yasal zorluklar, çalışanların nitel ve nicel özellikleri, üretimden dağıtıma kadar olan diğer özellikleri ile onlara göre en önemli sorunlarını genel hatlarıyla belirlemeyi içermektedir.

Çalışmanın kapsamı içinde bilinmek istenenlere bakıldığında, birden fazla veri toplama kaynağı kullanılması gerekmiştir. Çalışmanın bu özelliği ve aynı zamanda kaynağa ulaşma ile ilgili sorunlar nedeniyle, veri toplama aşamasında birden fazla veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Türkiye’de ve Kayseri’de yerel basının genel görünümü ve sorunlarıyla ilgili veri kaynakları olarak bu konudaki yazılı kaynaklar, ilgili kurumların veri tabanları ve yerel gazetelerin sahipleri/yöneticileri kullanılmıştır. Yazılı kaynaklara ve veri tabanlarına internetten, kütüphanelerden ulaşılmıştır. Kayseri’deki yerel gazetelerin genel özellikleri ve temel sorunları ile ilgili veri kaynağı olarak ise, belirlenen gazetelerin sahipleri veya yöneticilerine anket uygulama yoluyla bilgi

toplanması ve onlarla görüşmeler yapılması yöntemi seçilmiştir. Ayrıca araştırma nüfusunu oluşturan yerel gazetelerle ilgili bilgiler yerel gazetelerin sahip veya yöneticilerinden, Kayseri Valiliği, Basın İlan Kurumu Kayseri Şubesi ile Kayseri Gazeteciler Cemiyeti'nden elde edilmiştir. Diğer yandan Basın Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü'ne de hem internet adresinden hem de telefonla ulaşılmış ancak, bu kurumdan güncel ve yeterli bilgiler elde edilememiştir.

Çalışma sırasında karşılaşılan sorunlardan birisi, araştırma nüfusu ile ilgili yeterli ve güncel bilgilere ulaşma zorluğu olmuştur. Ayrıca anketin uygulanması aşamasında da bir takım zorluklarla karşılaşmıştır. Bazı gazeteler, araştırmaya katılarak soruları yanıtlamayı reddetmişlerdir. Soruları yanıtlayan gazetelerden bazıları da eksik yanıtlamışlardır. Soruları eksik yanıtlayan gazetelere tekrar ulaşılarak soruların tam yanıtlanması sağlanmıştır.

Çalışma, Kayseri il merkezinde günlük yayın yapan yerel gazetelerle sınırlandırılmıştır. Elde edilen verilerin doğruluğu, görüşülen gazetelerin yetkililerinin verdiği bilgilerle sınırlıdır. Çalışmanın uygulandığı nüfus, yayın periyodu süreklilik arz eden, okuyucuya ulaşabilen yerel gazetelerdir. Bu gazeteleri temsil ettiği düşünülen Kayseri il merkezinde günlük olarak yayın yapan 20 yerel gazeteden, ulaşılabildiğimiz 17 tanesi ise örnekleme oluşturmaktadır. 20 yerel gazeteden iki tanesi, başka iki yerel gazete ile aynı kişiye ait olup, aynı ekip tarafından aynı tesisten çıkarılmaktadır. Diğer yandan, yerel gazetelerden birisi de görüşmeyi kabul etmemiştir. Bu durumda toplam 17 gazete araştırmaya dâhil olmuştur.

Çalışmada kullanılan yöntem, görüşme yöntemidir. Çalışmanın amacına uygun olarak hazırlanan sorulardan oluşan anket, Kayseri il merkezinde günlük yayın yapan yerel gazete sahipleri/yöneticilerine yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulanmıştır. Görüşme yöntemiyle anket uygulanamayan gazetelere anket formu internet ortamından e-posta yolu ile ulaştırılarak onlardan veri elde edilmiştir.

Anket formu, açık uçlu 7 ve kapalı uçlu 27 olmak üzere toplam 34 sorudan oluşmaktadır. Ayrıca anket formunda açık ve kapalı uçlu sorularla sınırlı kalınmamış olup gazete sahipleri/yöneticilerine belirtmek istedikleri diğer hususlar için de ilave bir boşluk bırakılarak gazetenin genel özellikleri ve temel sorunları ile ilgili olarak fikir ifade etmelerine de olanak verilmiştir. Anketin genel yapısını şöyle açıklamak mümkündür:

Gazetenin ismi, yayımlandığı yer, yayına başladığı tarih, anketi cevaplayanın gazetede görevi gibi gazeteye ait genel bilgileri bize sağlayacak olan sorular anketin ilk dört sorusunu oluşturmaktadır. 5. sorudan 8. soruya kadar olan sorular, gazetenin teknik özellikleri ilgili bilgileri elde etmeye yöneliktir. 9. sorudan 15. soruya kadar olan sorular ile 27. soru gazete işletmesinin faaliyetleri, mali durumu ve satış durumunu yansıtabilecek sorulardır. 16. ve 17. sorular gazetenin yasal ve hukuki düzenlemeler karşısındaki durumu hakkında bilgi edinmeye yöneliktir. 18. sorudan 26. soruya kadar olan sorular ile 29. ve 31. sorular gazetenin haber kaynakları, çalışanların nitel ve nicel özellikleri ve gazete sahibinin özellikleri hakkında bilgi edinmeye yöneliktir. 28. soruyla gazetenin yeni yayıncılık teknolojilerinden yararlanma durumu tespit edilmeye çalışılmıştır. 30. soruya verilecek cevaplarla gazete sahibinin mali durumu hakkında bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. 32. soru gazetenin satış ve dağıtım yöntemi ile ilgili olup bizlere bu konuda bilgi sağlamaya yöneliktir. 33. soru gazetenin gelir kaynaklarını ve en önemli gelir kaynağını belirlemeye yöneliktir. 34. soru ile gazetenin temel sorunlarının ve en önemli sorununun ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Ayrıca gazete sahipleri/yöneticilerine belirtmek istedikleri diğer hususlar için de ilave bir boşluk bırakılarak gazetenin genel özellikleri ve temel sorunları ile ilgili olarak eksik kalmış olabilecek ve bu konuda fikir ifade etmeleri sağlanarak ek bilgi elde edilmeye çalışılmıştır. Burada belirtilen hususlardan elde edilen veriler, yine anket sorularından elde edilen verilerle ilişkilendirilerek onların yorumlarının içinde yer almıştır.

Çalışmada aranan amaçlara uygun olarak biçimlendirilen anket sorularından elde edilen veriler, sorulara uygun başlıklar altında tablolaştırılıp, yüzdelenilerek yorumlanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde aritmetik ortalama yöntemi ile yüzdelenilme kullanılmıştır.

### **3.2. KAYSERİ'DE GÜNLÜK OLARAK YAYINLANAN YEREL GAZETELERİN İSİMLERİ**

2009 yılı itibariyle Kayseri'de günlük olarak yayınlanan 20 adet gazete bulunmaktadır. Bu gazetelerin isimleri aşağıda verilmiştir:

Kayseri Yeni Sabah Gazetesi

Kayseri Tempo Gazetesi

Yeni Kayseri Gazetesi

Kayseri Akın Günlük Gazetesi

Kayseri Anadolu Haber Gazetesi

Erciyes Gazetesi

Kayseri Postası

Kayseri Meydan Gazetesi

Kayseri Gündem Gazetesi

Kayseri Havadis Gazetesi

Kayseri Haber Gazetesi

Deniz Postası

Ülker Gazetesi

Büyük Kayseri Gazetesi

Kayseri Hâkimiyet 2000 Gazetesi

Kayseri Güneş Gazetesi

Kayseri Star Haber Gazetesi

Kayseri Maç

Kayseri Manşet Gazetesi

Kayseri Ana Haber Gazetesi

Kayseri Star Haber Gazetesi

Yukarıda isimleri verilen 20 gazeteden Kayseri Manşet Gazetesi ile Büyük Kayseri Gazetesi aynı kurum tarafından yayınlanmaktadır. Ayrıca, Kayseri Ana Haber Gazetesi ve Kayseri Meydan Gazetesi de aynı kurum tarafından yayınlanmaktadır. Bu açıdan, bu gazetelerden Kayseri Manşet Gazetesi ve Kayseri Ana Haber Gazetesine anket uygulanmamıştır. Diğer yandan Kayseri Star Haber Gazetesi ise ankete katılmayı

reddetmiştir. Bu yüzden, anket uygulaması yukarıda isimleri verilen 20 gazeteden 17 tanesi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca anket uygulamasının yapıldığı dönemde Kayseri Postası Gazetesi yayınlanmakta olup resmi ilan alan bir gazetedir. Ancak, çalışmanın tamamlandığı dönemde, 2010 yılı Ocak ayı itibariyle Kayseri Postası Gazetesi'nin resmi ilan alma hakkı düşmüş olup Gazete kapanmıştır. Anket çalışmasına katılan gazeteler içine ve değerlendirmelere bu nedenle Kayseri Postası gazetesi dâhil edilmiştir.

### **3.3. GAZETELERİN YAYINLANDIĞI YER**

Anket uygulanan 17 gazetenin tamamının yayınlandığı yer Kayseri il merkezidir. Ankete dâhil edilmeyen diğer üç gazete de Kayseri'de yayınlanmaktadır.

### **3.4. ANKETE KATILAN KİŞİNİN GAZETEDEKİ GÖREVİ**

Anket çalışması Kayseri'de günlük olarak yayınlanan yerel gazetelerin sahipleri veya üst yöneticileri üzerinde uygulanmıştır. 17 anketin 14 tanesi ankete katılan gazetelerin üst yöneticileri tarafından yanıtlanmış, 3 tanesi ise gazetelerin sahipleri tarafından yanıtlanmıştır.

### **3.5. GAZETELERİN YAYINA BAŞLADIĞI TARİH**

Ankete katılan gazetelerin yayına başladığı tarihler aşağıdaki tabloda tarih sırasına göre eskiden yeniye doğru verilmiştir.

**Tablo: 3.1. Gazetelerin Yayına Başladığı Tarih**

<b>Gazetenin İsmi</b>	<b>Yayına Başladığı Tarih</b>
Erciyes Gazetesi	1910
Ülker Gazetesi	1927
Kayseri Hâkimiyet 2000 Gazetesi	1950
Kayseri Akın Günlük Gazetesi	1965
Kayseri Yeni Sabah Gazetesi	1967
Kayseri Postası	1970
Kayseri Anadolu Haber Gazetesi	1989
Kayseri Gündem Gazetesi	1995
Yeni Kayseri Gazetesi	1995
Büyük Kayseri Gazetesi	1996
Kayseri Haber Gazetesi	2001
Kayseri Meydan Gazetesi	2003
Kayseri Havadis Gazetesi	2004
Kayseri Maç Gazetesi	2004
Deniz Postası	2004
Kayseri Güneş Gazetesi	2004
Kayseri Tempo Gazetesi	2006

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere günümüzde Kayseri’de yayınlanan gazetelerin en eskisi 1910 yılında yayınlanmaya başlayan Erciyes Gazetesi’dir. En yenisi ise 2006

yılında yayına başlayan Kayseri Tempo Gazetesi'dir. Tabloda dikkat çeken bir diğer husus da 17 gazetenin 11 tanesinin son 20 yılda yayınlanmaya başlamış olmasıdır.

### 3.6. GAZETELERİN SAYFA SAYILARI

Ankete katılan gazetelerin sayfa sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Gazetelerin sayfa sayıları 6 ile 12 sayfa arasında değişmektedir.

**Tablo: 3.2. Gazetelerin Sayfa Sayıları**

Sayfa sayıları	Frekans	Yüzde
6 Sayfa	1	% 5,8
8 Sayfa	13	% 76,4
10 Sayfa	1	% 5,8
12 Sayfa	2	% 11,6

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere ankete katılan 17 gazetenin 13 tanesi 8 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Bu sayı gazetelerin % 76'sına tekabül etmektedir. Bu sonuç Kayseri'de yayınlanan gazetelerin ağırlıklı olarak 8 sayfa olarak yayınlandığını göstermektedir. Diğer yandan 6 sayfalık gazete sadece 1 tanedir. Yerel gazete bile olsa gazetenin 6 sayfa olmasının pek fazla tercih edilmediği görülmektedir.

Gazetelerin büyük bölümünün 8 sayfa olarak yayınlanma sebebinin Basın İlan Kurumunun resmi ilan alabilme şartına bağlı olduğu düşünülebilir. Zira ankete katılan ve 8 sayfa olarak yayınlanan 13 gazetenin 12 tanesi Basın İlan Kurumuna üye olup resmi ilan almaktadır. Ayrıca 8 sayfa üzerinde yayınlanan 3 gazete de Basın İlan Kurumunun ilgili şartlarına uyduğundan resmi ilan almaktadır.

### 3.7. GAZETELERİN EBADI

Ankete katılan gazetelerin ebatları aşağıdaki tabloda verilmiştir. Gazetelerin ebatları büyük boy, tabloid ve diğer şekilde sıralanmıştır.

**Tablo: 3.3. Gazetelerin Ebadı**

Gazetenin Ebadı	Frekans	Yüzde
Büyük Boy	16	% 94
Tabloid	0	-
Diğer	1	%6

Yukarıdaki Tablodan görüldüğü üzere Gazetelerin % 94'ü büyük boy olarak yayınlanmaktadır. Bu sonucun da Basın İlan Kurumunun resmi ilan alabilme şartına bağlı olduğu düşünülmektedir. Gazetenin ebadını "Diğer" olarak belirten 1 katılımcı gazetenin ebadını 50\*70 olarak belirtmiştir. Bu gazetenin diğer gazetelerden daha küçük ebatla basılma sebebinin gazetenin sahip olduğu matbaa makinesinin bu boyutta gazete basabilmesinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Bu gazetenin ebadı diğerlerinden küçük olmasına rağmen sayfa sayısı olarak bakıldığında gazetenin 12 sayfa olarak yayınlandığı tespit edilmiştir. Bu noktada bu gazetenin ebat olarak küçük olmasına rağmen sayfa sayısını artırarak Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilme şartı olan 1.60 m<sup>2</sup>'lik toplam yüzölçümü kriterini sağlamayı amaçladığı görülmektedir.

### 3.8.GAZETELERİN BASKI TEKNİĞİ

Gazete baskı tekniği tipo, ofset ve web ofset olarak sıralanmaktadır. Ankete katılan gazetelerin baskı tekniğine bakıldığında 17 gazetenin 16'sının Ofset baskı yöntemiyle basıldığı tespit edilmiştir. 1 gazete ise web ofset tekniğiyle basılmaktadır. Buna ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 3.4. Gazetelerin Baskı Tekniği**

Baskı Tekniği	Frekans	Yüzde
Tipo	-	-
Ofset	16	% 94
Web ofset	1	% 6

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere ankete katılan gazetelerin % 94'ünün ofset tekniğiyle, % 6'sının ise web ofset tekniğiyle basıldığı tespit edilmiştir. Bu sonucun temel nedeninin de yine Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilme şartı olan ofset veya web ofset baskı tekniği ile basılma şartını yerine getirme amacına yönelik olduğu söylenebilir.

Diğer yandan, ankete katılan gazetelerden 1 tanesinin web ofset tekniğiyle basılma nedeninin de yine Basın İlan Kurumundan daha fazla resmi ilan alabilme amacı taşıdığı tespit edilmiştir. Ancak, bu gazetenin web ofset tekniğiyle basılma şartını yerine getirmesine rağmen resmi ilanlardan daha fazla pay alamadığı tespit edilmiştir. Bu durumunun nedeninin ise gazetenin web ofset tekniği ile basılmasına rağmen sayfa sayısını 16 sayfaya ( iki katına) çıkaramaması ve 212 sayılı Basın İş Yasasına göre kadrolu çalışan sayısının da minimum sayı olan 7 kişinin üç katı çalışana sahip olma şartını da yerine getirememiş olması olduğu tespit edilmiştir.

### **3.9.GAZETELERİN DİZGİ TEKNIĞİ**

Gazetelerin kullandığı dizgi teknikleri bilgisayarlı sistem, entertipe ve el dizgisi olarak sıralanmaktadır. Aşağıdaki tabloda ankete katılan gazetelerin dizgi teknikleri görülmektedir.

**Tablo: 3.5. Gazetelerin Dizgi Tekniği**

<b>Dizgi Tekniği</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
Bilgisayarlı Sistem	17	% 100
Entertipe	-	-
El Dizgisi	-	-

Bu tablodan görüldüğü üzere ankete katılan gazetelerin tamamı bilgisayarlı sistem ile dizgilerini gerçekleştirmektedir. Bu durum, Kayseri'deki gazetelerin dizgi işlerinde bilgisayar teknolojisinden yararlandığını göstermektedir.

### 3.10. GAZETELERİN DİZGİ YERİ

Gazetelerin dizgisi gazetenin kendi tesislerinde veya başka bir kurum tarafından yapılabilmektedir. Ankete katılan gazetelerin dizgi yeriyle ilgili cevapları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo: 3.6. Gazetelerin Dizgi Yeri**

Dizgi Yeri	Frekans	Yüzde
Kendi Tesisi	17	% 100
Başka Tesis	-	-

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere ankete katılan gazetelerin tamamının dizgisi kendi tesislerinde yapılmaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuç ankete katılan gazetelerin dizgi teknolojileri ile ilgili donanım ve bu teknolojileri kullanabilen nitelikli çalışanlara sahip olduğudur.

### 3.11. GAZETELERİN BASKI YERİ

Gazetelerin baskı yerinin belirlenmesi amacıyla sorulan bir diğer soru ile gazetelerin bir kısmının gazetenin kendi tesisinde bir kısmının ise başka tesislerde basıldığı tespit edilmiştir. Bu duruma ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 3.7. Gazetelerin Baskı Yeri**

Baskı Yeri	Frekans	Yüzde
Kendi Tesisi	15	% 88
Başka Tesis	2	% 12

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere ankete katılan gazetelerin % 88'inin ( 15 gazete) gazeteye ait tesiste basıldığı, % 12'sinin ( 2 gazete) ise anlaşmalı matbaalarda veya diğer gazetelerin tesislerinde basıldığı tespit edilmiştir. Buradan, ankete katılan gazetelerin % 12'sinin kendi baskı tesisini kurabilecek imkâna sahip olmadığı sonucu

çıkarılabilir. Bu durum bu gazetelerde iş ciddiyeti ve maddi konularda sıkıntı olabileceğine de işaret edebilir. Diğer yandan Kayseri’de yayın yapan gazetelerin büyük bir bölümünün ise gazete basımı ile ilgili fiziksel ve teknolojik alt yapıya sahip olduğu söylenebilir. Aynı zamanda bu sonuç, 17 gazeteden 15 tanesinin baskı tesisi yatırımı yapabilecek güçte olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

### 3.12. GAZETELERİN DIŞARIYA BASKI HİZMETİ

Gazetelerin baskı tesislerinde hem kendi gazeteleri basılmakta hem de diğer kişi ve kurumlara baskı hizmeti verilebilmektedir. Bu durumun ortaya çıkarılabilmesi amacıyla ankete katılan gazetelerin dışarıya baskı hizmeti verip vermediği tespit edilmiştir. Bir önceki soruda 17 gazetenin 15 tanesinin gazetenin kendi tesisinde basıldığı tespit edilmişti. Bu soruda ise kendi tesisine sahip olan bu 15 gazetenin dışarıya baskı hizmeti verip vermediğinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu konuya ilişkin tablo da aşağıda görülmektedir.

**Tablo: 3.8. Gazetelerin Dışarıya Baskı Hizmeti**

Dışarıya Baskı Hizmeti	Frekans	Yüzde
Var	8	% 53
Yok	7	% 47

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere kendi baskı tesisine sahip olan 15 gazetenin 8 tanesinin dışarıya baskı hizmeti vererek ek gelir elde edebilmeyi amaçladığı, 7 tanesinin ise sadece kendi gazetesinin basımına odaklandığı sonucu çıkarılabilir.

### 3.13. GAZETELERİN BİNALARININ AİTLİK DURUMU

Gazetelerin faaliyette bulunduğu yerin kendisine ait olması veya kiralanmış olması durumunun ortaya çıkarılması amacıyla sorulan soruya verilen yanıtlar aşağıda tablo olarak sunulmuştur.

**Tablo: 3.9. Gazetelerin Binalarının Aitlik Durumu**

<b>Gazetelerin Binalarının Aitlik Durumu</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
Kendisine Ait	8	% 47
Kira	9	% 53

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere Kayseri’de yayınlanan gazetelerin % 47’si kendilerine ait bir binada faaliyette bulunmaktadır. Geriye kalan % 53’ü ise kiraladıkları bir yerde faaliyet göstermektedir. Bu durum, iki açıdan değerlendirilebilir. Ortalama olarak bakıldığında bu gazetelerin yarısına yakını kendilerine ait bir binaları olmadığı için kira giderine katlanmaktadır. Diğer açıdan bu gazetelerin yarısının mali açıdan bakıldığında kendi binalarını alabilecek maddi güce sahip olduğunu söylemek de mümkündür.

### **3.14. GAZETELERİN FİYATI**

Kayseri’de yayınlanan gazetelerin fiyatları 10 kuruş ile 30 kuruş arasında değişmektedir. Gazetelerin fiyatı ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 3.10. Gazetelerin Fiyatı**

<b>Gazetelerin Fiyatı</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
<b>10–15 kuruş</b>	9	<b>% 53</b>
<b>20–25 kuruş</b>	7	<b>% 41</b>
<b>30 kuruş</b>	1	<b>% 6</b>

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere ankete katılan gazetelerin 9 tanesi (% 53’ü) 10–15 kuruş arasında bir fiyatla satılmaktadır. 10–15 kuruş arasındaki bir fiyat günümüz koşullarında bakıldığında tedavüldeki en küçük madeni paralara denk gelmektedir. Yerel gazetelerin baskı vb. maliyetleri dikkate alındığında bu fiyatın pek çok gideri karşılamada yetersiz kaldığı ifade edilmektedir. Ankete katılan gazetelerden

7 tanesi (% 41'i) ise 20–25 kuruştan satılmaktadır. 30 kuruşa satılan gazete sayısı ise sadece 1'dir. Ankete katılan gazete sahiplerinin ifadesiyle “çiklet fiyatına” gazete satmaya çalışmaktadırlar. Bu durum gazetelerin tiraj sorunu da eklendiğinde gazetelerin gazete satışından kar elde etmek bir yana baskı, hammadde, işçilik vb. maliyetleri dahi çıkaramadığını göstermektedir.

### 3.15. GAZETELERİN TİRAJİ

Genel olarak bakıldığında gazetecilik sektöründeki en önemli göstergelerden birisi gazetelerin tirajıdır. Gerek ulusal gazeteler gerekse yerel gazeteler tiraj konusuna büyük önem vermektedirler. Zira tiraj ile gazetenin prestiji, gücü, reklam payı, reklam fiyatı, kamu ilanı alabilme durumu gibi konular arasında önemli ilişkiler bulunmaktadır. Tiraj ile ilgili soruya ankete katılan gazetelerin verdiği cevaplar aşağıdadır.

**Tablo: 3.11. Gazetelerin Tirajı**

<b>Gazetelerin Tirajı</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
<b>250–500</b>	<b>2</b>	<b>% 12</b>
<b>500–750</b>	<b>-</b>	<b>-</b>
<b>750–1000</b>	<b>4</b>	<b>% 23</b>
<b>1000 ve üzeri</b>	<b>11</b>	<b>% 65</b>

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere ankete katılan 17 gazetenin 2 tanesinin (% 12) tirajı 250–500 adet arasındadır. 4 gazetenin (% 23) tirajının ise 750–1000 adet arasında olduğu görülmektedir. 11 gazete (% 65) ise 1000 adet ve üzerinde tiraja sahiptir. Ankete katılan 17 gazetenin 15 tanesi Basın İlan Kurumundan resmi ilan almaktadır. Resmi ilan alan gazetelerin günlük tiraj şartını yerine getirmekte olduğu görülmektedir. Ankete katılan gazetelerin tamamının günlük tirajının 15 bin dolayında olduğu görülmektedir. Pek çok ille kıyaslandığında göreceli olarak gelişmiş bir il olan Kayseri’de bile yerel gazete tirajlarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Yukarıda belirtilen tirajlara bakıldığında bu tirajların dahi yanıltıcı olabileceği iddia edilebilir. Zira yerel gazeteler bir önceki soruda da görüldüğü üzere zaten çok düşük fiyatlarla satılmaktadır. Aslında

belirtilen tirajların resmi ilan alan gazetelerin günlük tiraj şartını yerine getirmeye yönelik bu şekilde ifade edilmiş olduğunun belirtilmesi, zaten bu tirajın % 30'unun abonelerle veya eksik kalan kısmın da kendi gazetelerini satın alma yöntemiyle tutturulmaya çalışıldığının ifade edilmesi gibi hususlar bu tirajların dahi yanıltıcı olabileceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Tiraj ortalamalarına bakıldığında gazete başına ortalama 1000 dolaylarında bir tiraj ortaya çıkmaktadır. Ortalama fiyat olarak 15 kuruş gibi bir fiyat ile çarpıldığında bir gazetenin günlük tirajdan elde ettiği satış gelirin 150 TL civarında olduğu görülmektedir.

Yerel gazetelerin özel ilanlardan da yeterince pay alamadığı bilinmektedir. Bu noktada gazete satışından yeterli gelir elde edemeyen, özel ilanlardan yeterli gelir elde edemeyen yerel gazetelerin önünde bir tek yol kalmaktadır; bu da, resmi ilan alabilmektir.

### **3.16. GAZETELERİN RESMİ İLAN ALMA DURUMU**

Ankete katılan gazetelerin % 88'i resmi ilan almaktadır. % 12'si ise resmi ilan almamaktadır. Bu duruma ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 3.12. Gazetelerin Resmi İlan Alma Durumu**

<b>Resmi İlan Alma Durumu</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
<b>Alıyor</b>	<b>15</b>	<b>% 88</b>
<b>Alamıyor</b>	<b>2</b>	<b>% 12</b>

Resmi ilan alabilme şartlarına haiz olmayan 2 gazete resmi ilanlardan pay alamamaktadır. Bu durum bu iki gazetenin önemli bir gelir kaynağından mahrum kalmasına yol açmaktadır. Görüşülen gazete sahipleri ve yöneticilerin neredeyse büyük bir bölümü resmi ilan geliri sayesinde faaliyetlerine devam edebildiklerini belirtmiş ve resmi ilanların gazeteler için hayati önem taşıdığını ifade etmiştir. Bu noktada dikkat çeken bir diğer husus da resmi ilanların gazetelere bir miktar destek sağlama amacı taşıırken, bu gelir kaynağının gazetelerin hayatta kalma şartı haline gelmiş olmasıdır. Bu yüzden, yerel gazetelerin pek çoğu resmi ilan alabilmek için yayınlanmakta ve bu durum da gerçek anlamda gazete çıkaran, bu iş için yatırım yapan gazetecilerle aynı kefiye koyulmalarına sebep olmakta ve bir diğer açıdan da gazetecilik kalitesini de

olumsuz olarak etkilemektedir. Özetle, resmi ilan desteği gazetecileri tembelliğe itebilmekte ve gerçek gazeteciler ile resmi ilan gazetecileri şeklinde ilginç bir duruma yol açabilmektedir.

### 3.17. GAZETELERİN TEKZİP ALMA DURUMU

Gazetecilik mesleği de diğer meslekler gibi etik düzenlemelere uyulmasını öngörmektedir. Gazete yayıncılığı yasalarla belirlenen bir takım ilkelere uygun yapılması gereken bir iştir. Uyulması gereken etik kurallar çiğnendiğinde yasal düzenleme gereği gazetenin yayınladığı bu haberin düzeltilmesi zorunluluğu bulunmaktadır. Aslında esas olan tekzibe gerek kalmaksızın doğru ve basın ahlak ilkelerine uygun gazetecilik yapmaktır. Ancak kimi zaman bilerek veya bilmeyerek yasaların çiğnenmesi durumunda gazetenin yayınladığı bu haberin düzeltilmiş halini tekrar yayınlama yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu konuda ankete katılan gazetelerin tekzip alıp almama durumları aşağıdaki tabloda görülmektedir.

**Tablo: 3.13. Gazetelerin Tekzip Alma Durumu**

<b>Tekzip Alma Durumu</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
Evet	4	% 23
Hayır	13	% 77

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere, ankete katılan 17 gazetenin 4 tanesi tekzip aldıklarını belirtmiştir. Geriye kalan 13 gazete ise hiç tekzip almadıklarını ifade etmiştir. Bu noktada, gazetelerin büyük bölümünün ( % 77) hiç tekzip almaması Kayseri’de yayınlanan gazetelerin basın ahlak ilkelerine genelde uyduğunu göstermektedir. Tekzip almayan gazetelerin mükemmel gazetecilik yaptıkları için tekzip almadıkları sonucuna ulaşmak da anlamlı olmayacaktır. Konuya başka bir açıdan yaklaşacak olursak, gazetelerin büyük bir bölümünün tekzip almamış olması, yasal kurumların bu gazeteleri inceleme konusundaki ilgisizliği, habere konu olan kişi ya da kurumların kendileriyle ilgili haberden haberdar olmaması veya tekzibe gerek duymamasından kaynaklanmış da olabilir.

Tekzip alan gazetelerin aldıkları tekziplerin sebepleri ise aşağıda sıralanmıştır:

Bir kamu kurumunda yolsuzluk ile ilgili bir manşet ve haber.

Haber içeriğinin yanlışlığı.

Sonuç olarak, tekzip müessesesi gazetecilik mesleği ve sektörün kurlsız davranışını önlemeye yönelik bir müessesedir. Gazetelerin temelde herhangi bir tekdibe gerek kalmadan basın ahlak ilkelerine uyması esastır. Lakin bu durum dönem dönem bilerek veya bilmeyerek çığnenirse tekzip müessesesi devreye girmektedir ve gazeteler tekdibe konu olan haber veya konuyu düzeltilmiş metniyle tekrar yayınlamaktadırlar.

### 3.18. GAZETELERİN YASAL UYARI VEYA CEZA ALMA DURUMU

Gazetecilik sektörü, kamuoyunu olumlu veya olumsuz etkileme gücü ve etkisi nedeniyle ehil ellerde olması gereken bir iştir. Gazetede yer alan herhangi bir haber veya konu yasalara aykırı olmamalıdır. Bazı durumlarda, haber veya konu yasalara uygun olarak verilse bile genel ahlaka aykırı olabilmekte ve gazeteciler yasal düzenlemelerin boşluğunu bularak aynı haberi cezadan kaçınacak/korunacak şekilde yeniden yorumlayarak farklı açılardan verebilmektedir.

Ankete katılan gazetelerin yasal uyarı veya ceza alma durumları ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 3.14. Gazetelerin Yasal Uyarı veya Ceza Alma Durumu**

Yasal Uyarı veya Ceza Alma Durumu	Frekans	Yüzde
Evet	7	% 41
Hayır	10	%59

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere ankete katılan 17 gazetenin 7 tanesi (% 41) yasal uyarı veya ceza aldıklarını, 10 tanesi (%59) ise yasal uyarı veya ceza almadıklarını belirtmiştir. Yasal uyarı ve cezaların nedeni ve içeriğine ilişkin soruya verilen cevaplar ise aşağıda sıralanmıştır:

Basın İlan Kurumuna karşı sorumlulukların ihlal edilmiş olması.

Bir haberde küçük yaştaki çocuğun fotoğrafının yüzü kapatılmadan verilmiş olması.

Bir haberde 16 yaşından küçüklerin isimleri ve fotoğraflarının açık olarak verilmesi.

Haber ve köşe yazılarının içeriği ve sunuşunun yasalara aykırı olması.

Özetle, yasal uyarı ve cezalar gazeteler için caydırıcı olma amacı taşımaktadır. Sektörün kuralsız ve başıboş bırakılması son derece riskli ve tehlikeli bir durumdur. Bu açıdan yasal düzenlemelerin son derece sıkı bir şekilde işletilmesi gerekmektedir. Gazetelerin de aslında sadece yasal düzenlemelerden dolayı değil kendi mesleklerine ve işlerine saygı çerçevesinde uyarı ve ceza almayacak şekilde çalışması gerekir. Ancak bu durum gazetelerin bir nevi “suya sabuna dokunmadan” haber yapması sonucunu da doğurmamalıdır.

### **3.19.GAZETELERİN BAŞLICA HABER KAYNAKLARI**

Gazetelerin başlıca haber kaynakları ajanslar, internet, kamu kurumları, emniyet, belediyeler, adliye, sivil toplum örgütleri, partiler ve diğer kaynaklar olarak sayılabilir. Gazetenin bu haber kaynaklarından hangi veya hangilerini sıklıkla kullandığı gazetenin habercilik kalitesi hakkında bir bilgi verebilmektedir. Ankete katılan gazetelerin yararlandığı haber kaynakları en sık yararlanılan haber kaynağından en az yararlanılan haber kaynağına göre aşağıda sıralanmıştır.

1. Ajanslar
2. Belediyeler
3. Emniyet
4. Siyasi Partiler
5. Kamu Kurum ve Kuruluşları
6. Sivil Toplum Örgütleri
7. İnternet
8. Adliye
9. Sportif Faaliyetler

Yukarıdaki sıralamadan da görüleceği üzere ankete katılan gazetelerin en sık kullandığı haber kaynağı ajanslardır. Ajanslar, gerek yaygın gerekse yerel basın için temel haber

kaynağıdır. Zira basın kuruluşlarına bilgi temin edebilmek amacıyla kurulan ajanslar da artık ayrı bir sektör haline gelmiştir.

Yerel gazeteler yayımlandıkları bölgelerle ilgili haberleri sınırlı sayı ve nitelikteki elemanlarıyla güçlükle takip edebilmekte ve habere dönüştürmekte zorlanmaktadır. Bu açıdan, ajans aboneliği yöntemi bir yandan yerel gazetelerin iş ve mali yükünü azaltmakta bir yandan da süzülerek ve kontrolden geçerek gelen hazır ve doğruluğu bir ölçüde denetlenmiş haber desteği sağlamaktadır. Ayrıca, ajanslardan gelen haberler sayesinde içeriği doldurma sıkıntısı da otomatik olarak aşılabilir. Ajans aboneliği, yerel basınla ilgili eğitim seminerleri ve toplantılarda da teşvik edilmektedir. Yine de bu telkinlere rağmen yerel gazetelerin bazıları mali açıdan ajans aboneliğinin ek maliyet getirmesi sebebiyle ajans aboneliğinden kaçınmakta ve içeriğini diğer gazetelerden ve internet sitelerinden ücret ödemediği haberlerle doldurma yolunu tercih etmektedir.

Kayseri'deki gazetelerin haber kaynakları açısından Ajansların ilk sırada yer alması onların bu konuda duyarlı olduklarını göstermektedir. Lakin ajans gazeteciliği zamanla gazeteleri tembelliğe itmekte ve kendi içeriklerini üretmemeye tehlikesi de yaratmaktadır. Ajans gazeteciliğine alışan gazeteler zamanla masa başı gazetesi olma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Anketten çıkan sonuç Kayseri'deki gazetelerin haber kaynağı açısından çeşitliliğe sahip olduğu ve yalnızca ajansa haberleriyle yetinmediğini de göstermektedir.

### 3.20. GAZETELERİN ÇALIŞAN SAYISI

Ankete katılan gazetelerdeki toplam çalışan sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo: 3.15. Gazetelerin Çalışan Sayısı**

Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
1-5	1	% 6
6-10	12	% 70
11 ve üzeri	4	% 24

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere Ankete katılan 17 gazetenin 12 tanesinde( %70) çalışan sayısı 6–10 arasındadır. 4 tanesinde 11–15 arasında çalışan bulunurken bir tanesinde ise 1–5 çalışan bulunmaktadır. Bu sonuçlara bakarak, ankete katılan gazetelerin çoğunda bir yerel gazetede çalışabilecek sayıda eleman bulunduğu sonucu çıkabilir. Zira yerel gazetede çalışan sayılarının çok yüksek rakamlarda olmaması doğaldır. Ancak, diğer yandan çalışan sayısının yasal bir takım yükümlülükler göre ayarlandığı da söylenebilir. Zira daha evvel bahsedilen Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilme şartları arasında ” eleman sayısı” da belirtilmektedir. Ankete katılan 17 gazetenin 15’inin Basın İlan Kurumu’ndan resmi ilan almakta olduğunu düşünürsek zaten bu gazetelerin belli bir sayının üstünde eleman çalıştırması gerekmektedir. Ayrıca görüşülen gazetelerde çalışan yönetici ve diğer personelin bir kısmının gazete sahibinin yakınlarından oluştuğu ve personel sayısı ile alakalı yasal yükümlülüklerin bu şekilde yerine getirildiği, kaynak yetersizliğinden dolayı aile dışından nitelikli personel istihdam etmekte yetersiz kaldıklarını ifade edilmiştir. Bu durum nitelikli personel konusundaki sıkıntıları da açıklamaktadır.

Bu noktada, yerel gazetelerin eleman sayısını etkileyen konulardan birisinin Basın İlan Kurumunun şartları olduğu belirtilebilir.

### 3.21. ÇALIŞAN SAYISININ BİRİMLERE GÖRE DAĞILIMI

Ankete katılan gazetelerdeki çalışan sayılarının çalıştıkları birimlere göre dağılımı aşağıdaki tabloda ayrı ayrı verilmiştir. Gazetelerdeki birimler genellikle Grafik tasarım, Haber, Yazı İşleri, Teknik Birimler/ Matbaa ve diğer birimler olarak sayılabilir. Bu birimlerde çalışan sayıları aşağıda ayrı ayrı tablolar şeklinde verilmiştir.

**Tablo: 3.16. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı**

Grafik/Tasarım Birimi Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
1–2 Çalışan olan gazete sayısı	15	% 88
3–5 Çalışan olan gazete sayısı	2	% 12

**Tablo: 3.17. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı**

Haber Birimi Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
1-2 Çalışan olan gazete sayısı	4	% 23
3-5 Çalışan olan gazete sayısı	13	% 77

**Tablo: 3.18. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı**

Yazı İşleri Birimi Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
1-2 Çalışan olan gazete sayısı	13	% 77
3-5 Çalışan olan gazete sayısı	4	% 23

**Tablo: 3.19. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı**

Teknik Birimler/Matbaa Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
1-2 Çalışan olan gazete sayısı	17	% 100
3-5 Çalışan olan gazete sayısı	-	-

**Tablo: 3.20. Çalışan Sayısının Birimlere Göre Dağılımı**

Yardımcı/ Destek Hizmetler( Diğer)	Frekans	Yüzde
1-2 Çalışan olan gazete sayısı	9	% 53
3-5 Çalışan olan gazete sayısı	-	-

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü üzere Grafik/Tasarım birimleri ağırlıklı olarak (% 88) 1-2 çalışan ile faaliyet göstermektedir. Haber birimlerinde ise Ağırlıklı olarak (% 77) 3-5 çalışan görev almaktadır. Yazı işleri birimlerine bakıldığında ise bu birimde çalışan

sayıları ise genellikle (% 77) 1–2 arasında değişmektedir. Ankete katılan gazetelerin Teknik Birimleri/ matbaalarında ise 1–2 çalışan yer almaktadır( % 77). Yardımcı/Destek birimlerinde veya diğer birimlerde çalışan sayısı açısından konuya bakıldığında da 9 gazetede yardımcı personel sayısı 1–2 arasında iken geriye kalan 8 gazetede yardımcı birimlerde çalışan olmadığı tespit edilmiştir. Bu noktada gazetelerin grafik tasarım, yazı işleri ve teknik birimler/ matbaalarındaki ortalama çalışan sayılarının genellikle 1–2 kişi olduğu görülmektedir. Haber birimlerinde ise ağırlıklı olarak 3–5 kişinin çalıştığı tespit edilmiştir. Bu noktada ankete katılan gazetelerde haber birimlerinin en fazla çalışana sahip birim olduğu söylenebilir. Ayrıca, diğer/ yardımcı birimlere (Sekreter, Temizlikçi, Aşçı, Diğer yardımcı elemanlar vb.) bakıldığında 17 gazetenin 9 tanesinde yardımcı birimlere çalışan sayısının 1–2 olduğu, 8 gazetede ise yardımcı birimlerde çalışan olmadığı tespit edilmiştir. Bu noktada, gazetelerin yarısından çoğunda yardımcı birimlerde eleman olmadığı göze çarpmaktadır. Buradan çıkarılabilecek sonuç bu gazetelerde yardımcı/ destek hizmetlerini diğer birimlerdeki çalışanların üstlenmiş olabileceğidir.

Diğer yandan çalışan sayılarının cinsiyet olarak belirlenmesi de gerekmektedir. Yüz yüze yapılan görüşmelerde bayan çalışan sayısının çok düşük olduğu ifade edilmiştir. Birkaç gazetede grafik tasarım, haber, yazı işleri birimlerinde 1–2 bayan çalışan olduğu, teknik birimler/ matbaa biriminde bayan çalışan bulunmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, bayanların genellikle yardımcı hizmetlerde( Sekreterlik, temizlik, yemek yapımı vb.) çalıştığı ifade edilmiştir. Bu durum basın sektöründeki çalışma koşullarının zorluğu ile açıklanabilir. Diğer yandan gazetecilik mesleğinin sosyal görünüm açısından da kadınlar için uygun görülmediği düşüncesiyle de açıklanabilir.

### **3.22. GAZETE SAHİBİNİN CİNSİYETİ**

Ankete katılan gazete sahiplerinin cinsiyetlerine ise bakıldığında gazete sahiplerinin tamamının erkek olduğu tespit edilmiştir. Bu durum ülkemizdeki kadın girişimci sayısının erkeklere kıyasla çok düşük olmasıyla da tutarlıdır. Ancak çok düşük oranda da olsa kadın gazete sahibi olması beklenmekteydi.

### **3.23. GAZETE SAHİBİNİN ÖĞRENİM DURUMU**

Gazete sahiplerinin öğrenim durumları ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir. Öğrenim durumları İlkokul, Ortaokul, Lise, Üniversite, İletişim Fakültesi mezunu olarak sıralanmıştır.

**Tablo: 3.21. Gazete Sahibinin Öğrenim Durumu**

Gazete Sahibinin Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
İlkokul	1	% 6
Ortaokul	1	% 6
Lise	5	% 29
Üniversite	10	% 59

Yukarıdaki tabloya bakıldığında Kayseri’de yayınlanan gazetelerin sahiplerinin yarısından fazlasının ( % 59) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca, Üniversite mezunu 10 gazete sahibinin 3 tanesi ise iletişim fakültesi mezunu olduğu tespit edilmiştir. Bu tablodan çıkabilecek sonuçlardan birisi gazete sahiplerinin önemli bir oranının( % 88) lise veya üniversite mezunu olduğudur. İlkokul ve ortaokul mezunu gazete sahibi ise 1’er kişidir. Diğer açıdan bakıldığında ise gazete sahiplerinin küçük bir bölümünün ( 3 kişi) iletişim fakültesi mezunu olduğu söylenebilir.

### 3.24.GAZETE ÇALIŞANLARININ EĞİTİM DURUMU

Ankete katılan gazetelerdeki çalışanlar eğitim durumları açısından ele alındığında aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır. Görüşülen gazetelerin sadece 1 tanesinde 1 ilkokul mezunu çalışan bulunmaktadır. 6 gazetede ise 1- 6 arasında ortaokul mezunu çalıştığı tespit edilmiştir. 17 gazetenin tamamında en az 2 en çok 9 lise mezunu çalıştığı tespit edilmiştir. Son olarak 15 gazetede 1–5 arası üniversite mezunu çalıştığı tespit edilmiştir.

Bu bilgiler ışığında görüşülen gazetelerin 17 gazetenin 15 tanesinde en az 1–5 kişi arasında üniversite mezunu çalışanın olduğu, 17 gazetenin tamamında 2–9 kişi arasında lise mezunu çalışan olduğu, yalnızca bir gazetede ise bir ilkokul mezunu çalışanın olduğu tespit edilmiştir. Bu noktada, ankete katılan gazetelerdeki çalışanların ağırlıklı olarak lise ve üniversite mezun olduğu söylenebilir.

Ayrıca, gazetelerde çalışan üniversite mezunları arasında iletişim fakültesi mezunu olup olmadığı da sorulmuştur. Bu noktada, üniversite mezunu çalışanı olan 15 gazetenin 3 tanesinde birer İletişim Fakültesi mezunu çalışan olduğu tespit edilmiştir.

### 3.25. GAZETE SAHİBİ VE ÇALIŞANLARIN MESLEK ÖRGÜTÜ ÜYELİK DURUMLARI

Gazete sahipleri ve çalışanları mensubu buldukları mesleğe ait örgütlere üye olabilmektedir. Kayseri’de yayınlanan gazetelerin sahipleri ve çalışanlarının herhangi bir meslek örgütüne üye olup olmadıklarının belirlenmesi amacıyla sorulan bir soruya verilen cevaplar aşağıda verilmiştir.

Ankete katılan 17 gazetenin 15 tanesinin ( % 88) sahibi bir basın meslek örgütüne üyedir. 2 gazetenin sahibi ise herhangi bir basın meslek örgütüne üye değildir. Herhangi bir basın meslek örgütüne üye olmayan 2 gazete sahibinden birisinin gazetecilik dışında farklı alanlarda iş yaptığı tespit edilmiştir. Bu açıdan bu iki gazete sahibinin gazetecilik dışında başka alanlarda faaliyette bulduklarından dolayı herhangi bir basın meslek örgütüne üye olmadıkları düşünülebilir.

Ankete katılan 17 gazetenin 16 tanesinde( % 94) çalışanların bir basın meslek örgütüne üye olduğu tespit edilmiştir. Sadece 1 gazetede basın meslek örgütüne üye herhangi bir çalışanın olmadığı görülmüştür.

Sonuç olarak Kayseri’de faaliyette bulunan gazetelerin sahip ve çalışanlarının tamamına yakınının bir basın meslek örgütüne üye oldukları söylenebilir. Bu durum, bu gazetelerin gazetecilik mesleğine önem verdikleri şeklinde yorumlanabilir.

### 3.26. GAZETE SAHİBİ VE ÇALIŞANLARININ GAZETECİLİK EĞİTİMİ FAALİYETLERİNE KATILIMI

Gazete sahibi veya çalışanlarının gazetecilik konusunda düzenlenen eğitim faaliyetlerine ilgisi önemli bir konudur. Eğitim düzeyi ne olursa olsun, gazetecilik yaparken bu konuda yapılmakta olan eğitim faaliyetlerine katılımı bu kişilerin gazetecilik mesleğine verdikleri önemin de göstergesidir.

**Tablo: 3.22. Gazete Sahibi ve Çalışanlarının Gazetecilik Eğitimi Faaliyetlerine Katılımı**

Gazete Sahibi ve Çalışanlarının Gazetecilik Eğitimi Faaliyetlerine Katılımı	Frekans	Yüzde
Katılıyor	14	% 82
Katılmıyor	3	18

Yukarıdaki tabloda, Kayseri’de yayınlanan 17 gazetenin 14 tanesinin (% 82) sahip veya çalışanlarının basın mesleği ile ilgili eğitim faaliyetlerine katıldıkları görülmektedir. Eğitim faaliyetlerine katılım oldukça yüksektir. Bu durum, gazete sahipleri veya çalışanlarının kendilerini bu tür eğitim faaliyetleriyle geliştirme gayretinde olduğu şeklinde yorumlanabilir. Eğitim faaliyetlerine gösterilen ilgi gazetelerin kalitesi ve gazetecilik mesleğinin itibarı açısından da olumlu etkiler gösterecektir.

### **3.27.GAZETELERDE 212 SAYILI BASIN İŞ YASASINA GÖRE ÇALIŞANLARIN SAYISI**

Basın iş kolunda çalışanların tabi olduğu ayrı bir yasal düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenleme ile basın sektöründe personel çalıştıran kurumlar ilave yükümlülükler üstlenmek durumundadır. Gazetelerin resmi ilan alma şartlarından birisi de 212 sayılı yasa çerçevesinde belirli sayıda personel çalışmasıdır. Ankete katılan gazetelerde 212 sayılı yasa çerçevesinde çalışan personel sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo: 3.23. Gazetelerde 212 Sayılı Basın İş Yasasına Göre Çalışanların Sayısı**

212 Sayılı Basın İş Yasasına Göre Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
1-7	9	% 53
8 ve üzeri	8	% 47

Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere Kayseri’de yayınlanan 17 gazetenin 9 tanesinde (% 53) 212 sayılı yasa çerçevesinde çalışan 1-7 arasında personel bulunmaktadır. 8 tanesinde (% 47) ise 212 sayılı yasa çerçevesinde çalışan 8 ve üzeri arasında personel bulunmaktadır.

### **3.28. GAZETELERİN ABONE SAYISI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Ankete katılan gazetelerin abone okuyucuya sahip olup olmadığı ve varsa kaç aboneliği tespit etmek amacıyla sorulan bu soruyla Kayseri’de yayınlanan 17 gazetenin 14 tanesinde (%82) gazetenin abonelik sistemi ile de okuyucuya ulaştırıldığı tespit edilmiştir. 3 gazetede ise (% 12) abonelik sisteminin kullanılmadığı tespit edilmiştir. Abonelik sistemi ile de gazetesini okuyucuya ulaştıran gazetelerin abone sayıları 100-

500 arasında değişmektedir. Burada, gazetelerin büyük bir bölümündeki abone sayısının 300 civarında olduğu tespit edilmiştir.

Bu noktada, gazetelerin büyük bir bölümünde 300 civarı abone bulunma sebebi irdelendiğinde konunun Basın İlan Kurumunun tiraj şartları ile ilgili olduğu anlaşılmıştır. Zira Basın İlan Kurumundan ilan alabilme şartlarından birisi de fiili satış rakamının alt sınırının 1000 olması şartıdır. Bu noktada, abonelik sistemi ile dağıtılan gazetelerin Basın İlan Kurumunun belirlediği alt sınır olan 1000 adet fiili satışın maksimum % 30'unu abonelik ile sağlayabileceği ile ilgili düzenlemenin etkisi büyüktür.

Yani, gazeteler 1000 adet fiili satış rakamına ulaşabilmek için en fazla bu sayının % 30'u olan 300 aboneyi fiili satış olarak gösterebilmektedir. Yapılan anketlerde Kayseri'de faaliyette bulunan gazetelerin büyük bölümündeki abone sayısının 300 civarı olma sebebi böylece ortaya çıkmış bulunmaktadır. Gazeteler Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilmek için minimum fiili satış sayısına ulaşabilmek için 300 aboneye sahip olduğunda geriye kalan 700 adet fiili satışı daha rahat sağlayabilmektedir. Gazetelerin ortalama satış fiyatlarının 10–20 kuruş dolaylarında olduğu düşünüldüğünde aylık abonelik bedeli 3–6 TL arasında olmaktadır. Bu durum, gazetelerin minimum tiraj rakamına ulaşamadıklarında kendi çözümlerini geliştirmelerine de yol açabilmektedir.

### **3.29. GAZETELERİN WEB SİTESİ'NE SAHİP OLMA DURUMU**

Günümüzde her alanda olduğu gibi gazetecilik alanında da internet teknolojilerinden yararlanılmaktadır. Bu durum gazetelerin web sitesi üzerinden yayınlanmalarını yaygınlaştırmaktadır. Web sitesi üzerinden gazete yayıncılığı interaktif kullanıma da imkân vermektedir. Okuyucu, web sitesinde yayınlanan gazete haberlerine yorum yapabilmekte veya e-posta vb. yollarla gazeteye ulaşabilmektedir.

**Tablo: 3.24. Gazetelerin Web Sitesi'ne Sahip Olma Durumu**

<b>Gazetelerin Web Sitesi'ne Sahip Olma Durumu</b>	<b>Frekans</b>	<b>Yüzde</b>
Web Sitesi Olan Gazete Sayısı	13	% 59
Web Sitesi Olmayan Gazete Sayısı	4	% 41

Bu noktada önemli olan bir diğer husus da gazetelerin web sitesine sahip olmasının yeterli olmadığıdır. Önemli olan husus bu web sitesinin sıklıkla güncellenmiş olmasıdır. Zira gazeteyi web sitesi üzerinden takip eden okuyucu çok sık güncellenen bir web sitesi talep etmektedir. Basılı bir gazete, bir sonraki günkü gazete okuyucunun eline geçene kadar o günün gazetesi sayılırken web sitesindeki haberler özellikle ulusal gazetelerde birkaç dakikada bir yenilenmek zorundadır. Yerel gazetelerde ise en azından basılı gazetelerde olduğu gibi günlük olarak güncellenme beklentisi bulunmaktadır.

Araştırmamızda web sitesine sahip olduğunu belirten 13 gazetenin 11 tanesinde gazetenin web sitesinin güncellendiği 2 tanesinde ise web sitelerinde bir güncelleme yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu durum bazı gazetelerde web sitelerinin göstermelik olduğu kanaati uyandırmaktadır.

### 3.30. GAZETELERDEKİ KÖŞE YAZARI SAYISI

Gazeteler sosyal, kültürel, siyasal, sanatsal, fikirsel ve daha pek çok alanda haber yayınlamaktadır. Diğer yandan alanında uzman olduğu kabul edilen kişiler gazetelerde kendi fikirlerini kaleme aldıkları yazılar da yazmaktadır. Bir gazetede köşe yazılarının sayısı gazetenin içeriği ve kalitesini de etkileyebilmektedir. Zira okuyucular kendi alanlarında uzman kişilerin yazılarına ilgi göstermekte ve köşe yazılarının sayı ve çeşitliliğini kalite göstergesi olarak düşünebilmektedir.

Ankete katılan gazetelerdeki köşe yazarı sayıları ile ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 4.25. Gazetelerdeki Köşe Yazarı Sayısı**

Gazetelerdeki Köşe Yazarı Sayısı	Frekans	Yüzde
1- 5	7	% 41
6- 10	8	% 47
11 ve üzeri	2	% 12

Ankete katılan 17 gazetenin 7 tanesinde( %41) 1–5 arasında, 8 tanesinde (% 47) 6–10 arasında, 2 tanesinde ise 11 ve üzerinde köşe yazarı bulunduğu tespit edilmiştir. Burada

dikkat çeken husus gazetelerde köşe yazısı yazan köşe yazarlarının daha çok gazeteye dışarıdan destek sağlayan ve gazete çalışanı olmayan kişilerin olduğudur. Yerel gazeteler sadece köşe yazısı yazacak kişiler için ek bir bütçe ayıramamaktadır. Bu yüzden köşe yazılarının bir bölümü gazetede yönetici vb. pozisyonda olan kişiler tarafından kaleme alınırken, bir kısmı ise gazeteye dışarıdan destek sağlayan kişilerin yazılarından oluşmaktadır. Görüşmelerimizde gazeteye dışarıdan destek sağlayarak köşe yazısı yazan kişilere genellikle herhangi bir ücret ödenmediği ifade edilmiştir.

### **3.31. GAZETE SAHİBİNİN BASIN SEKTÖRÜ DIŞINDAKİ FAALİYETLERİ**

Basın sektörü toplumsal, kültürel, siyasal vb. etkileri bakımından son derece kritik bir sektördür. Bu noktada, gazete sahibinin gazetecilik mesleğinin temel değerlerini ve etik kurallarını özümsemesi, benimsemesi ve uygulaması gerekmektedir. Zaten kendi içerisinde oldukça farklı dalları olan gazetecilik işinin layıklıya yapılabilmesi gazete sahibinin gazeteciliği tek işi olarak yapması ve görmesine bağlıdır. Gazete sahipliği ek iş, yan iş, hobi veya farklı alanlarda çıkar sağlamayı amaçlayacak bir iş olarak görülmemelidir. Zira özellikle yerel gazete sahipliği yerel gazetelerin mali açıdan çok da karlı bir iş olmaması dolayısıyla gazete sahibine çok yüksek kazançlar sağlamamaktadır.

Araştırmamızda ankete katılan gazete sahiplerinin gazetecilik dışında başka bir işe sahip olup olmadığı ile ilgili sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

**Tablo: 4.26. Gazete Sahibinin Basın Sektörü Dışındaki Faaliyetleri**

<b>Gazete Sahibi Basın Sektörü Dışında Faaliyette Bulunuyor mu?</b>	<b>Sayı</b>	<b>Yüzde</b>
Evet	6	% 35
Hayır	11	% 65

Yukarıdaki tablodan da görüleceği üzere ankete katılan 17 gazetenin 6'sının (% 35) sahibinin gazetecilik dışında başka işleri olduğu tespit edilmiştir. Diğer yandan 11 gazete sahibinin ise tek işinin gazetecilik olduğu görülmektedir. Anketten çıkan bir diğer sonuç gazetecilik dışında farklı alanlarda faaliyette bulunan 6 gazete sahibinin 3

tanenin gazete dışındaki işinin matbaacılık olduğu tespit edilmiştir. Bu faaliyet alanı gazeteciliğin tamamlayıcısı olması dolayısıyla doğal kabul edilebilir. Diğer yandan, 3 gazete sahibinin gazetecilik dışında inşaat ve sanayi işletmeleri olduğu tespit edilmiştir.

### 3.32. SARI BASIN KARTLI ÇALIŞAN SAYISI

Aşağıdaki tabloda Kayseri’de yayınlanan gazetelerdeki sarı basın kartlı çalışan sayısı görülmektedir.

**Tablo: 3.27. Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı**

Gazetelerdeki Sarı Basın Kartlı Çalışan Sayısı	Frekans	Yüzde
0	2	% 12
1- 5	13	% 76
6- 10	2	% 12
11 ve üzeri	-	-

Ankete katılan 17 gazetenin 2 tanesinde sarı basın kartına sahip çalışan olmadığı tespit edilmiştir. 13 gazetede ise sarı basın kartı sahibi 1–5 arasında çalışan bulunduğu görülmektedir. 2 gazetede ise 6–10 arasında sarı basın kartlı çalışan olduğu görülmektedir.

### 3.33. GAZETELERİN SATIŞ YÖNTEMİ

Kayseri’de yayınlanan gazetelerin satış yöntemlerine bakıldığında gazetelerin temelde abonelik yöntemi ve bayiler aracılığıyla satıldığı görülmektedir. Bu duruma ilişkin tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo: 3.28. Gazetelerin Satış Yöntemi**

Gazetenin Satış Yöntemi	Frekans	Yüzde
Sadece Abonelik	-	-
Sadece Bayilik	3	% 18
Hem Abonelik Hem de Bayilik	14	% 82

Tablodan da görüldüğü üzere Kayseri’de yayınlanan gazetelerin 14 tanesi ( % 82) hem bayiler aracılığıyla satılmakta hem de abonelik yöntemini kullanmaktadır. Gazetelerin 3 tanesi ise (% 18) ise sadece bayiler aracılığıyla satılmaktadır. Bu gazeteler abonelik sistemini kullanmamaktadır. Yapılan yüz yüze görüşmelerde Kayseri’de yerel gazeteleri dağıtan sadece bir tane dağıtım şirketi olduğu ve gazetelerin dağıtımını yapan bu şirketin yerel gazete dağıtımına yeterince önem vermediği konusunda sıkıntılar dile getirilmiştir.

### 3.34. GAZETELERİN GELİR KAYNAKLARI

Gazetelerin gelir kaynakları seri ilanlar, resmi ilanlar, özel ilan ve reklâmlar, abone ve bayi satışları, dışarıya yapılan baskı işleri ve internet gazeteciliği reklâmları olarak sıralanabilir. Bu gelir kaynaklarının her birisinin toplam gelir içindeki dağılımı gazetelerin sağlıklı bir gelir kaynağına sahip olup olmadığı açısından önemlidir.

Yapılan araştırmada, Kayseri’deki gazetelerin % 88’i ( 17 gazetenin 15 tanesi) en önemli gelir kaynağının resmi ilanlar olduğunu belirtmiştir. İki gazete ise en önemli gelir kaynaklarının özel ilan-reklâmlar ve abone-bayi satışından oluştuğunu ifade etmiştir. Diğer yandan 17 gazeteden 11 tanesi ikinci sıradaki en önemli gelir kaynaklarının özel ilan ve reklâmlar olduğunu belirtmiştir. 3 gazete abone ve bayi satışı, 2 gazete seri ilanlar, 1 gazete ise dışarıya yapılan baskı işlerinden elde edilen gelirlerin en önemli gelir kaynakları arasında ikinci sırada yer aldığını belirtmiştir. Gelir kaynakları arasında üçüncü sırada abone ve bayi satışı yer alırken dördüncü sırada ise seri ilanlar yer almıştır. Gelir kaynakları arasında beşinci sırayı dışarıya yapılan baskı işleri almıştır. Diğer yandan, Kayseri’deki hiçbir gazetenin internet gazeteciliğinden bir gelir elde etmediği tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara bakıldığında gazetelerin büyük bir bölümünün ilk sıradaki gelir kaynağının resmi ilanlardan sağlanan gelirden oluşuyor olması aslında sağlıklı bir durum olarak nitelendirilebilir. Zira bu durum resmi ilanların gazetelerin belkemiği olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bunun çeşitli sakıncaları olabilir. Bunlar, resmi ilanların azalması veya sonlanması durumunda bu gazetelerin mali açıdan büyük bir risk altında olabileceği, resmi ilanlara alışan gazetelerin diğer gelir kaynaklarını artırma çabası göstermeyeceği, tembelleşebileceği gibi sakıncalardır. Kanaatimizce, gazeteler asıl gelirini özel ilan ve reklâmlar, seri ilanlar ve satıştan elde etmelidir. Özetle, Kayseri'deki gazetelerin gelir kaynağı açısından büyük oranda resmi ilanlara bağımlı halde olması onların rehavete kapılmaları ve gazetecilik faaliyetinden gelir elde etme çabasına girmemeleri sonucunu doğurabilir.

Diğer yandan bu durum bazı gazetelerin yalnızca resmi ilan geliri elde edebilmek amacını taşıyabileceği hatta yalnızca resmi ilan alabilmek amacıyla kurulan ve faaliyet gösteren gazetelerin türeyebileceği şekilde de yorumlanabilir. Bu durum da gazeteciliğin gelişmesinin önünü tıkayabilecektir. Gazeteler muhakkak gelir kaynaklarının dağılımını daha sağlıklı bir yapıya kavuşturmalı ve gazetecilik faaliyetinden gelir elde etmek için çaba göstermelidir.

Görüşülen gazete sahipleri ve yöneticilerin neredeyse büyük bir bölümü resmi ilan geliri sayesinde faaliyetlerine devam edebildiklerini belirtmiş ancak aldıkları resmi ilanlardan Basın İlan Kurumu'nun komisyonunun, KDV'nin ve kurumlar vergisinin, sabit işletme maliyetlerinin düşülmesinden sonra bu gelirin de tek başına çözüm olmadığını söylemişlerdir. Ayrıca gazete yöneticileri resmi ilan alan gazetenin sayıca fazla olmasının da resmi ilandan alınan payın düşük olmasına neden olduğunu ve diğer kaynaklardan da çok fazla bir gelir elde etmediklerini belirtmişlerdir

### **3.35. YEREL BASININ EN ÖNEMLİ SORUNLARI**

Yerel basın sorunları; Gelir/Finansman Sorunu, Teknolojik Yetersizlik, Nitelikli Eleman Sorunu, Hammadde Temini Sorunu, Tiraj Sorunu, İçerik Sorunu, Dağıtım Sorunu, Habere Ulaşma Zorluğu, Halkın Okuma Alışkanlığı, Yaygın Basının Bölge Sayfaları, Görsel Basının Gelişimi ve Televizyon Kanallarındaki Artış, Yasal Sorunlar şeklinde ifade edilebilir. Ankete katılan gazetelerin bu sorunlar arasında en önemli olarak gördüğü ilk üç sorunu sıralamaları istendiğinde aşağıdaki sonuçlar ortaya çıkmıştır.

17 gazetenin 16 tanesi en önemli sorun olarak gelir sorununu görmektedir. Gazete yöneticileri resmi ilan, özel-seri ilan, reklam, satış gibi temel gelir kalemlerinin hammadde, personel, üretim, sabit maliyetler gibi işletme maliyetlerini karşılamadığını gelir ve gideri başa baş dengelemek için bile çoğu önemli şeyden tasarruf etmek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir.

İkinci sırada ise personel ve nitelikli eleman sorunu yer almaktadır. Üçüncü sıradaki sorun ise tiraj ve dağıtım sorunu yer almaktadır. Dördüncü sırada ise yasal sorunlar olarak ifade edilen resmi ilan alabilme şartlarının zorlaştırılması gösterilmiştir. Beşinci sırada yer alan sorunlar ise hammadde temini sorunu ile teknolojik yetersizlik sorunları olarak belirtilmiştir. Bu sonuçlara bakıldığında dikkat çeken bazı durumlar görülmektedir.

Gelir sorunu birinci sırada yer alan sorun olarak görülmekte ancak gelirin artırılması için yeterli çaba gösterilmemektedir. Ayrıca, gelir kaynaklarının dağılımının dengelenmesi gerekmektedir. Gelir kaynakları arasında gazetelerin büyük bölümünde birinci sırada resmi ilanların yer alması gazetelerin bütün dikkatini resmi ilan alabilmeye topladıkları şeklinde düşünülebilir. Bu sakıncanın ortadan kaldırılması gazetelerin diğer gelir kaynaklarını da etkin olarak kullanabilmesine bağlıdır.

## SONUÇ

Kayseri’de günlük olarak yayınlanan gazetelerin mevcut durumunu ortaya çıkararak temel sorunlarını tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışma neticesinde Kayseri’deki yerel gazetelerle ilgili olarak şu sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Araştırma neticesinde günümüzde Kayseri’de yayınlanan yirmi adet günlük yerel gazete olduğu tespit edilmiştir. Bu gazetelerin en eskisi 1910 yılında yayın hayatına başlamıştır ve halen yayınlanmaya devam etmektedir.

Kayseri’de yayınlanan gazetelerin % 76’sı 8 sayfa olarak yayınlanmaktadır. Gazetelerin tamamına yakını büyük boy ve ofset tekniğiyle olarak basılmaktadır. Ayrıca bütün gazetelerin dizgisi bilgisayarlı sistem ile gazetenin kendi tesislerinde yapılmaktadır. Gazetelerin baskısı ise büyük oranda gazetelerin kendi tesislerinde yapılmaktadır. Gazetelerin baskı tesislerinde ayrıca dışarıya baskı hizmeti de verilmektedir. Gazetelerin faaliyet gösterdiği tesislerin yarıya yakını gazetelere aitken diğer yarısı ise kiralanmış tesislerdir. Gazetelerin fiyatları ise 10–25 kuruş arasında değişmektedir. Gazetelerin tirajına bakıldığında ortalama tirajın 1000 dolaylarında olduğu görülmektedir. Gazetelerin % 88’i resmi ilan almaktadır. Kayseri’de yayınlanan gazetelerin % 77’si tezkip almadıklarını, % 59’u ise yasal uyarı veya ceza almadıklarını belirtmiştir.

Kayseri’de yayınlanan gazeteler haber kaynağı olarak temelde ajans haberlerini kullanmakta, bununla birlikte belediyeler, emniyet, sivil toplum kuruluşları gibi kurumlardan da haber sağlamaktadır. Gazetelerin çalışan sayısı ağırlıklı olarak 6–10 arasındadır. Gazetelerin grafik tasarım birimlerinde çoğunlukla 1–2 kişi, haber birimlerinde 3–5 kişi, yazı işlerinde 1–2 kişi, teknik birimlerinde 1–2 kişi çalışmaktadır. Yardımcı hizmetlerde çalışan sayılarına bakıldığında gazetelerin yarısında yardımcı personel bulunmadığı yarısında ise 1–2 yardımcı personel bulunduğu tespit edilmiştir.

Gazete sahiplerinin tamamının cinsiyetinin erkek olduğu ve bunların % 59’unun üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Gazete çalışanlarının da eğitim düzeyine bakıldığında eğitim düzeylerinin lise- üniversite ağırlıklı olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gazetelerin üç tanesinin sahibinin İletişim Fakültesi mezunu olduğu belirlenmiştir.

Kayseri'deki yerel gazetelerde çalışan İletişim Fakültesi mezunu çalışan sayısının 3 kişi olduğu tespit edilmiştir.

Kayseri'deki gazetelerin sahip ve çalışanlarının çoğunluğunun basın meslek örgütüne üye olduğu tespit edilmiştir. Kayseri'de yayınlanan gazetelerin sahip ve çalışanlarının büyük bir bölümü eğitim faaliyetlerine katılmaktadır.

Gazetelerin 212 sayılı basın iş yasasına göre çalışan sayılarına bakıldığında gazetelerin yarıya yakınının 1-7 arasında, diğer yarısının da 8 ve üzerinde bu kapsamda çalışana sahip olduğu görülmüştür. Gazetelerin büyük bölümü abonelik ve bayilik yoluyla satış yöntemini kullanmaktadır. Abone sayıları 300 civarındadır.

Gazetelerin % 59'unun web sitesi bulunmakla birlikte bu web sitelerinin güncellenme sıklığı konusunda sorunlar vardır. Gazetelerdeki köşe yazarı sayıları ağırlıklı olarak 1-5 ve 6-10 arasında değişmektedir. Bu köşe yazarlarının büyük bölümü gazete çalışanı değildir ve gazetelere dışarıdan katkı sağlamaktadır. Gazete sahiplerinin % 65' i basın sektörü dışında bir faaliyette bulunmazken % 35' i ise basın sektörü dışındaki işlerle de iştigal etmektedir.

Gazetelerin % 76'sında 1-5 arasında sarı basın kartlı çalışan mevcuttur.

Kayseri'deki gazetelerin en önemli ve en büyük gelir kaynağı Resmi İlanlardır. İkinci sırada ise özel ilan ve reklamlar gelmektedir. Kayseri'deki gazetelerin en önemli sorununun gelir/finansman sorunu olduğu ve bunu sırasıyla nitelikli personel, tiraj ve dağıtım sorunları izlemektedir.

Ayrıca Kayseri'deki gazetelerin en önemli sorununun gelir/finansman sorunu olduğunu destekleyen diğer hususlar da mevcuttur. Öyle ki, gazetelerin % 53'ünün kendi tesislerinde dışarıya baskı hizmeti vererek ek gelir elde edebilmeyi amaçladığı tespit edilmiştir. Gazetelerin fiyatlarının ise 10-25 kuruş arasında olması ve gazete yöneticilerinin bundan belli bir satış geliri elde edemediklerini belirtmeleri, gazetelerin ortalama tirajının 1000 dolaylarında olduğu ve aslında belirtilen tirajların resmi ilan alan gazetelerin günlük tiraj şartını yerine getirmeye yönelik bu şekilde ifade edilmiş olduğunun belirtilmesi, zaten bu tirajın % 30'unun abonelerle veya eksik kalan kısmın da kendi gazetelerini satın alma yöntemiyle tutturulmaya çalışıldığıının ifade edilmesi gibi hususlar bu tirajların dahi yanıtıcı olabileceği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Ortalama fiyat olarak 10-25 kuruş gibi bir fiyat ile çarpıldığında bir gazetenin günlük

tirajdan elde ettiği satış gelirinin günlük 100–250 TL civarında olduğu görülmektedir. Dolayısıyla, tirajdan elde edilen gelir gazetenin basım maliyetini dahi karşılamakta yetersiz kalmakta, yani gazeteler tiraj konusunda da sorun yaşamaktadırlar. Gazetelerin % 88'i resmi ilan almaktadır. Görüşülen gazete sahipleri ve yöneticilerin neredeyse büyük bir bölümü resmi ilan geliri sayesinde faaliyetlerine devam edebildiklerini belirtmiş ancak aldıkları resmi ilanlardan Basın İlan Kurumu'nun komisyonunun, KDV'nin ve kurumlar vergisinin, sabit işletme maliyetlerinin düşülmesinden sonra bu gelirin de tek başına çözüm olmadığını söylemişlerdir.

Ayrıca resmi ilan alan gazetenin sayıca fazla olmasının da resmi ilandan alınan payın düşük olmasına neden olduğunu, özel ilan ve reklâmlar ile seri ilanlardan da çok fazla bir gelir elde etmediklerini ifade eden gazete yöneticileri bu durumda resmi ilan, özel-seri ilan, reklam gibi gelir kalemlerinin hammadde, personel, üretim, sabit maliyetler gibi işletme maliyetlerini karşılamadığını, gelir ve gideri başa baş getiren bir gazetenin büyük iş başardığını ve ayakta kalmayı da aslında personelden, hammaddeden, diğer giderlerden tasarruf ederek başardıklarını belirtmişlerdir. Bütün bunlar Kayseri'deki gazetelerin en önemli sorununun gelir/finansman sorunu olduğu varsayımını desteklemektedir.

Bunun dışında, gazetelerin çalışan sayısı ağırlıklı olarak 6–10 arasındadır. Gazete çalışanlarının birimlere göre dağılımlarına bakıldığında ortalama birkaç kişi olduğu görülmektedir. Zira yerel gazetede çalışan sayılarının çok yüksek rakamlarda olmaması doğaldır. Ancak, diğer yandan çalışan sayısının Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilme şartları gibi yasal bir takım yükümlülükler göre ayarlandığı da söylenebilir. Ayrıca görüşülen gazetelerde çalışan yönetici ve diğer personelin bir kısmının gazete sahibinin yakınlarından oluştuğu ve personel sayısı ile alakalı yasal yükümlülüklerin bu şekilde yerine getirildiği, kaynak yetersizliğinden dolayı aile dışından nitelikli personel istihdam etmekte yetersiz kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum nitelikli personel konusunda sıkıntıları da açıklamaktadır.

Kayseri'de yayınlanan gazetelerin satış yöntemlerine bakıldığında gazetelerin temelde abonelik yöntemi ve bayiler aracılığıyla satıldığı görülmektedir. Gazetelerle yüz yüze görüşmelerde Kayseri'de yerel gazeteleri dağıtan sadece bir tane dağıtım şirketi olduğu ve gazetelerin dağıtımını yapan bu şirketin yerel gazete dağıtımına yeterince önem vermediği, bazı gazeteler kendi gazetelerini satılmadığı gerekçesiyle çoğu bayide

göremedikleri konusunda sıkıntılarını da dile getirmişlerdir. Zaten kısıtlı bütçelerinden dağıtıma zor pay ayırdıklarını buna rağmen bir de bu gibi sıkıntılarla karşılaştıklarını ve buna ek olarak abonelere gazete ulaştırılmasına ek kaynak ayıramadıklarını, elden gazete ulaştırdıklarını belirten gazetelerin dağıtım konusunda da sıkıntı yaşadıkları görülmektedir. Buradan hareketle Kayseri'deki yerel gazetelerin temel sorunlarının gazetelerin de belirttiği gibi gelir/finansman sorunu, nitelikli personel, tiraj ve dağıtım sorunları olduğu söylenebilir.

Kayseri ilindeki gazetecilik faaliyetlerine ilişkin verilerin geleneksel anlamda gazetecilik yapan ve fazla gelişmemiş illere göre daha iyimser, gelişme vadeden ve umut verici olduğu söylenebilir. Bu durum Kayseri ilinin ekonomik göstergelerinin iyi olması ve gelişmişlik düzeyi ile de ilişkilendirilebilir. Bu durumda Kayseri ilindeki yerel gazetecilik faaliyetlerinin görece, “gelişmekte olan” kategorisinde değerlendirilebileceği şeklinde de ifade edilebilir. Zira gazetecilik faaliyetleri açısından fazla gelişmemiş çoğu kente göre yukarıdaki sonuçlar ışığında Kayseri ilindeki gazetelerin ekonomik ve teknik olanaklar açısından daha iyi durumda olduğu tespit edilmiştir. Buna rağmen Kayseri'deki yerel gazetelerin de en önemli sorununun gelir/finansman sorunu olduğu sonucu ortaya çıkmış olup, diğer sorunların da buna bağlı olarak geliştiği ve bu sorunların Türkiye'deki yerel basın temelde sorunlarıyla benzer özellikte olduğu belirlenmiştir.

Diğer yandan, yukarıdaki sonuçlara bakıldığında, bu sonuçların büyük bölümünün de Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilme şartları ile örtüştüğü gözlemlenebilir. Yerel gazetelerin gelir sorununu Basın İlan Kurumundan aldıkları ilanlarla çözmeye çalıştıkları görülmektedir. Hatta pek çok gazete personel sayısı, tiraj, sayfa sayısı, ebat, baskı tekniği, abone durumu vb. açısından durumlarını Basın İlan Kurumundan resmi ilan alabilmenin asgari şartlarına göre ayarlamaktadır. Bu durum gazetelerin büyük çoğunluğunun resmi ilan almakta oluşu ve temel gelir kaynaklarının resmi ilan geliri olması nedeniyle resmi ilan geliri elde etme amacını ön plana çıkardığı şüphesi uyandırmaktadır. Zira Kayseri ili için toplamda 20 adet günlük yayın yapan yerel gazetenin fazla olduğu düşünülmektedir. Bu 20 gazetenin de 16 tanesinin resmi ilan alan yerel gazete olması durumu da bu düşüncüyü pekiştirmektedir. Böylece doğal olarak gazete sayısı fazla olduğu için resmi ilandan alınan pay da düşük olmaktadır. Buradaki temel sorun, yerel gazetelerin gelişimi için aslında bir destek olarak düşünülen

resmi ilan uygulamasının amacından sapmış olmasıdır. Diğer yandan resmi ilanın varlığı, gazete sayılarının fazla olması durumunu tetiklemede; güçlü, nitelikli ve gerçek anlamda gazetecilik yapmak üzere oluşacak gazetecilik faaliyetlerini de engellemektedir. İster yerel isterse yaygın olsun, gazeteler asıl gelirlerini reklamlardan elde etmelidirler. Yerel basının gelişmesi için özel ilan ve reklam gelirlerinin artırılması gerekmektedir.

Gazetelerin yaşamlarını sonsuza dek resmi ilana bağlayarak sürdürmeleri zaten imkânsızdır. Reklama dayalı bir yapıda tiraj daha çok olacak, o da çoğalan okuyucuların paralelinde her iki kaynağı da artıracaktır. Yani okuyucu ne kadar çok olursa özel ilan ve reklamın da o kadar çok olması beklenir. Ancak okuyucunun ve reklamların çok olması sadece bu şekilde gerçekleşmemektedir. Aynı zamanda o okuyucunun da reklam verenin de “yerele” değer vermesi, itibar etmesi, sahip çıkması gerekmektedir. Bu durumda yerel gazeteler de kendi içeriğini kendisi “yerele uygun”, nitelikli bir şekilde üretmelidir. Yerelin sorunları ancak yerel tarafından dile getirildiğinde ve yerel tarafından çözümlendiğinde gerçekçi ve kalıcı bir sonuç oluşacaktır. Yerel gazeteler, yerel basının gelişmesini hep ekonomik yetersizliklere bağlamaktadırlar. Gazetelerin biçim açısından gelişmesinin buna bağlı olduğu düşünülebilir. Ancak içerik ve kalitesi açısından gelişmeleri de kendilerinin ne derece gerçek anlamda gazetecilik yapmak için yayınladıkları ve üretim sürecindeki her aşamada, gazetede her birimde niteliklerini, kalitelerini bu yönde nasıl ayarladıkları ile ilgilidir.

Şüphesiz ki resmi ilan ve reklam geliri, yerel basının gelir/finansman kaynağının önemli bir dilimini oluşturmaktadır. Yerel gazetelerin de bu dilimden daha fazla pay alabilmesi için sayılarının azaltılarak tekelci zihniyetten uzak bir şekilde birleşme yoluna gitmeleri çözüm olarak düşünülebilir. Böylece teknik imkânlar da gelişecek ve kalitenin yükseltilmesi sağlanacaktır. Kalitesi yükselen, gücü artan, içerik ve biçim özellikleri açısından düzelen ve daha cazip hale gelen gazeteler de daha çok okunacaktır. Daha çok okunan gazete de, özel ilan ve reklamların da yükselmesiyle layık olduğu noktaya ulaşacaktır.

Sonuç olarak, yerel basının gelişip güçlenmesi, sorunlarının çözümlenmesi için en önemli görev yine bu gazetelere düşmektedir. Yerel basının gelişip güçlenmesi de yerel iletişimi ve haberleşmeyi güçlendirecek, yerel demokrasinin sağlıklı gelişimine katkıda bulunarak yerel kalkınmaya katkı sağlayacaktır. Bütün bunlara ek olarak da yerel basını

geliştirmek için bazı teşvik tedbirlerinin hazırlanıp, destek uygulamaların da hayata geçirilmesi hükümet politikası olarak onların yaşamında yer almalıdır.

### KAYNAKÇA

- Akandere, Osman;( 1999), ‘ İkinci Dünya Savaşından Sonra Çok Partili Hayata Geçişte Kurulan İlk Muhalefet Partisi: Milli Kalkınma Partisi’’, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 4, , s. 193–293.
- Akdağ, Ünal; Yerel Basında Dağıtım Sorunu, <http://www.mersingazetecilercemiyeti.org/EditorNews.asp?ID=16>, Erişim.30.09.2009.
- Akgönül, Cevat; (1974), Cumhuriyet’in 50.Yılında Türk Basını, İstanbul.
- Aksoy, Eflatun; Yüz Yüze Görüşme, 14 Mart 2010 Kayseri.
- Alemdar, Korkmaz; (1999), ‘Osmanlı Basınına Genel Bakış’, Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ....., Korkmaz;(1981), Türkiye’de Çağdaş Haberleşmenin Tarihsel Kökenleri, A.İ.T.İ.A., Ankara.
- Alkan, Ahmet Turan; (1998), ‘Şehirlerin Ruhu ve Mahalli Gazeteler’, Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 21–13 Kasım 1998 Sivas, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 8, Erdini Basımevi, İstanbul.
- Arabacı, Caner;(Mayıs 2003), ‘Cumhuriyet’e Giden Yolda Milli Mücadele Basını’’, Konya Çalı Kültür Sanat Dergisi, S.53, s.12–17.
- Arslan, Berna; (1991), Yerel Basın Örgütlerinde Örgütsel İletişimin Rolü ve Önemi, Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. SBE, Eskişehir.
- Atabek, Necdet; ‘Yerel Basın ve Yerel Demokrasi’, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı 22, Yıl 2005, s.47–77.
- Atılğan, Semra; ‘Modernleşme, Yabancılaşma ve Yerel Basının İşlevleri’, III. Yerel Medya Eğitim Semineri, 26–27 Kasım 1998

- Bursa <http://www.byegm.gov.tr/seminerler/bursaiii/BurKonusma1.htm>, (Erişim.12.10.2009).
- Ayhan, Bünyamin; (2005), ‘‘Olağanüstü Durumlarda Toplumsal Dayanışma ve Bütünleşmeye Basının Katkısı: Milli Mücadele Dönemi Türk Basını’’, S.Ü. SBE, Doktora Tezi, Konya.
- ....., Bünyamin; Adem Demirsoy ;( 2005), ‘‘1960’dan Günümüze Konya’da Yerel Gazetecilik’’, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 14, s.131–157.
- Bali, Rifat N.; (2002), Tarz-ı Hayattan Life Style’a Yeni Seçkinler, Yeni Mekanlar, Yeni Yaşamlar, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bilgin, Nazmi; "Medya Siyaset İlişkileri Ve Sorunlar", III. Yerel Medya Eğitim Semineri, 26–27 Kasım 1998 Bursa, <http://www.byegm.gov.tr/seminerler/bursa-iii/BurKonusma2.htm>, (Erişim.12.10.2009).
- Bodur, Feyyaz; (1997), Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- ....., Feyyaz; (1997), Yerel Basında Yönetim ve Örgüt Yapısı, A.Ü. Yayınları, Eskişehir,.
- Bozdağ, İsmet; (1992), Dünyada ve Türkiye’de Basın İstibdadı, Emre Yayınları, İstanbul.
- Bulut, Recep;(2009), Kayseri Basınının Fırtınalı Yılları, Basılmamış Kendi Notları, Kayseri.
- Bülbül, A.Rıdvan; (2000), Genel Gazetecilik Bilgileri, Nobel Yayın, Ankara.
- Cengiz, Mustafa; Yüz Yüze Görüşme, 25 Haziran 2009 Kayseri.
- Cillov, Ertan ; ‘‘ Basın İlan Kurumu Ve Resmi İlanlar’’, XII. Yerel Medya Eğitim Semineri, 13–14 Nisan 2006 Adana [http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adana.xii/adana\\_20htm](http://www.byegm.gov.tr/seminerler/adana.xii/adana_20htm), (Erişim.10.09.2009).

- Çığ, Ünsal; (2007), “ 19. Yüzyılda Osmanlı’da Gazetecilik Hareketleri’”, Türkiye’de Yerel Basın; Der: Suat Gezgin, Doğan Ofset Yayıncılık, İstanbul.
- Çakır, Hamza; (2002), Osmanlı’da Basın İktidar İlişkileri: Azınlık Basını, Türkçe Basın, Dış Basın, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Demir, Vedat; (2008), “ Türk Medyası ve Demokrasi”, Köprü Dergisi, Güz, 104. Sayı, s.65–73.
- Demirkent, Nezi; Yerel Basın Üzerine Konuşmalar (1997–2000), Yerel Medya Eğitim Seminerleri Dizisi Özel Yayın, <http://www.tgc.org.tr/ybs/nd00.htm>,(Erişim.05.09.2009).
- Duman, Haluk Harun; (2007), “Osmanlı Dönemi’nde Yerel Basın”, Türkiye’de Yerel Basın; Der: Suat Gezgin, Doğan Ofset Yayıncılık, İstanbul.
- Dünden Bugüne Kayseri Basını, (1992), Kayseri Gazeteciler Cemiyeti Kültür Yayınları, Kayseri.
- Ecer, A.Vehbi; (2009), Milli Mücadelede Kayseri Basını, Kayseri Enstitüsü Derneği Yayınları, Kayseri.
- Efendioğlu, Coşkun; (2008), “Devlet ve Piyasa Karşısında Yerel Medya”, İstanbul Uluslararası Bağımsız Medya Forumu, Başka Bir İletişim Mümkün, Bildiriler, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Emery, Edwin; (1984), The Press And America An Interpretive History of the Mass Media, Prentice-Hall Inc., London.
- Er, Turgut; (2003), Türkiye’de Basın Yayın ve Tanıtma, Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Erdoğan, İrfan; (2007), Türkiye’de Gazetecilik ve Bilim İletişimi: Yapısal Özellikler, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Pozitif Matbaacılık, Ankara.

- Faraç, Mehmet; (1999), “Türkiye”deki Yerel Basın Hakkında Genel Bilgi”, Türkiye ve Almanya’da Yerel Gazetecilik, Konrad Adenauer Yayınları, Ankara.
- Fırat, O.; (1995), “Türkiye’de Yerel Basının Gelişmesi Üzerine Notlar”, Kebikeç, Sayı 2, , s.161-163.
- Gevgilili, Ali; (1983), “Türkiye Basını”, Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi Cilt 1, İletişim Yayınları, İstanbul, s.202–228.
- Gezgin, Suat; (2007), “Türkiye’de Yerel Basın”, Türkiye’de Yerel Basın, Der: Suat Gezgin, İstanbul.
- ....., Suat; (Kış 2006), “Yerel Basının Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Sorunları” Akademi İletişim Dergisi, Sayı:4, , s.11–13.
- Girgin, Atilla; (2007), “Türkiye’de Yerel Basın ve Resmi İlan”, Türkiye’de Yerel Basın, Der: Suat Gezgin, İstanbul.
- ....., Atilla; (2001), Türk Basın Tarihi’nde Yerel Gazetecilik, İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Güleç, Serhat; (2005), Türkiye’de Yerel Yazılı Basın ve Mersin Örneği, Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. SBE, Mersin.
- Gündüz, Uğur; (2007), “Kurtuluş Savaşı’nda Yerel Basının Rolü”, Türkiye’de Yerel Basın, Der: Suat Gezgin, Doğan Ofset Yayıncılık, İstanbul.
- Gürbüz, Cenani; (1973), Milli Mücadelede Develi Ve Ermeniler, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Gürel, Nail; (1999), “Kapanış Konuşması”, Yerel Gazetecilikte Meslek İçi Eğitim, 29–30 Temmuz 1999 Konya, Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi 13, Erdini Basımevi, İstanbul.
- ....., Nail; (2007), “Yerel Basının İşlevi ve Demokrasilerde Önemi”, Türkiye’de Yerel Basın, Der: Suat Gezgin, İstanbul.

- Güz, Nurettin; (1993), Serbest Cumhuriyet Fırkası Sonrası Basında Muhalefet ve Matbuat Kanunu, G.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- ....., Nurettin; (1995), Tek Parti İdeolojisinin Yayın Organları Halkevi Dergileri, Bilge Yayın, Ankara.
- ....., Nurettin; (1991), Türkiye’de Basın İktidar İlişkileri (1920–1927), G.Ü. BYYO Yayınları, Ankara.
- ....., Nükhet; (1997), “Yerel Basında Gazetecinin Tanımı, İşlevi, Çalışma Koşulları ve Sorunları” Yerel Basın Eğitim Seminerleri Dizisi, No 1, İstanbul 2–3 Ekim 1997, Erdini Basımevi, İstanbul.
- Işık, Metin; (Ocak 2001), “Globalleşme, Yerelleşme ve Medya”, Selçuk İletişim Dergisi, Sayı:4, , s. 38–43.
- İnuğur, M. Nuri; (2002), Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul.
- ....., M. Nuri; (1993), Basın ve Yayın Tarihi, Der Yayınları, İstanbul.
- ....., M. Nuri; (1992), Türk Basın Tarihi (1919–1989), Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Kabacalı, Alpay; (1990), Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- ....., Alpay; (2000), Başlangıçtan Günümüze Basın Sansürü, Literatür Yayınları, İstanbul.
- ....., Alpay; (1994), Türk Basını’nda Demokrasi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kahraman, İbrahim; (2003), “Anadolu Medyasının Başlıca Sorunları ve Çözüm Yolları” İletişim Şûrasına Sunulan Tebliğler, 20–21 Şubat 2003 Ankara, BYEGM Yayınları, Ankara.
- Kalaç, Ahmet Hilmi; (1960), Kendi Kitabım, Yeni Matbaa, İstanbul.
- Kayacan, İsa; (1996), Dünya’da ve Türkiye’de Gazetecilik/Basınımızın Anadolu Cephesi, Ajans Matbaası, Ankara.

- Kejanlıoğlu, D. Beybin; (2004), Türkiye’de Medyanın Dönüşümü, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Kiracı, O. Hakan; (1998), “Yerel Basının Karşılaştığı Sorunlara Çözüm Önerileri”, Yerel Gazetecilik, Televizyonculuk Ve Radyoculukta Meslek İçi Eğitim, 12–13 Kasım 1998 Sivas, Yerel Basın Eğitim Semineri Dizisi 8, Konrad Adenauer Vakfı Yayını, Erdini Basımevi, İstanbul.
- Koloğlu, Orhan; (2006), Osmanlı’dan 21.Yüzyıla Basın Tarihi, Pozitif Yayınları, İstanbul.
- ....., Orhan; (1994), Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Basın, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Kongar, Emre; “Medya Yeniden Yapılanabilecek mi?” Medya Notu, 2004 [http://www.kongar.org/medyanotu/248\\_Medya\\_Yeniden\\_Yapilabilecek\\_mi\\_VI.php](http://www.kongar.org/medyanotu/248_Medya_Yeniden_Yapilabilecek_mi_VI.php),(Erişim. 26.9.2009).
- Koyukan, Bilge Recep; (1995), “Anadolu Basını Hakkında İstatistikî Gözlemler”, Kebikeç, Sayı 2, s.165–171.
- Mutlu, Erol; “Yerel Basın ve Demokrasi”, II. Yerel Medya Eğitim Semineri, Trabzon 11–13 Haziran 1998,<http://www.byegm.gov.tr/seminerler/trabzon-ii/kt11.htm>, (Erişim.17.10.2009).
- Önder, Ali Rıza; (1972), Kayseri Basın Tarihi, Ayyıldız Matbaası, Ankara.
- Özgen, Murat; (1994), “1980 Sonrası Türk Medyasında Gelişmeler ve Magazinleşme Olgusu”, 2nd International Symposium Communication In The Millenium: A Dialogue Between Turkish And American Scholars, 19–21 Mart 2004, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Özgen, Murat; (2004), Türkiye’de Basının Gelişimi Ve Sorunları, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul.

- Özkan, Salih; (2000), “ Anadolu’da Ortodoksluk Sadası Gazetesi”, III. Kayseri Ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri 6–7 Nisan 2000, Kayseri.
- Özkaya, Yücel; (1989), Milli Mücadele’de Atatürk ve Basın (1919–1921), Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara.
- Öztürk, Ahmet; (1993), “Türkiye’nin Demokratikleşme Sürecinde Yaşadığı Basın Özgürlüğü Sorunu”, Marmara İletişim Dergisi, Sayı:4, Ekim, s.115–129.
- Öztürk, Yaşar; (1992), “Yerel Anadolu Basını”, Yerel Basın Kurultayı Bildiriler, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No 2, Adana.
- Parlak, Mustafa; (2006), Kayseri Basınında Süreli Yayınlar (Periyodikler), Yayınlanmamış Ders Notları, Kayseri.
- Perin, Cevdet; (1974), Tarih Boyunca Düşünce ve Basın Özgürlüğü, Yükselen Matbaacılık, İstanbul.
- Sabah, Mahmut; Anılarda Kayseri, <http://www.dunyagazetesi.com.tr/haberArsiv.asp?id=13399>, (Erişim.05.09. 2009).
- Satoğlu, Abdullah; (2002), Kayseri Ansiklopedisi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Sözen, Edibe; “Yerel Medya Ne kadar Yerel”, X. Yerel Medya Eğitim Semineri, 20–21 Şubat 2004 Kayseri, [http://www.byegm.gov.tr/seminerler/kayseri-x/kayseri\\_15.htm](http://www.byegm.gov.tr/seminerler/kayseri-x/kayseri_15.htm), (Erişim.5.10.2009).
- Şapolyo, Enver Behnan; (1971), Türk Gazeteciliği Tarihi ve Her Yönüyle Basın, Güven Matbaası, Ankara.
- ....., Enver Behnan; (1969), Türk Gazetecilik Tarihi ve Her Yönüyle Basın, Güven Matbaası, Ankara.
- Şeker, Mustafa ; (2005), “Yerel Gazeteler ve Resmi İlan”, Selçuk İletişim, Cilt 4, Sayı 1, s.101–115.

- ....., Mustafa; (2007), Tekniği, İeriği, alışan Profili, Haber Kaynakları, Ekonomi Politiği, Gücü ve Sorunlarıyla Yerel Gazeteler, Tablet Yayınları, Konya.
- şeker, Tülay Bektaş; (2007), “Tekelleşme Sorunu”, Bir Sorun Olarak Gazetecilik, Der: Bilal Arık-Mustafa şeker, Tablet Yayınları, Konya.
- Tamar, Ayla Selişik; (1996/11), “Promosyon ılgınlığı”, Yeni Türkiye Dergisi, s.404–409.
- Tokgöz, Oya; (1981), “Türkiye’de Yerel Gazetecilik Olgusu: Rolü ve nemi”, A.. SBF BYYO Yıllığı 1979–1980, SBF BYYO Yayınları, Ankara.
- ....., Oya; (1988), “Türkiye’de Yerel Basının Konumu, Rolü ve nemi” A.. SBF Basın Yayın Yüksek Okulları Yıllık, s.165–179.
- Topuz, Hıfzı; (1996), Başlangıçtan Bugüne Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınları, İstanbul.
- Tosun, Ramazan; (1997), Ermeni Meselesi erevesinde Kayseri’de Ermeni Olayları, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri.
- Türk Basınının Sorunları Sempozyumu, (1986), 26–27 Mayıs 1986 Ankara, A.. BYYO Yayınları, Ankara.
- Ulus, Selma; (Temmuz 1993), “Yerel Basınımız”, Marmara İletişim Dergisi, Sayı:3, , s. 77–88.
- nal, şinasi, “Yerel Basın ve Sorunları”, Yeni Türkiye Dergisi, 1996/12, s.1068–1072.
- Varlık, Bülent; (1999),“Osmanlı Dönemi Türkçe Yerel Basını zerine Bazı Gözlemler”, Osmanlı Basın Hayatı Sempozyumu, G.. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Vural, Ali Murat; (2007), “İşlev, nem Ve Misyonlarıyla Yerel Basın ve Eskişehir rnekleminde Elde Edilen Bulgular”, Türkiye’de Yerel Basın, Der: Suat Gezgin, İstanbul .

- ....., Ali Murat; (1992), “Yerel Gazetelerimizin Genel Görünümü” Yerel Basın Kurultayı Bildiriler, Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No 2, Ankara.
- ....., Ali Murat; (1996/12), “Yerel Kamuoyunun Kitle İletişim Aracı Olarak Yerel Basın”, Yeni Türkiye Dergisi, , s.1065–1067.
- ....., Ali Murat; (1999), Yerel Basın ve Kamuoyu, A.Ü. Yayınları, Eskişehir.
- Yahyabeyoğlu, Asım; (1999), Anılarımda Kayseri 1957–2000, Beğendik Kültür Hizmetleri Serisi 14, Ankara.
- Yağbasan, Mustafa; (2005), “Yerel Yazılı Basında Yayıncılık Anlayışı: Türkiye-Almanya Karşılaştırmalı Bir Analiz” Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi, Cilt:3 Sayı:2, s.21–27.
- Yerel Basın Kurultayı, (1992), Uzmanlık Komisyonu Raporları, Çukurova Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Adana.
- Yıldız, Filiz; (1998), İzmir Örneğinde Yerel Basında İş Gücü Kalitesi, Yüksek Lisans Tezi, E.Ü. SBE, İzmir.
- Yücel, Seniye; (1999), “Yerel Basın”, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Der: Korkmaz Alemdar, Alfa Yayınları, İstanbul.

## İNTERNET ADRESLERİ

<http://www.kayseri.gov.tr/> tarihçe,(Erişim.02.02.2010).

<http://www.kayseri.gov.tr/> basın,(Erişim 02.02.2010).

<http://www.bik.gov.tr/>,15.02.2010)

<http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/akp-basinda-tekil-oluyor-haberi-2949>, (Erişim 29.08.2009)

<http://www.haberler.com/turkiye-de-2-bin-459-gazete-258-televizyon-kanali-haberi/> (Erişim.02.10.2008)

[http://www.malatyahakimiyet.com/inx/haber2847Hukumete\\_yerel\\_basindan\\_tepki.html](http://www.malatyahakimiyet.com/inx/haber2847Hukumete_yerel_basindan_tepki.html) (Erişim. 29.08.2009)

<http://www.tdk.org.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>, (Erişim.26.09.2009)

<http://www.tumgazeteler.com/?a=3801592>, (Erişim.29.08.2009)

## EK-1

İyi günler...

Kayseri'deki günlük yayınlanan gazetelerin mevcut durumu ve sorunlarını tespit etmek amacıyla bilimsel bir araştırma yapmaktayız. Yüksek lisans tezinin bir parçası olarak yürüttüğümüz anketimize vereceğiniz cevaplar için teşekkür ederim.

Songül Aksoy

E.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı

**KAYSERİ'DE FAALİYETTE BULUNAN GÜNLÜK YEREL GAZETELERİN  
MEVCUT DURUMU VE SORUNLARI**

- 1- Gazetenizin ismi:
- 2- Gazetenizin yayınlandığı yer:
- 3- Ankete katılan kişinin gazetedeği görevi:
- 4- Gazetenizin yayına başladığı tarih:
- 5- Gazetenizin sayfa sayısı:
- 6- Gazetenizin ebadı: ( ) Büyük Boy ( ) Tabloid ( ) Diğer.....Belirtiniz.
- 7- Gazetenizin baskı tekniği: ( ) Tipo ( ) Ofset ( ) Web ofset
- 8- Gazetenizin dizgi tekniği: ( ) Bilgisayarlı sistem ( ) Entertipe ( ) El dizgisi
- 9- Gazetenizin dizgisi kendi tesisinizde mi yapılmaktadır? ( ) Evet ( ) Hayır
- 10- Gazetenizin baskısı kendi tesisinizde mi yapılmaktadır? ( ) Evet ( ) Hayır
- 11- Baskı tesisleri gazetenize aitse dışarıya da baskı hizmeti verilmekte midir?  
( ) Evet ( ) Hayır
- 12- Gazete binası gazete sahibine mi aittir? ( ) Evet ( ) Hayır
- 13- Gazetenizin fiyatı: ( ) 10-15 kuruş ( ) 20-25 kuruş ( ) 30 kuruş
- 14- Gazetenizin tirajı: ( ) 250-500 ( ) 500-750 ( ) 750-1000 ( ) 1000 ve üzeri
- 15- Gazeteniz resmi ilan almakta mıdır? ( ) Evet ( ) Hayır
- 16- Gazeteniz bugüne kadar tekzip aldı mı? ( ) Evet ( ) Hayır  
Cevabımız evet ise hangi konuda tekzip almıştır? Belirtiniz.

- .....
- 17- Gazetenize yasal uyarı veya ceza almış mıdır? ( ) Evet ( ) Hayır  
Cevabımız evet ise, hangi konuda? Belirtiniz.

- .....
- 18- Başlıca haber kaynaklarınız nelerdir?  
 Ajanslar  İnternet  Kamu Kurumları  Emniyet  Belediyeler  
 Adliye  Sivil toplum örgütleri  Siyasi partiler
- 19- Gazetenizin toplam çalışan sayısı:  1-5  6-10  11-15
- 20- Gazetenizde hangi birimlerde kaçar kişi çalışmaktadır? Belirtiniz.  
 Grafik tasarım  Haber  Yazı İşleri  Teknik birimler/ Matbaa  
 Yardımcı Destek Hizmetler/Diğer
- 21- Gazete sahibinin cinsiyeti:  Kadın  Erkek
- 22- Gazete sahibinin öğrenim durumu:  
 İlkokul  Ortaokul  Lise  Üniversite  İletişim F. Mezunu  Diğer
- 23- Gazetenizde çalışan basın işçilerinin öğrenim durumlarını belirtiniz.  
(Kaç kişinin o eğitim düzeyinde çalıştığını seçeneklerin yanındaki parantezlere yazınız).  
 İlkokul  Ortaokul  Lise  Üniversite  İletişim F. Mezunu  Diğer
- 24- Gazete sahibinin ve/veya çalışanlarının üyesi olduğu basın meslek kuruluşu var mıdır?  
 Evet  Hayır
- 25- Gazetenin sahibi ve/veya çalışanları gazetecilik eğitim faaliyetlerine katılmakta mıdır?  
 Evet  Hayır
- 26- Gazetenizde 212 Sayılı Basın İş Yasası'na göre kadrolu çalışanların sayısı kaçtır?
- 27- Gazetenizin kaç abonesi vardır?
- 28- Gazetenizin Web sitesi var mıdır?  Evet  Hayır  
Cevabınız evet ise, internet siteniz sürekli güncellenmekte ve aktif olarak hizmet vermekte midir? .....
- 29- Gazetenizin kaç köşe yazarı vardır?  1-5  6-10  11 ve üzeri
- 30- Gazete sahibi basın sektörü dışında başka bir sektörde faaliyet göstermekte midir?  
 Evet  Hayır

Cevabımız evet ise hangi sektör/ sektörler olduğunu belirtiniz.

.....

31- Gazetenizde Sarı Basın Kartlı çalışan sayısı kaçtır?

1-5  6-10  11 ve üzeri

32- Gazetenizin satışı hangi yöntemlerle yapılmaktadır?

Abonelik  Bayilik  Her ikisi de

33- Gazetenizin gelir kaynaklarından önem sırasına göre ilk üç kaynağı belirtiniz.

( En önemli gelir kaynağı:1)

Resmi İlanlar  Seri İlanlar  Özel İlan ve reklâm  Abone ve Bayi Satışı

Dışarıya yapılan baskı işleri  İnternet Gazeteciliği

34- Sizce yerel basının en önemli üç sorunu nedir?

(Gelir/Finansman Sorunu, Teknolojik Yetersizlik, Nitelikli Eleman Sorunu, Hammadde Temini Sorunu, Tiraj Sorunu, İçerik Sorunu, Dağıtım Sorunu, Habere Ulaşma Zorluğu, Halkın Okuma Alışkanlığı, Yaygın Basının Bölge Sayfaları, Görsel Basının Gelişimi ve Televizyon Kanallarındaki Artış, Yasal Sorunlar).

.....

**Belirtmek İstedığınız Diğer Hususlar:**

.....

.....

.....

.....

## ÖZGEÇMİŞ

1978 yılında Kayseri/ Yeşilhisar'da doğan Songül Aksoy ilk, orta ve lise eğitimini Kayseri'de tamamladı. Lisans eğitimini Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü'nde aldı ve 2001 yılında bu bölümden mezun oldu. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı'nda Mali İşler ve Tahakkuk Birimi'nde beş yıl süreyle çalıştı. Halen Kayseri Serbest Muhasebeci Ve Mali Müşavirler Odası'nda Basın Danışmanlığı görevini yürütmekte olan Songül Aksoy evli ve bir çocuk annesidir.

## İLETİŞİM BİLGİLERİ

**Adres** : Mevlana M. Ahmet Yesevi C. Aslıhan Sitesi B Bl. Kat:7 No: 15 Talas/  
KAYSERİ

**Tel** : 0 352 438 16 41 GSM: 0 536 554 09 09

**Email** : aksoysongul@hotmail.com